דפי הגמרא
על מתן
תורה

תלמוד בבלי

'גמרא ופירושה'

מסכת שבת

חלק יג
דפים פ"ו-צ"ב

מהדורה ללומדי
הדף היומי

מסכת שבת

עם פירוש גמרא ופירושה
ותבנית ש"ס נהרדעא החדש

חלק יג
דף פו-צב

©
כל הזכויות שמורות

יצא לאור ע"י
מכון 'תלמוד והלכה'
רחוב מנחם משיב 12
ירושלים

מהדורת ביקורת

להזמנות מרוכזות לשיעורי הדף היומי
053-3129507

כל הערה והוספה תתקבל בברכה
בפקס 08-9298155

תבנית הש"ס:

שערים ועימוד:

דוד לוי
050-4130067

סדר הלימוד מיום ראשון ח סיון תש"פ - עד שבת קודש
פרשת בהעלותך יד סיון תש"פ

דף היומי מסכת שבת דף פו עד דף צב

הנושאים המרכזיים:

דף פו

- טהרת פולטת [ביום ג'. ביום ד'. לאחר ה' עונות. לאחר ו' עונות]
- הרחצת המילה ביום השלישי
- קשירת זהורית בראש שעיר המשתלח
- סיכה כשתייה
- הטעם שטבלו בליל שבת והתורה ניתנה בשבת בבוקר
- טומאת שכבת זרע [שפירשה מהאיש. במעי גויה. במעי בהמה]

דף פז

- מתן תורה בו' סיון או בז' סיון
- סדר הדברים מר"ח סיון עד מתן תורה
- כמה ימי פרישה היו
- ג' דברים הוסיף משה מדעתו

דף פח

- מאמרים על מתן תורה [הר כגיגית. נעשה ונשמע]
- ח' מאמרים מרבי יהושע בן לוי על מתן תורה

דף פט

- שמות הר סיני וטעמם
- ישראל תולים עצמם בה', ו'כשלג ילבינו'
- סנגוריא שמלמד יצחק אבינו
- שיעור הוצאה בדברים שונים

דף צ

- דברים שהוצאתם בכל שהוא, שיעור הוצאה בחגבים וזרעים
- שיעור הוצאה בדבר שהצניעו אותו [למצניע ולאחר]

דף צא

- הוציא גרוגרת לאכילה ונמלך לזריעה
- ג' ספיקות של רבא [חצי גרוגרת ותפחה. גרוגרת וצמקה. גרוגרת וצמקה וחזרה ותפחה]
- זרק 'כזית תרומה' לבית טמא, והשלים בזה לכביצה לטומאת אוכלים
- מוציא מרשות לרשות דרך איסקופת כרמלית
- אגד כלי אם שמיה אגד

דף צב

- אגד גוף אם שמיה אגד
- הוצאה בשינוי
- המעביר משאוי למעלה מי' טפחים
- המוציא משאוי בשבת על ראשו
- שינויים בהוצאה [לאחריו ובא לו לפניו. לאחריו ובא לו לאחריו]
- שניים שהוציאו [כל אחד יכול לבדו. כל אחד לא יכול לבדו. זה יכול וזה אינו יכול]

א) נ"י ל"ל סה"ק, ב) נקמן קלר: ש"ג, ג) ר"ת מפ"ל, ד) שם טו: מיה נ.ב, ה) מקוחלת פ"ש מ"ג (מקופפת מקוחלת פ"ש), ו) נ"ב נמשנה מכלן חלוק מקופפת), ז) [מפוס קלן], ח) מיה ט:, ט) מגומת מכן: [מס ט"ל ד"ה מקסבר, ל) [דף מ:], מ) [נ"ב"ב], נ) [דף מ:], ס) [נ"ב"ב], ע) [דף מ:], פ) [נ"ב"ב], ע) [מס ט"ל ד"ה מגן מגיה ר"ן], פ) [נ"ל מכ], ע) [מס מ:].

תורה אור השלם

1 וְאָמַר אֵל הָעָם הָיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה: שמות יט טו

2 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיֹתוֹ הָאֹבֶים וַיִּקְּחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִּינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל הָעִיר בָּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר: בראשית לד כה

3 לְכוּ נָא וְנָכִיחָה יֹאמַר יְיָ אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִי כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ: וְשַׁרְתֶּנָּה אֹיֵב וְהָלַכְתָּ שְׁלֻחָה בְּמִדְבַּר וְהָבֵא בַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֵן בְּעֲצֻמוֹתָיו: הַהֵלֵים עֹז יַת 5 וְחַסֶּל שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים רִאשֹׁנִים וְשַׁבְתָּ מִשָּׁם בַּבֹּקֶר וְיָצָאתָ אֶל הַר סִינַי בְּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ וְהִקַּח בְּיָדְךָ שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים: שמות לד ד

6 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְיָ לֵךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלֹת אֶל יְיָ פֶּן יִפְרֹץ בָּהֶם: שמות יט כד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תני רישא וכו' אלא בלא"ה איבא. וקמן זה מתמה מעגילה דף ב ע"ב:

מוסף רש"י

משה בהשכמה עלה. לפי כימי מנה מוהר, כפיסה עולה ויורד לקדש את העם ולהשיב את בני העם אל ה' (בחומש קמא).

רבינו חננאל

בטבלא מרובעת. והכי קא מקשי טבלה מרובעת הוא דשרי, הא למהוה אחד שתי ואחד ערב לא. ופריק רב אשי האי דקאמר בטבלא מרובעת לאו לאחמורי אלא לאקולי בה קולא אחרינא, לתתיר ראש חור הנכנס לה וראש חור היוצא ממנה.

תני' מנין לפולטת שבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה ת"ל. ותנן התם הפולטת שבת זרע ביום שלישי טהורה דברי ר' אליעזר בן עזריה. הוייא מנתיתן דהבא לה"ל כר' אליעזר בן עזריה. ואקשינן אימא סיפא מנין שכרחיצין את הקטן ביום שלישי שהל להיות בשבת, ותנן לקמן בהא מסכתא דבי אליעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום שלישי שהל להיות בשבת. **דשריקן** למאן דמוקים כתנאי, תני תאני מטאה דרישא דבנן וסיפא ר' אליעזר בן עזריה. [מאן] דלא מוקים כתנאי, תני רישא טהורה דבולה ר' אליעזר בן עזריה היא. ועד השוא איכא תנאי דחזי טמאה ואיכא תנאי דחזי טהורה. **ואיכא** דבנן דמפיש בריטבא(ן) דב מוקים לה כתנאי ר' יוחנן לא מוקים לה כתנאי. ומאן דלא מוקים לה כתנאי, דטרח כמה דיכול לטהרה מתני' אליבא דחד תנא [דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא] ומבולבא מאגיה בתריה לה' אליעזר בן עזריה. ואמר רב (סיפא) [מפא] מוקמינן לה מתניתין בתרי תלתא טעמי, ולא מוקמינן בתרי תלתא טעמי תנאי, וכי דמפרשינן בפירקין קמאי, **תנו רבנן** הפולטת שבת זרע ביום השלישי טהורה דברי ר' אליעזר בן עזריה. טעמה דר' אליעזר בן עזריה אפילו שתי עונות שלימות ומשהו, דהעונה הנו אר לילה. וקא מיתני בפירוש דברי ר' אליעזר בן עזריה. טעמים יש שם יום וכל שהוא לאחר שקיעת החמה, ובברי שתי עונות לילי שבת ויום שבת, ופלטה במנוצאי שבת לאחר שקיעת החמה, ודבר הוא יום השלישי, נמצא יום וכל שהוא והיא טהורה. ורש שני יומים חסר משהו והיא טמאה, כיצד, שיעשה את ביתה ערב שבת לאחר שקיעת החמה, ופלטה באחר בשבת קודם לשקיעת החמה, הרי יש כאן שני יומים חסר משהו והיא טמאה, לפי שאינו יום שלישי עד שתשקע החמה וכבר הגיע יום שבת. **ארבע עונות פעמים שהן חמש פעמים שהן שש.** טעמה דר' ישמעאל שהוא עושה מקצת עונה ככולה, דקסבר אין יום שלישי (אחד)

מנין לפולטת כו' שנא' היו נכונים לשלשת ימים. מע"ש שבאותה שעה עדיין לא נימנה יומה ומ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טומאה אחר מתן תורה ולע"ג דלא קפידה על זכין ומלוערין וטועלי נדות היינו משום טעמא דתניא בפרק מי שמתו (נדרים כב.) כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן בחיתה וביולדה וברחת וטיבע כו' מכאן אמרו זכין ומלוערין וטועלי נדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ובמשנה ובגש"ס ובהלכות ובגמרא ובעולי קריין לתוריין פירוש דבעל קרי אינו בחיתה וביולדה

דממקום קלות דאם הוא בא:

אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים וגו'. ומיהו לאיש גמורה לא הוי מטוס דקרא לא מיתסרא בשאיה אלא בחיתה מטוס דמשמע מים דומיא דשמן מה שמן מתבלבל אף מים מתבלבל ופקח לר"ש דבפרק בתרא דיומא (דף עז.) קתמר דהחיתה אינו מגלן ל"ל זוגות מהכל ותפא עינוי מגלן ל"ל זוגות מהכל ותפא כמים בקרבו וגו' מים דומיא דשמן מה שמן מתבלבל כו' ופרין ועם אלי מגת אלא דיפקא נפיש לה דתנן מגן לסיכה כו' ומאי פרין אלי מגת דתמרי' קתמר שאין ראיה לדבר דבר זכר לדבר מטוס דומיא דשמן כדפרש"י ומותר ר"ש דפרין הכי דאי מגיאה דראיה לאיש גמורה דומיא דבחיתה לסיכה דקתמתמא לא הוה ליה לאלי מגת למעבד מינה אפי' זכר בעלמא קשה לרשב"ש דאמתמי מיימי אלי מגת אלא זכר בעלמא הוה ליה לאיתוי קרא דלמה תמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי (דניאל י) דהוי דראה גמורה ומיניה ופקא לן בפרק בתרא דיומא (שם) דסיכה אלרי עינוי[ט]:

תני רישא טהורה ומוקי לה כו'. אומר ר"ש דמטוס הכי אינו מגיה לגיתני טהורה[ג] כדי לאוקמי כולה כרבי אלעזר [מ]אלא בגלא הכי אינה דתני טהורה ואינה דתני טמאה הלכך מאן דלא מוקי כתנאי לא לגמרי כאותן שטוען טהורה ומאן דמוקי כתנאי לא קפיד לטעות מטמאה דמוקי כתנאי לא קפיד לטעות מטמאה ומ"מ אכתי מהיו מתני' כתנאי דרישא [מ]דמתני' רבי עקיבא קתני לה דסיפא דקתני פולטת טהורה הייינו דלא דבר"ש דלגיא בקמוקן אר' אלעזר בן עזריה ר"ש דלא קפיד לאוקמי כתנאי אלא בגלא הכי דמטוס זו אחר זו[ד] אבל אהסיפא דרש פיקרין המרוחקות מהסיא דפולטת לא קפיד דל"מ למאן דתני טהורה טפי הוה ליה למקבע במתני' קרא דוקדשתם היוס וממחר (שמות יט) דתשמעו[ה] כרבי אלעזר בן עזריה ואומר ר"ש דגיתא ליה לאתויי הוי נגוים לגלאת יעיס דמוכח דמטוס פליטת זרע הקפיד דכתיב בה אל תגשו אל אשה: **פעמים** שהן ד' בו'. דמלגת דרבי אלעזר בן עזריה ת"מ נמי לגות בעגין דן פעמים שהן שתים פעמים שהן ג' כו' אלא לרבי נקטו ר' שמעאל מטוס[ו] דסבר דרבינו עבוד פריסה כרבי עקיבא[ז] דבעונות לא בעי למתלי מנו שמולה רבי עקיבא: **בהשכמה** הכי אינה דרבי עקיבא אייבי[ח]: **ישראל** קדושים הן בו'. ובלאו הכי היו פורשין דאמר מ"ר[ט] בחה דרבין יומת ה' המשמע מעמו ביום ועוד דקראל קדושים [י]אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש: ולימטלו

כטבלא מרובעת כטבלא הוא דשרי הא לאו הכי אסור התם לאקולי בה קולא אחרינא להתיר ראש חור היוצא הימנה: **מתני'** מנין לפולטת שבבת זרע ביום השלישי [ג]והיו נכונים לשלשת ימים [ד]מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר [ה]ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר [ו]אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו [ז]מנין [ח]לסיכה שהיא כשתייה ביוה"כ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' [ט]ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: **גמ'** רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה סיפא כר"א בן עזריה דאי כרבי אלעזר בן עזריה לא מצינו לה מאן דלא מוקי כתנאי תנא רישא טהורה ומוקי לה לכולה כר"א בן עזריה ומאן דמוקים כתנאי רישא רבנן וסיפא כר' אלעזר בן עזריה ת"ר [י]פולטת שבבת זרע ביום השלישי טהורה דברי רבי אלעזר בן עזריה רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ד' עונות פעמים שהן ה' עונות פעמים שהן ו' עונות ר' עקיבא אומר לעולם ה' [כ]ואם יצאתה מקצת עונה ראשונה נותנין לה מקצת עונה ששית אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בה' עביד פרישה ור' ישמעאל כר' יוסי דאמר בד' עביד פרישה אלא רבי עקיבא כמאן לעולם כר' יוסי כדאמר רב אדא בר אהבה [ל]משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד בהשכמה עלה דכתיב [מ]ושכם בבקר ויעל אל הר סיני בהשכמה ירד דכתיב [נ]לך רד ועלית אתה ואהרן עמך מקיש ירידה לעלייה מה עלייה בהשכמה אף ירידה בהשכמה למה ליה למימרא להו והא אמר [ס]רב הונא [ע]ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום [פ]הא אמר רבא אם היה בית אפל מותר ואמר רבא ואיתימא רב פפא תלמיד חכם מאפיל בטליתו ומותר והא

וי"ל דלא קפיד לאוקמי כתנאי דלא בגלא הכי כולה דלא הקפידה תורה אלא בגלא דמנין טהורה ומודיעא לן דמקבת היוס כולו דלא הקפידה תורה אלא בגלא דמנין של המים ולא מנין הטעות: **ופעמים** שהם ד' עונות. אלמוה שהם שמשה ד' בשבת עם הסיכה פליטה טמאה עד המחר שבת: **פעמים** שהם ה' עונות. כגון שמשה בתחלת היום על ד': **פעמים** שהם ו'. כגון שמשה בתחלת ליל ד' בין השמשות: **ונפיון דן מקצת עונה ו'.** דהלילה ה' וכל הפולטת בתוך ה' עונות אלמוה שמלה: **אמרוה.** נהא דתקבת לדקמיה: **בשלמא** כו'. פלוגתא דרבנן דן יוסי בבריתא ומייתי לה בהלא פירקא לקמן[ט] דלרבנן בה' בשבת פרשו ולר' יוסי בד' ולכ"ע בשבת ניתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת ניתנו ע"כ בגלל שבת מטבלו לגל שחרים כתמרבד לקמן[ט] דבגלל הכי מוגלין והללו מהלכין לקבל תורה הלכך בגלמא ר' אלעזר בר רבנן דלמודי בחמשה בשבת עבוד פריסה ומ שגלא פרשו אלא עם הסיכה ומעבדוה לן אל שבת ולא חסו שמא תפלגנה עד ש"מ דפולגא בג' טהורה ומקבת דטהורה הייוס של שמשים כבולו: **ור' ישמעאל.** דלומר בג' מעמה בד' טהורה קסבר בד' עבוד פריסה כר' יוסי דהוה ליל שבת דרביעי ומיהו יש אלא פירשו עד שמוץ לחיכה ולכה אלא ד' עונות ליל ד' ה' ליל ו' ו' ואפילו הכי מטבטלו פליטתו דלגא הקפידה תורה אלא בגלא בימים: **ר' עקיבא** אומר לעולם חמש. טעמה דר' עקיבא דקסבר דלא הקפיד תורה אלא בגלא הכי דמטוס כמלו ומהיכא למד לפעונות קפיד דל"ל ד' ימים כתיב וקיימת לן מקצת היוס כולו: **לעולם.** ר' עקיבא כר' יוסי וכדרב אדא דלא דאמר משה כל עלומתו ילידה לכתיב [שמות יט] ולא משה מן הסר לא הטעם ויקדש אל הטעם לבי הטעם ויכבסו בגדיהם בשבת ש"מ עד ה' עונות אלמוה קפיד קרא: **ופרכינן למה לי למימרא נמו.** אמרינן דבר הוא בגלא הכי דמטוס כולו: **אלמוה** בגלא הכי נמי לא הוו מטמשי: **דקמיה רב הונא.** דלמן מטמשן עד שבתן, לפיכך אם שמשה ביום חמישי קודם שקיעת החמה ופלטה בלילי שבת אחר שקיעת החמה, טהורה. **רבי עקיבא** כר' יוסי דאמר בארבעה עבד להו משה פרישה. כגון דאפשרשנו בתר חדא שעתא ובתר חדא שעתא מלילי

מוסף תוספות

א. אלא הקפידה על שאר טומאות כגון נדה וזב ומצורע מפני שכל אלו לבם דואג עליהם, אבל טומאה זו מלוכלת. ב. דהוחרם בכך כדי לקבל התורה באמצע בהתם ובוזע. מלוכלת. ג. ולא הוה משבש מתניתין. תוס' הכ"מ: ד. כהך דפולטת והחיה דמרחיצין. תוס' הכ"מ: ה. טפי. תוס' הכ"מ: ו. דניחא ליה לאמוני דאע"ג. תוס' הכ"מ: ז. אפילו הכי. תוס' הכ"מ: ח. דהא דקתני לקמן (פח.) בשני עלה בשה דיורד בשליש עלה דיורד דאלמא לא הוי דיורדותא בהשכמה. דר' דאתיא דלא כר' עקיבא. תוס"ל. כדכתיב. תוס' הכ"מ:

רב נסים גאון

סופה כר' אלעזר בן עזריה. הוא זה ששנינו מנין שהרחיצין את הקטן ביום השלישי. ודבר זה אמר משום ר' אלעזר בן עזריה בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי.

רבינו חננאל (המשך)

[שאחר שתיקון] פחות מד' עונות, שהן שני ימים שלימים. דקאמר ר' אלעזר בן עזריה שתי עונות שלימות ומשהו, קאמר ר' שמעאל צריך עונה שלימה לפניהן ועונה שלימה לאחריהן, דקסבר יש פולטת ביום השלישי והיא טמאה, כי הא מתני' דאמרינן רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה. ואילין ארבע עונות לה' שמעאל בני לה מכלל שלשה ימים, ולא בני הדחיין שני ימים, ובני תחלתן וסופן הנך החמה ושקיעה. ואי הוה תשמש מן קמי הנך החמה או שקיעתה אפילו ב"א בין החמה לא מיחשב. והיכי דמי פעמים שהן ד', כגון שמשה בסוף לילי אחד בשבת ופלטה בסוף לילי שלישי בשבת, הרי כאן ארבע [עונות] שלימות, שתחלתן וסופן הנך דשקיעה(ן)[ן] מכלל שלשה ימים. והיכי דמי פעמים שהן חמש, כגון שמשה בתחלת לילי אחד בשבת, ופלטה בסוף לילי שלישי בשבת, אחר כאן ארבע עונות שלימות, ומשהו מן אחר הנך החמה, ופלטה בסוף לילי שלישי, לא מיחשיב הנך שבת כל (ה)[ש]יקה, דלא הוה ליה הנך החמה, ומן יום אחר ומן שני לא מיחשיב אלא שלשה ולילי שלישי הרי שבת הכנן נמי אם שמשה בתחלת לילי אחר בשבת, ופלטה בסוף לילי אחר (שלישי) [שלישי] ולשקיעת החמה (אין) [ישן] כאן ארבע עונות שלימות מכלל שלשה ימים (כדשמעינא לעילא דשמעינא) [דאמרינן]

מוסף רש"י

אלא אחד הרי (בן) [הן] שש, יום אחד ויום שני ויום שלישי. ר' עקיבא אומר לעולם חמש. טעמה דר' עקיבא דקסבר דלא הקפיד תורה אלא בגלא הכי דמטוס כמלו ומהיכא למד לפעונות קפיד דל"ל ד' ימים כתיב וקיימת לן מקצת היוס כולו: **לעולם.** ר' עקיבא כר' יוסי וכדרב אדא דלא דאמר משה כל עלומתו ילידה לכתיב [שמות יט] ולא משה מן הסר לא הטעם ויקדש אל הטעם לבי הטעם ויכבסו בגדיהם בשבת ש"מ עד ה' עונות אלמוה קפיד קרא: **ופרכינן למה לי למימרא נמו.** אמרינן דבר הוא בגלא הכי דמטוס כולו: **אלמוה** בגלא הכי נמי לא הוו מטמשי: **דקמיה רב הונא.** דלמן מטמשן עד שבתן, לפיכך אם שמשה ביום חמישי קודם שקיעת החמה ופלטה בלילי שבת אחר שקיעת החמה, טהורה. **רבי עקיבא** כר' יוסי דאמר בארבעה עבד להו משה פרישה. כגון דאפשרשנו בתר חדא שעתא ובתר חדא שעתא מלילי

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

ויטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי. פירש בקונטרס דלר' עקיבא פריך ור"י אומר[a] דאדר' אלעזר מגזה בן עזריה ור' ישמעאל נמי[b] פריך דליף מהכא דאמרינן קפיד קרא דלא אימיס לקבלו תורה בי שימשי[c]:

ויטבלו בצפרא דשבא. הא דלא כ"ר עקיבא דס"ל דאמרינן קפיד קרא דיומא דיומא בענין אם עונות כו' אימא אם היו פוטרות בסוף ליל שבת מתי יטבלו ויטבלו בצפרא דשבת אבל ר"ש ור' יוסי דאמרינן לא קפיד דיומא דיומא בענין עונות[d] לא קפיד דיומא דיומא קפיד דמחמת אעונות דפעמיים היא קולא כגון אם שימשה במחילה אבילה ולא קפדינן אעונות מעכבות ה' עונות טהורה והשתא דקפיד אימיס אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דלאמת קפיד אעונות ואימיס אתרוויהו לומדת דשמיטה בתחילת אבילה ניחל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ניחל בתר עונות: **אמר ר' יצחק שלא יהא הללו הולכים לקבל תורה.** וא"מ ר"ש הללו הולכים לקבל תורה. ולא"מ כו' מה נרע רבי יצחק לדרשה דלא מלאם בתר דבריהו דיש לומר דלא מלאם בתר דבריהו דיש לומר דלא מלאם בתר דבריהו דיש לומר

יום ראשון ח סיון תש"פ שבת דף פו

כְּטַבְלָא מְרֻבַּעַת כְּטַבְלָא הוּא דִּשְׁרֵי הָא לָאו הָכִי אָסוּר הָתָם לְאַקּוֹלֵי בָּהּ קָלָא אַחֲרִינָא לְהַתִּיר רֹאשׁ תּוֹר הַיּוֹצֵא הֵמֶנָּה [התבאר בדך הקודם].

משנה

פולטת שכבת זרע ביום השלישי

מִנַּיִן לְפוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁתְּהֵא טְמֵאָה,

שֶׁנֶּאֱמַר במתן תורה: **'הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים'** - התורה ניתנה בשבת. ונצטוו לפרוש ג' ימים, יום רביעי (סמוך לסוף היום), יום חמישי, יום שישי, כדי שאם יפלטו בשבת לא ייטמאו מכך.

אין צריך שיעברו ג' ימים שלימים (כל יום 24 שעות), אלא 'מקצת היום כולו', וכיון שעבר 'מקצת יום רביעי' (כגון שפרשה דקה 1 לפני השקיעה), הרי עבר יום 1. כל יום חמישי, הרי עבר יום 2. כל יום שישי, הרי עבר יום 3. ואזי פליטה בשבת אינה מטמאת.

טעם הדבר, שכבת זרע לאחר שעברו עליה ג' ימים 'מסרחת' ואין ראוי להיות ולד נוצר הימנה, אינה בכלל 'קרי', והפולטה אינה טמאה.

הרחצת המילה ביום השלישי

מִנַּיִן שֶׁמַּרְחִיצִין אֶת הַמִּילָה אף **בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת,** שאם הברית היתה ביום חמישי, גם מותר לרחוץ את התינוק בשבת, **שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים'.**

קשירת זהורית בראש שעיר המשתלח

מִנַּיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית [רצועת צמר מאורכת, צבועה בצבע אדום] **בְּרֹאשׁ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר 'אִם יִהְיוּ חַטֹּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים** [כצבע אדום, משל לחטאים עזים] **כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ'.**

סיכה כשתייה

מִנַּיִן לְסִיכָה שֶׁהִיא כִּשְׁתִיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,

אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו', מקיש סיכה לשתיה.

גמרא

בירור: לכאורה משנתינו חלקה דעת רבי אלעזר בן עזריה, וחלקה כדעת רבנן החולקים עליו

רֵישָׁא [מה שמבואר בתחילת המשנה, שפולטת ביום השלישי טמאה], הוא **דְּלָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה,** [כמבואר להלן]

סֵיפָא [שמבואר בו דין מרחיצין את הקטן ביום השלישי], הוא **כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה** [כמבואר בהמשך המסכת (קלד:), שהוא התנא שאמר דין זה].

הראיה שתחילת המשנה אינה כרבי אלעזר בן עזריה: **דְּאִי כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה,** [הרי] **טְהוֹרָה שְׁמַעְנָא לֵהּ** [שמענו שהוא סובר שפולטת ביום השלישי טהורה, כמבואר בברייתא להלן].

ביאור: יש ב' דרכים לבאר את המשנה

[דרך א', כל המשנה היא דעת רבי אלעזר בן עזריה:] **מַאן דְּלָא מוֹקֵי כְּתַנָּאֵי** [מי שסובר שדוחקים ומשנים את גירסת המשנה כדי שלא להעמידה כשתי תנאים, הרי הוא משנה את גירסת משנתינו:] **תְּנֵא רֵישָׁא** [והרי הוא גורס במשנה שפולטת ביום השלישי] **טְהוֹרָה,** כדעת רבי אלעזר בן עזריה.

וּמוֹקֵי לַהּ לְכֻלַּהּ [ונמצא שהוא מעמיד את כל המשנה, את הרישא ואת הסיפא] **כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה.**

[דרך ב', המשנה שנויה כדעת ב' תנאים שונים:] **וּמַאן דְּמוֹקֵם כְּתַנָּאֵי** [ומי שסובר שעדיף להעמיד את המשנה כשתי תנאים שונים, מאשר לומר שגירסת המשנה משובשת], הרי הוא מבאר: **רֵישָׁא, רַבָּנַן** [שגירסת המשנה היא: פולטת ביום השלישי טמאה, כדעת רבנן].

וְסֵיפָא [שמבואר בה שמרחיצין את המילה ביום השלישי] **כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה,** כמפורש להלן שהוא התנא שאמר דין זה.

◆◆◆

דעה א' פולטת ביום השלישי טהורה

תָּנוּ רַבָּנַן, פּוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לשימושה, **טְהוֹרָה, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה.**

לדוגמא, שימשה ביום חמישי לפני השקיעה, ופרשה קצת לפני השקיעה, הרי ביום חמישי עבר יום (1) משימושה, שסוף יום חמישי, נחשב ליום שלם, שמקצת היום ככולו. ביום שישי עבר יום (2) משימושה. ואם פולטת בשבת, שהוא יום (3), טהורה.

[לדעה זו דין 'פולטת' תלוי 'בימים', ולא ב'עונות' (עונה - הוא יום או לילה). שבמקרה זה, לא עברו אלא 2 עונות שלימות משימושה, שמקצת יום חמישי אינו עונה, ליל שישי (עונה 1) יום שישי (עונה 2), ואעפ"כ היא טהורה, כיון ש'עבר' 3 ימים משימושה]

דעה ב' פולטת ביום הרביעי טהורה

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הפולטת ביום השלישי לשימושה, טמאה, ורק אם פלטה ביום הרביעי טהורה.

גם לדעת רבי ישמעאל דין פולטת תלוי 'בימים' ולא ב'עונות', שהיום הרביעי **פְּעָמִים שֶׁהֵן** לאחר **אַרְבַּע עוֹנוֹת** שלימות,

לדוגמא: שימשה ביום רביעי לפני השקיעה, ופרשה לפני השקיעה,

הרי ביום רביעי 'עבר' יום (1) משימושה, שמקצת יום רביעי, נחשב ליום שלם, שמקצת היום ככולו. אבל אינו עונה.

יום חמישי, הוא יום (2) משימושה = 2 עונות שלימות, ליל חמישי ויום חמישי.

יום שישי, שהוא יום (3) לשימושה = 2 עונות שלימות, ליל שישי ויום שישי.

ואם פולטת בשבת, שהוא יום (4), טהורה. הרי שטהרתה בפליטה ביום הרביעי לפעמים הוא לאחר 4 עונות.

פְּעָמִים שֶׁהֵן [שהיום הרביעי הוא לאחר] **חָמֵשׁ עוֹנוֹת** שלימות,

לדוגמא: שימשה בתחילת יום רביעי,

הרי ביום רביעי הוא יום (1) לשימושה = 1 עונה, יום רביעי.

יום חמישי, שהוא יום (2) לשימושה = 2 עונות שלימות, ליל חמישי ויום חמישי.

יום שישי, שהוא יום (3) לשימושה = 2 עונות שלימות, ליל שישי ויום שישי.

ואם פולטת בשבת, שהוא יום (4), טהורה. הרי שטהרתה בפליטה ביום הרביעי לפעמים הוא לאחר 5 עונות.

פְּעָמִים שֶׁהֵן לאחר **שֵׁשׁ עוֹנוֹת** שלימות.

לדוגמא: שימשה בתחילת ליל רביעי,

הרי ביום רביעי הוא יום (1) לשימושה = 2 עונות שלימות, ליל רביעי ויום רביעי.

יום חמישי, שהוא יום (2) לשימושה = 2 עונות שלימות, ליל חמישי ויום חמישי.

יום שישי, שהוא יום (3) לשימושה = 2 עונות שלימות, ליל שישי ויום שישי.

ואם פולטת בשבת, שהוא יום (4), טהורה. הרי שלפעמים טהורה ביום רביעי שהוא לאחר 6 עונות.

דעה ג' פולטת לאחר שעברו 5 עונות טהורה

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְעוֹלָם אין טהרתה תלויה בימים אלא בעונות, ולכן אין טהורה ביום הרביעי, אלא אם פליטתה היא לאחר **חָמֵשׁ** עונות.

וְאִם יָצָאתָה מִקְצָת עוֹנָה רִאשׁוֹנָה, נוֹתְנִין לָהּ מִקְצָת עוֹנָה שִׁשִּׁית [מצרפים שתי חצאי עונות יחד].

לדוגמא: שימשה ביום רביעי בחצות היום,

הרי יום רביעי = חצי עונה 1

יום חמישי = עונה 2 (ליל ה) ועונה 3 (יום ה).

יום שישי = עונה 4 (ליל ו) עונה 5 (יום ו).

יום שבת = חצי עונה 6

שתי חצאי העונות (חצי עונה 1, וחצי עונה 6) מצטרפים, ואם פלטה אחר כך, נמצא פלטה אחרי 5 עונות שלימות, והרי היא טהורה.

ביאור טעם דעות א׳ ב׳, ובירור טעם דעה ג׳:

אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּהּ דְּרַב פָּפָּא, וְאָמְרִי לַהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא: בִּשְׁלָמָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שאומר שפולטת ביום השלישי לשימושה טהורה, **כְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי** [שהם אומרים לגבי מתן תורה] **בְּחַמְשָׁא עֲבוּד פְּרִישָׁה** [שבמתן תורה פרשו ביום חמישי, טבלו בליל שבת, והתורה ניתנה בשבת].

והנה לדיעה זו שפרשו ביום חמישי, יתכן שעדיין שימשו ביום חמישי, ולא פרשו אלא לפני השקיעה,

הרי ביום חמישי 'עבר' יום (1) משימושה, שסוף יום חמישי, נחשב ליום שלם, שמקצת היום ככולו.

יום שישי הוא יום (2) לשימושה.

ואם פולטת בשבת, שהוא יום (3), טהורה.

ולכן יכלו לטבול בליל שבת, ששוב לא נטמאו מפליטה בליל שבת, שהיא כבר היום ה3 לשימושה, והפולטת ביום ה3 טהורה.

וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל שאומר שפולטת ביום השלישי לשימושה טמאה, ורק פולטת ביום הרביעי טהורה, הוא סובר, **כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר** [לגבי מתן תורה] **בְּאַרְבְּעָה עֲבוּד פְּרִישָׁה** [שפרשו ביום רביעי, טבלו בליל שבת, והתורה ניתנה בשבת].

והנה לדיעה זו שפרשו ביום רביעי, יתכן שעדיין שימשו ביום רביעי, ולא פרשו אלא לפני השקיעה,

הרי ביום רביעי 'עבר' יום (1) משימושה, שסוף יום רביעי, נחשב ליום שלם, שמקצת היום ככולו.

יום חמישי הוא יום (2) לשימושה.

יום שישי הוא יום (3) לשימושה.

ואם פולטת בשבת, שהוא יום (4), טהורה.

ולכן יכלו לטבול בליל שבת, ששוב לא נטמאו מפליטה בליל שבת, שהיא כבר היום ה4 לשימושה. [והתורה ניתנה בשבת]

אֶלָּא רַבִּי עֲקִיבָא [שסובר שדין פולטת אינו תלוי בימים אלא בעונות] **כְּמַאן** [כדעת מי הוא סובר], הרי בתורה שמבואר שפרשו לא מוזכר עונות אלא ימים, ואם הוא סובר כרבנן, הרי לשיטתם פרשו ביום חמישי, ואם כרבי יוסי הרי פרשו ביום רביעי, הרי שדין פולטת תלוי ב3 ימים או ב4 ימים, ומהיכן למד רבי עקיבא שהוא תלוי בכך שיעברו 5 עונות.

ביאור טעם דעה ג׳:

מבארת הגמרא: **לְעוֹלָם** רבי עקיבא, סובר **כְּרַבִּי יוֹסֵי,** שהפרישה היתה ביום רביעי, וטעמו של רבי עקיבא, **כִּדְאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מֹשֶׁה, בְּהַשְׁכָּמָה** [בבוקר] **עָלָה. וּבְהַשְׁכָּמָה** [ובבוקר] **יָרַד,**

וכאשר משה רבינו ירד, והפרישם, לא היה זה בסוף יום רביעי, כמבואר לעיל בדברי

רבי ישמעאל, אלא הפרישם דוקא בתחילת יום רביעי, ולא לקראת סוף היום, כדי שליל שבת יהיה לאחר 5 עונות משימושה:

יום רביעי = 1 עונה שלימה

יום חמישי = 2 עונות שלימות, ליל חמישי ויום חמישי.

יום שישי = 2 עונות שלימות, ליל שישי ויום שישי.

ולכן יכלו לטבול בליל שבת, ששוב לא נטמאו מפליטה בליל שבת, שהיא כבר לאחר 5 עונות משימושה.

[המקור שעלה וירד בהשכמה:] **בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה, דִּכְתִיב ׳וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי׳.**

בְּהַשְׁכָּמָה יָרַד, דִּכְתִיב ׳לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ׳,

מכך שהפסוק כותב ׳רד׳ ׳ועלית׳ זה סמוך לזה - **מַקִּישׁ יְרִידָה לַעֲלִיָּה, מָה עֲלִיָּה בְּהַשְׁכָּמָה, אַף יְרִידָה בְּהַשְׁכָּמָה.**

◆ ◆ ◆

בירור: מדוע הוצרך להפרישם, הרי אין משמשין ביום

שואלת הגמרא: **לְמָה לֵהּ לְמֵימְרָא לְהוּ** [למה היה צריך משה רבינו לומר להם מיד בהשכמה שיפרשו מנשותיהם], **וְהָא אָמַר רַב הוּנָא, יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵן, וְאֵין מְשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בַּיּוֹם.**

ביאור: יש אופנים שמותר לשמש ביום

עונה הגמרא: **הָא אָמַר רָבָא, אִם הָיָה בַּיִת אָפֵל, מֻתָּר.**

וְאָמַר רָבָא וְאִתֵּימָא רַב פָּפָּא: תַּלְמִיד חָכָם מַאֲפִיל בְּטַלִּיתוֹ, וּמֻתָּר, וכיון שיש אופנים שהותר תשמיש ביום, הוצרך משה לומר להם שיפרשו. [עמוד ב]

◆ ◆ ◆

שאלה: נאמר שהם טבלו ביום שישי, כדי שלא תנתן התורה לטבולי יום

שואלת הגמרא: **וְהָא טְבוּלֵי יוֹם נִינְהוּ,** הרי לפי המבואר לעיל לכל הדעות הם טבלו בליל שבת, ונמצא שהם קיבלו את התורה באותו יום שהם טבלו, והרי מצאנו לגבי דינים שונים שטמאים שטבלו אינם טהורים לגמרי באותו יום - שטמא שטבל אינו אוכל בתרומה וקדשים באותו יום שטבל, אלא רק לאחר ׳הערב שמש׳ [לאחר שהשמש שקעה ונהיה לילה גמור שניכר ביציאת הכוכבים],

וממילא אפשר לומר שהם טבלו ביום שישי, כדי שבשבת הם לא יהיו ׳טבולי יום׳ - ולא הוצרכו לטבול בשבת, שהפליטה מטמאת יום אחד פחות מהמוזכר לעיל.

ונמצא שרבי ישמעאל שסובר שפרשו ביום רביעי, היה צריך לומר שפולטת ביום השלישי טהורה [יום רביעי (1) יום חמישי (2) יום שישי (3)], ולכן יכלו לטבול ביום שישי ולא חזרו ונטמאו אם פלטו ביום שישי.

ורבי אלעזר בן עזריה שסובר שפרשו ביום החמישי, היה צריך לומר שפולטת ביום השני טהורה [יום חמישי (1) יום שישי (2)].

ורבי עקיבא שסובר שפרשו ביום רביעי, היה צריך לומר שפולטת לאחר 4 עונות טהורה [יום רביעי = 1 עונה. יום חמישי = 2 עונות, ליל שישי = 1 עונה].

תשובה: הם טבלו בליל שבת, והתורה ניתנה לטבולי יום

אַבָּיֵי בַּר רָבִין וְרַב חֲנִינָא בַּר אָבִין דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: נִתְּנָה תּוֹרָה לִטְבוּל יוֹם, כלומר: הם טבלו בליל שבת, ובאותו יום הם קיבלו את התורה, ואף שהיו הם 'טבולי יום', שלא כתיב 'הערב שמש' אלא לענין קדשים.

בירור: האם ניתנה התורה לטבולי יום או ראויה היתה התורה להינתן לטבולי יום

יָתִיב מרימר וקָאָמַר לָהּ לְהָא שמעתָּא. אֲמַר לֵהּ רָבִינָא לְמָרִימָר: נִתְּנָה, קָאָמְרַתְּ, שהם אכן טבלו בליל שבת, ונמצא שהם היו טבולי יום. **אוֹ רְאוּיָה, קָאָמְרַתְּ,** שהתורה יכלה להינתן לטבולי יום, שאם הם היו פולטות ביום שישי ממש בסמוך לחשיכה, וכבר לא היה להם זמן לטבול ביום שישי, הם היו טובלות בליל שבת, ואזי היה נמצא שהתורה ניתנה לטבולי יום, אלא שבמציאות הם טבלו ביום שישי, ושוב הם לא פלטו, ונמצא שבשבת היה זה לאחר יום טבילתם, ולא ניתנה תורה לטבולי יום.

אֲמַר לֵהּ: רְאוּיָה קָאָמֵינָא, שאכן הם טבלו ביום שישי, ושוב הם לא פלטו, ונמצא שבשבת היה זה לאחר יום טבילתם, ולא ניתנה תורה לטבולי יום, אלא לטהורים לגמרי.

◆◆◆

שאלה, לפי רבי עקיבא, מכך שהתורה לא ניתנה בליל שבת נלמד שפולטת לאחר 5 עונות טמאה

שואלת הגמרא: לשיטת רבי עקיבא שפולטת לאחר 5 עונות טהורה, **וְלִטְבְּלוּ בֵּינֵי שִׁמְשֵׁי** - נאמר [כמבואר לעיל] שטבלו בליל שבת,

(הגמרא קוראת לפעמים לליל שבת 'בין השמשות', כלומר 'בין השמשות הידוע', שיש לו דינים מיוחדים, שהרי בו נכנסת שבת, ודנים בו בכמה מקומות בגמרא).

וְלִקַּבְּלוּ תּוֹרָה בֵּינֵי שִׁמְשֵׁי, [ושיקבלו את התורה בליל שבת של כניסת השבת, לאחר שטבלו, ומדוע לא ניתנה תורה אלא בשבת בבוקר],

ומדוע לא אומר רבי עקיבא שמכך שקיבלו את התורה רק בשבת בבוקר נלמד שפולטת לאחר 5 עונות עדיין טמאה, ולכן הוצרכו להמתין עד שבת ביום, כי הפולטת בליל שבת היתה נטמאת, ולכן המתינו לשבת בבוקר, שיעברו 6 עונות [יום רביעי = 1 עונה. יום חמישי = 2 עונות. יום שישי = 2 עונות. ליל שבת = 1 עונה], ואז טבלו, וקיבלו את התורה.

תשובה: התורה לא ניתנה בלילה, מחמת שהלילה הוא 'סתר' וחשך, ולא בגלל שפולטת לאחר 5 עונות טמאה

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אכן הם יכלו לקבל את התורה בליל שבת, אבל הפסוק אומר: **'לֹא מֵרֹאשׁ**

בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי במקום ארץ חשך', התורה לא ניתנה בסתר, במקום ארץ חשך, ולילה חשך הוא, ומטעם זה התורה לא ניתנה בלילה.

◆◆◆

שאלה: מדוע לא הפרישם בסוף יום רביעי ושיטבלו בשבת בבוקר

שואלת הגמרא: לפי דעת רבי עקיבא, מדוע הוצרך משה רבינו להפרישם מיום רביעי בהשכמה, כדי שעד ליל שבת יעברו 5 עונות [יום רביעי =1. יום חמישי =2. יום שישי= 2], הרי יכל להפרישם בסוף יום רביעי, **וְלִטְבְּלוּ בְּצַפְּרָא דְשַׁבְּתָא** [ושיטבלו בבוקר יום השבת, שגם כך נמצא שעד יום שבת יעברו 5 עונות [יום חמישי =2. יום שישי=2. ליל שבת=1], **וְלִקַּבְּלוּ תּוֹרָה בְּצַפְּרָא דְשַׁבְּתָא** [ושיקבלו תורה מיד לאחר מכן בבוקר יום השבת].

תשובה

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: שֶׁלֹּא יְהֵא הַלָּלוּ הוֹלְכִין לְקַבֵּל תּוֹרָה, וְהַלָּלוּ הוֹלְכִין לִטְבִילָה.

◆◆◆

דעה ד' פולטת לאחר שעברו 6 עונות טהורה

אָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל [שפולטת ביום השלישי טמאה, וביום הרביעי טהורה] **וְרַבִּי עֲקִיבָא** [שפולטת לאחר שעברו 5 עונות טהורה], **אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: שֵׁשׁ עוֹנוֹת שְׁלֵמוֹת בָּעֵינַן** [שפולטת לאחר שעברו 6 עונות טהורה].

ולשיטתם הפרישה היתה ביום רביעי בבוקר, ומי שפלטה בליל שבת חזרה וטבלה בשבת בבוקר, שרק לאחר 6 עונות שלימות, אין הפליטה מטמאת [יום רביעי=1 עונה. יום חמישי = 2 עונות. יום שישי = 2 עונות. ליל שבת = 1 עונה].

לפי שיטה זו התורה ניתנה בשבת בבוקר, מפני שרק אז היו כולם טהורים, ולא רק מפני הטעם הנ"ל 'לא בסתר דברתי').

◆◆◆

עד מתי שכבת זרע שפרשה מן האיש טמאה

אָמַר רַב חִסְדָּא: מַחֲלֹקֶת [עד מתי פולטת טמאה] **שֶׁפֵּרְשָׁה מִן הָאִשָּׁה,** שבזה נחלקו לאחר כמה ימים היא בגדר 'סרוחה', לאחר שהיא מתחממת מגופה. **אֲבָל פֵּרְשָׁה מִן הָאִישׁ** על הבגד, **טְמֵאָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא לַחָה,** שכל זמן שלא יבשה הרי היא מטמאת, שאינה 'מסרחת', אלא מתייבשת לאחר זמן.

[שאלה:] **מֵתִיב רַב שֵׁשֶׁת, 'וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זָרַע', פְּרָט לְשִׁכְבַת זֶרַע שֶׁהִיא סְרוּחָה. מַאי לָאו,** [וכי אין הפסוק מדבר] **שֶׁפֵּרְשָׁה מִן הָאִישׁ,** הרי שגם בזה היא מסרחת, ואף שהיא לחה, אם היא 'מסרחת' אינה מטמאה.

[עונה הגמרא:] **לָא,** אין הברייתא מדברת, אלא על **שֶׁפֵּרְשָׁה מִן הָאִשָּׁה.** אבל בפירשה מן האיש, אינה 'מסרחת', ומטמאה כל זמן שהיא לחה.

◆◆◆

שכבת זרע של ישראל במעי גויה

בְּעֵי רַב פַּפָּא: שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּמְעֵי כּוּתִית, מַהוּ.

[ביאור צד א' בספק:] **יִשְׂרָאֵל, דְּדְאִיגִי בְּמִצְוֹת** - שהם דאוגים לקיים מצות, וחרדים בדבר, ומתוך דאגה מתחממין, כדכתיב (תהלים לט) חם לבי בקרבי, **חֲבִיל גּוּפֵיהוּ** (חם גופם). **גּוֹיִם, דְּלָא דְּאִיגִי בְּמִצְוֹת, לָא** [לא חם גופם], ואין הזרע מסריח בגופם, אף לאחר כמה ימים, וממילא הוא מטמא אף לאחר כמה ימים.

[ביאור צד ב' בספק:] **אוֹ דִילְמָא, כֵּיוָן דְּאָכְלִין שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, חֲבִיל גּוּפֵיהוּ.**

(הגמרא מסתפקת על שכבת זרע של ישראל במעי כותית, ולא על שכבת זרע של כותי במעי כותית, מפני ששכבת זרע של כותי אינה מטמאת).

ספק: שכבת זרע של ישראל במעי בהמה

וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר כֵּיוָן דְּאָכְלִי שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים חֲבִיל גּוּפֵיהוּ, ולפי זה שכבת זרע של ישראל במעי כותית, גם מסריח ולאחר כמה ימים אינו מטמא.

עדיין יש להסתפק בדין שכבת זרע של ישראל **בִּמְעֵי בְּהֵמָה, מַהוּ.**

[ביאור צד א' בספק:] **אִשָּׁה, הִיא דְּאִית לַהּ פְּרוֹזְדוֹר מַסְרְחָא** [שיש כעין 'פרוזדור' לפני בית הרחם שלה, לא שולט אויר בגופה ומתחממת והזרע מסריח], **אֲבָל בְּהֵמָה דְּלֵית לַהּ פְּרוֹזְדוֹר, לָא** [מתחמם הזרע שבגופה, שיש אויר חיצוני הנכנס לרחמה, ואינו 'מסריח' אף לאחר כמה ימים].

[ביאור צד ב' בספק:] **אוֹ דִילְמָא לָא שְׁנָא** [או שמא אין הבדל אם יש פרוזדור או אין, הזרע מסריח גם בגוף הבהמה ואינו מטמא לאחר כמה ימים].

הגמרא לא פושטת את הספק, ומסיימת **בתֵּיקוּ.**

◆ ◆ ◆

באיזה תאריך בחודש סיון היה מתן תורה

[דעה א':] **תָּנוּ רַבָּנַן, בְּשִׁשֵּׁי בַּחֹדֶשׁ** סיון **נִתְּנוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת לְיִשְׂרָאֵל.**

[דעה ב':] **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ.**

ביאור המחלוקת: כולם מודים שלמדבר סיני באו בראש חודש

אָמַר רָבָא: דְּכֻלֵּי עָלְמָא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָתוּ (באו) **לְמִדְבַּר סִינַי,**

[המקור לכך:] **כְּתִיב הָכָא 'בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי'. וּכְתִיב הָתָם 'הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים',** בשניהם הפסוקים כתוב 'הזה', ולומדים גזירה שוה: **מָה לְהַלָּן** [הפסוק 'החדש הזה לכם'], **רֹאשׁ חֹדֶשׁ.**

אַף כָּאן [הפסוק 'ביום הזה' באו מדבר סיני], **רֹאשׁ חֹדֶשׁ,** הרי שבראש חודש באו למדבר סיני.

המשך: כולם מודים שהתורה ניתנה בשבת

וּדְכֻלֵּי עָלְמָא, בְּשַׁבָּת נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל,

[המקור לכך:] **כְּתִיב הָכָא** [במתן תורה] **'זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ'.**

וּכְתִיב הָתָם לגבי יציאת מצרים **'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה'.**

מָה לְהַלָּן [הציווי לזכור את יציאת מצרים נאמר] **בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם** [ביום שיצאו ממצרים],

אַף כָּאן ['זכור את יום השבת' וכל עשרת הדברות שבמתן תורה נאמרו] **בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם** [ביום השבת].

כִּי פְּלִיגִי בִּקְבִיעָא דְּיַרְחָא, רַבִּי יוֹסֵי סָבַר: בְּחַד בְּשַׁבָּא אִקְּבַע יַרְחָא. וּבְחַד בְּשַׁבָּא, לָא אָמַר לְהוּ וְלָא מִדֵּי, מִשּׁוּם חֻלְשָׁא דְּאוֹרְחָא. בִּתְרֵי בְּשַׁבָּא, אָמַר לְהוּ: 'וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים' [התבאר בדף הבא].

1 וְאַתָּה תִּהְיֶה לִּי מַמְלֶכֶת
כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות יט ו
2 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ
אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם
וּמָחָר וְכִבַּסוּ שִׂמְלֹתָם:
3 וְיִהְיוּ מוכנים לַיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי
כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי יֵרֵד
לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר
סִינָי: שמות יט יא
10 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּקֹד
אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם
וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם:
11 וְהָיוּ נְכֹנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי
כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי יֵרֶד יְיָ
לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר
סִינָי: שמות יט יא

מוסף תוספות

א. דכיון דכתיב והיו נכונים לשלשה ביום ששיה דקרא לרבי עיירוי קאמר, (דאם רצה הקב"ה היה אומר לו היו נכונים ליום הרביעי כדלקמן). ואי אפשר אלא הוא ודאי לשלישי אמר. דממ"ן. ואי אפשר כדכתיב היום ומחר לא משמע איפכא שהרי אפילו בחצי היום שייך למימר היום ומחר. מי"ר. ב. אותו יום שהוא עומד בו משמע. מי"ר. ג. כיון דמורדש דרש. מי"ר. ד. כיון דקיי"ל כמרי הוא דרש ציר. מוס' הרא"ש. ה. [נ]משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן הוא. מוס' הרא"ש. ו. [ד]דוקא אז אמר לבטל. מוס' יומא סב. ז. [ד]אי"כ יבטל מפריה וריבה. מוס' הרא"ש. ח. שמא יתיחיד עמו הדיבור בעת שהוא בעל. מוס' הרא"ש. ט. כי היכי דהוה נאמר למשה מיד לאחר מתן תורה שכהותרו ישראל ולא ראינו למשה שפירש מן האשה עד לאחר מכן. ריטב"א. שהרי עם כל ישראל פירש קודם מתן תורה וכשהיה לו לחזור עם כל ישראל עוה לו הקב"ה ואמר לו ואתה פה עמוד עמדי. מוס' הרא"ש. י. על אודות האשה. מוס' הרא"ש. יא. ועשה לה אהל בפני עצמה אז שנתן לה גם ראה"כ הסכים הקב"ה על ידו. מוס' הרא"ש. יב. וסיימוהו בבא לטהר. מוס' יומא סב. יג. וגל

היום במחר. פירש זה דלשה גמורה א) אלא משמע דהיום ממש ב) דאי לאו הכי, אין זה מדעתו: **ומה ישראל בו.** ומ"ת מאי קאמר ג) (דהיסוף) מדעתו דאוריינא ד) הוא דק"ו ניתן לגרסה ה) וי"ל דלא הוי ק"ו גמור דשאני התם ד) משום עשרת הדברות:

וקבע להם זמן. פירוש לר"י דהיא הנותנת המשום שקבע להם זמן וידעו שבאותו יום ולאי תדבר שכינה עמהם הוצרכו לפרוש אבל הוא מוסיף קרא לר' יוסי ר"ל דלהם ממי מיאס פסיקא ליה אמר מעלום והכי עביד ק"ו ומה ישראל שקבע להן זמן ומ"ל לא היו נריכים לפרוש מפני קרי דבינם אחד מה דאי אמ"ה משום חשש פליטה אם לא קבע לה הוזקקו לפרוש אמר אלא שקבע לה זמן וש חשש ד) קרי שהוא ממוד לא כ"ש שיש לי לפרוש:

ואתה פה עמוד עמדי. וא"מ מנגן דפיקא מפה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו אמא זה הוא ווי גמור אלוה לו לפרוש ד) ומיהן ר"מ דאם אינתא דמתמנא ווי הקב"ה פיקא ולא מדעתו איכך היה מעבעבר אהרן ומרים דכתיב ותדבר מרים ואהרן במשה ד) אלא ולמי מתמלה פיקא ממנה לגמרי מפה מדעתו ד) וא"ע דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאינו לא פיקא מדעתו לא היה הקב"ה מסכים בדברן ד) שאדם הולך בה מוליכין אותו ד) שהרי נלהכון ומרים לא אמר לפרוש אלא ד"ג אגם עמהם היה מעיהו קשה דמשמע במדרש אלא ידעו זמן גדול שפיקא ממנה גבי אלדד ומידד שהיו מתנבאים שאמרה מרים אמרי נשותיהן של אלו שנתמנו בעליהן ברגעון על הציבור אמרה לפורה אוי לה לה נשותיהם שאלו שמוזם שנמיתמדה שכינה עם אחיך פירש ממני מיד ותדבר מרים ואהרן במשה מדעתו אלא ידעו קודם לכן וכי לא ידעו הא דכתיב ותמה פה עמוד עמדי ואור"ת דודאי ידעו אבל היו מכוונין שפיקא ע"פ הדבור עד שאמרה לה לפורה אמדעתו פירש ממנה מתמלה ד).

ומה פסח בו. ד) אין זה ק"ו ד) גמור דאם שהוא קרבן מ"מ יש לה היה לו למנוע מלינן להם הטורה ולהחזיר בתשובה ה):

קשיא לרבנן. פי' למה שפירש רש"י לעיל דבקביעא דילמא פליגי:

לאמר

בתלתא אמר להו מצות הגבלה בארבעה עבוד פרישה ורבנן סברי בתרי בשבא איקבע ירחא בתרי בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתלתא אמר להו [1]**ואתם תהיו לי בארבעה אמר להו מצות הגבלה בה' עבוד פרישה מיתיבי** [2]**וקדשתם היום ומחר קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי יום אחד הוסיף משה מדעתו דתניא** [6]**ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו הוסיף יום אחד מדעתו ושבר את הלוחות הוסיף יום אחד מדעתו מאי דריש היום ומחר היום כמחר מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו ולילה דהאידנא נפקא ליה ש"מ תרי יומי לבר מהאידנא ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא ופירש מן האשה מאי דריש נשא קל וחומר בעצמו אמר ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה אחת וקבע להן זמן אמרה תורה** [3]**והיו נכונים וגו' אל תגשו אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי ואינו קובע לי זמן על אחת כמה וכמה ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דכתיב** [4]**לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וכתיב בתריה** [5]**ואתה פה עמוד עמדי ואית דאמרי** [6]**פה אל פה אדבר בו שבר את הלוחות מאי דריש אמר רבא מה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות אמרה תורה** [7]**וכל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה [כאן] וישראל מומרים על אחת כמה וכמה ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו שנאמר** [8]**אשר שברת** [9]**ואמר ר"ל** [10]**יישר כחך ששיברת ת"ש** [9]**והיו נכונים ליום השלישי קשיא לר' יוסי הא אמרינן יום אחד הוסיף משה מדעתו ת"ש שלישי שלישי בחדש ושלישי בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן הא מני ר' יוסי היא שלישי למאי לכדתניא** [10]**וישב משה את דברי העם אל ה' וכתיב** [11]**ויגד משה את דברי העם אל ה' מה אמר לו הקב"ה למשה ומה אמר להם משה לישראל ומה אמרו ישראל למשה ומה השיב משה לפני הגבורה זו מצות הגבלה דברי ר' יוסי בר יהודה רבי אומר בתחילה פירש עונשה דכתיב וישב משה דברים משמשבבן דעתו של אדם ולבסוף פירש מתן שכרה דכתיב ויגד משה דברים** [6]**שמושכין לבו של אדם כאגדה ואיכא דאמרי בתחילה פירש מתן שכרה דכתיב וישב משה דברים משמשבן דעתו של אדם ולבסוף פירש עונשה דכתיב ויגד משה דברים שקשין לאדם** [7]**כגידין תא שמע שני שני בחודש שני בשבת קשיא לרבנן הא נמי רבי יוסי היא ששי לאמי רבא אמר לחנייתן**

מצלתא אמר להו מצות הגבלה. שהכניס שנאמרו בו נסני ירד לערב ואמרן לישראל לכתיבת ויגד משה ויקבל לזקני העם וגו' ולמחרת הסכים ועלה משה לא דברי העם וגו' עליותיו הסכמתה היו וזו היום נאמר בה אלנין בעב וגו' ומצות הגבלתם הסמרנו לכם עלות בהר אתם שהיא כתוב אחר וקדשתם היום ומחר שהיא מצות פרישה קודם לכן נאמרה דכתיב בהסיף עלייה עעלה בשליחי לשביב לתקבה"ה דברי העם דעשה (ושמע) הנה אנכי בא אלנין ומיפא בא אלנין ומשה את דברי העם וגו' ומה ישראל קבלו עליהם מצות הגבלה ונאמרה לו מצות פרישה וקדשתם היום ומחר ואע"פ שיש עוד ג' ימים עד יום שבת שתמיהון לקמן לר"י דמשה הוסיף יום אחד מדעתו: **היום ומחר.** משמע בה' נאמר לו לפרוש ה' ווי: **אמר רב ר' יוסי.** לעולם בדרכיעי אמר לו לפרוש ד' וה' והוא הוסיף יום אחד והסכים הקב"ה לדעתו: **ופירש מן האשה.** לגמרי לאחר מתן תורה מיד משפיע עם חבריהו שוב לא חזר לתשמיש: **אף היום.** לריך להיות לילו עמו והא לא אפשר: **וקבע לה זמן.** אימתי ידבר עמהם: **אמרה תורה והיו נכונים וגו'.** (ה) פירשו מנשותיהן: **ולא קבע לן זמן.** לדבורו שהוכל לפרוש קודם לכן: **נאהליכם.** לתניא בתוספתא לתשמיש שאקמרתי לכם: **בן נכר.** מומרי: **שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים: הסורה מהם.** מלוה בלוחות הללו וישראל מומרים: **אי אמת כמה וכמה** שאינם כדי לה: **אמר.** איזור שאינו ושינמו על שבילינן: **ר"ג והיו נכונים ליום השלישי.** ול"ג והיו נכונים לשלשת ימים: **הא אמרן יום אחד הוסיף.** והא קרא דהוהיו נכונים ליום הוסיף ליום (ב) אמר ליה רבי יוסי אמר לך ר' יוסי אמר ליה רבי יוסי אמר לך ר' יוסי אמר ליה רבי יוסי אמר לך ר' יוסי

1 שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים ה יא
2 וְיַסְּבוּ מְאֹלִים וְרֹבוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר סִין אֲשֶׁר בֵּין אֵילֹם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
שמות טז א
3 וּבְקֹר וְרָאִיתָם אֶת כְּבוֹד יְיָ בְּשָׁמְעוֹ אֶת תְּלֻנֹּתֵיכֶם עַל יְיָ וְנַחְנוּ מָה כִּי תַלִּינוּ עָלֵינוּ: שמות טז ז
4 שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּאָכֵלוּ מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ יִהְיֶה בוֹ: שמות טז כו
5 וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הוּסַּם הַמִּשְׁכָּן: שמות מ ב

פז: אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת

כאשר צוך במדבר. ואם תאמר מנא ליה דבמדבר איפקוד לשבת דילמא כאשר צוך בפרשת מן דלשכמן דיני שבת נשנו מרפידים: **וקא מיפלגי.** רב אחא ורבא במלות שבת שנאמר כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהתם כאשר צוך במרה הכי נמי התם כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהתם איפקוד לחייתן רב אחא בר יעקב אמר למסען וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב [1]באשר צוך ה' אלהיך [2]ואמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ומר סבר אתחומין נמי איפקוד ת"ש ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם ובחמשה עשר יצאו ולערב לקו בבורות לערב ס"ד אלא [3]מבערב לקו בבורות ואותו היום חמישי בשבת היה מדחמיסר בניסן חמשה בשבת ריש ירחא דאייר שבתא וריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבורה תא שמע דלא עבורה ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם בחמשה עשר יצאו ולערב לקו בבורות לערב ס"ד אלא אימא מבערב לקו בבורות ואותו היום חמישי בשבת היה השלים ניסן ואירע אייר להיות בשבת חסר אייר ואירע סיון להיות באחד בשבת קשיא לרבנן הא מני ר' יוסי היא אמר רב פפא ת"ש [2]ויסעו מאלים ויבואו כל עדת בני ישראל וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני ואותו היום שבת היה דכתיב [3]ובקר וראיתם את כבוד ה' וכתיב [4]ששת ימים תלקטוהו ומדחמיסר באייר שבתא ריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבורה א"ל רב [3] חביבי מחוזאה לרב אשי ת"ש [5]ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לבהונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון [3] שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות ראשון לחדשים ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבת דאשתקד [בד'] בשבת דתניא אחרים אומרים [3]אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה [3] אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה' הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא וריש ירחא דסיון שבתא קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן לר' יוסי שבעה חסרין עבוד לרבנן

לחנייתן. שהרי בר"ח תנו והכי קתמר שני לחנייתן הוא השני בשבת: **למסען.** לף למסען שבשו שבתו למדבר סיני נסעו מרפידים: **וקא מיפלגי.** רב אחא ורבא במלות שבת שנאמר להם במרה אם נלטוו על התחומין בו ביום או לא כתיב בדברות האתחומות שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ש"מ קודם הדברות נלטוו בה: **ואי"י במרה.** דכתיב שם שם לו חק ומשפט (שמות טו): **לאחומין לא איפקוד.** הלכך דשנסעו מרפידים נסעו בשבת שלא שהחזרו (ב) ליל יותר מאלפים אמה: **לערב.** לערב ממעע לערב הבא: **ריש ירחא דאייר שבתא.** שהרי ניסן מלא הוא לעולם (ג) ג) וריש ירחא דסיון בחד בשבתא: **השלים ניסן.** נתמלא בשלשים יום לשון שלם ד) מיסר אייר מיסר אייר מסר כסדרן ומתרמי סיון בחד בשבתא: **ואותו היום שבת היה אצל ד' ובקר וראיתם וגו'.** שנתרעמו בו ביום על המן כדכתיב ויהי בבקר ונראה כבוד ה' ואיך אתי לה כל הקבל הזה כרעב ה) והכעיתם להוריד להם מן לממחר וע"כ בחד בשבת ירד להם מן תחלה שנאמר שבת ימים תלקטוהו וביום השביעי לירידתו שבת לא יהיה בו: **ריש ירחא דסיון חד בשבת.** כשהשלים לאייר עד ע"ו ויום ט"ו ר"ח סיון: **עשר עטרות.** לשון לעשרה דברים: **ראשון לבריאת עולם.** שאחד בשבת היה: **ראשון לנשיאים.** להקרבת נשיאים לחנוכת הבית: **ראשון לבהונה.** אותו היום שמיני למילואים ועבודה בהכהן וכניו ועד עכשיו היה בבכורות: **ראשון לעבודה.** לסדר עבודת ליבור תמידין ומאר קרבנות של תרומת הלשכה: **לירידת אש.** ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' (ויקרא ט): **לאכילת קדשים.** במקילה ועד עכשיו היו נאכלים בכל מקום: **לשכון שכינה.** שכינה שרתה שם כדכתיב ושכנתי בתוכם: מכלל דעד השתא לא (ו) שרתה: **לברך.** ברכת הכהנים כדכתיב ז) ושלח אהרן את ידיו וגו': **לאיסור הבמות.** מעכשיו נאסרו שהוא ראוי לפתח אהל מועד כדכתיב ח) ואל פתח אהל מועד לא הביאו: **דאתי שבתא.** שנה הנמנית ליציאתם הוקם המשכן: **ד' ימים.** בשבתא קונע כל החדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר הוו לרבעה ימים בין תחלת שנה לתחלת שנה אחרת שמנין חדשי לבנה כסדרן שנ"ד ימים כולן שנעונין חוץ מארבעה ימים: **ואם היתה שנה מעוברת ה'.** דקסבר שני האדליים עבדינן חסרים ופסקו לחוי יום אחד לקמן: **ז' חסרים עבוד.** ולא היו אלא ג' בין פסח לפסח הלכך דאשתקד בה' בשבת ונתן ליה דאחרים דאמרי אין מעברין ואין מחסרין שום חדש לעורך אלא לעולם אחד מלא ואחד חסר: לרבנן

כאשר צוך במדבר. ואם תאמר מנא ליה דבמדבר איפקוד לשבת דילמא כאשר צוך בפרשת מן דלשכמן דיני שבת נשנו מרפידים: **וקא מיפלגי.** רב אחא ורבא במלות שבת שנאמר כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהתם כאשר צוך במרה הכי נמי התם כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהתם איפקוד לחייתן רב אחא בר יעקב אמר למסען וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב [1]באשר צוך ה' אלהיך [2]ואמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ומר סבר אתחומין נמי איפקוד ת"ש ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם ובחמשה עשר יצאו ולערב לקו בבורות לערב ס"ד אלא [3]מבערב לקו בבורות ואותו היום חמישי בשבת היה מדחמיסר בניסן חמשה בשבת ריש ירחא דאייר שבתא וריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבורה תא שמע דלא עבורה ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם בחמשה עשר יצאו ולערב לקו בבורות לערב ס"ד אלא אימא מבערב לקו בבורות ואותו היום חמישי בשבת היה השלים ניסן ואירע אייר להיות חסר אייר ואירע סיון להיות באחד בשבת קשיא לרבנן הא מני ר' יוסי היא אמר רב פפא ת"ש [2]ויסעו מאלים ויבואו כל עדת בני ישראל וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני ואותו היום שבת היה דכתיב [3]ובקר וראיתם את כבוד ה' וכתיב [4]ששת ימים תלקטוהו ומדחמיסר באייר שבתא ריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבורה א"ל רב [3] חביבי מחוזאה לרב אשי ת"ש [5]ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לבהונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון [3] שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות ראשון לחדשים ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבת דאשתקד [בד'] בשבת דתניא אחרים אומרים [3]אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה [3] אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה' הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא וריש ירחא דסיון שבתא קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן לר' יוסי שבעה חסרין עבוד לרבנן

מרדכי (שמות רנה פ' בא) כשלקחו פסחיהם בחותם שבת נתקבלו בכורות אומות העולם אצל ישראל ואשלום למה היו עושין כך אמרו להן זכות פסח לה' שיהיו בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם: **וכתיב ששת ימים תלקטוהו.** מימה היכי מייתי ראיה מהאי קרא דבשבת היה והלא זה הפסוק נכתב אחר שירד כבר מן שבוע בשנהגידו נשיאי העדה למשה שלקטו לחם משנה דכתיב ויאמר משה אכלוהו היום ולא מן שבת ימים מן שבוע כבר ירד מיום ראשון שעבר ואור"י דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ מ"מ מוכח בפיר דמשה שכח לומר להם והיה אומר היה לי לומר לכם מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן שתלקטוהו ששת ימים וא"כ אחד בשבת היה: **עשר עטרות נטל אותו היום.** הא דלא תפיש דאמרינן דמדרש המשכן ומשוש ומפרקו לי נמי משוש דעליה דהקמת המשכן קאי דה"ק אותו היום של הקמת המשכן גטל עשר עטרות אחרות: **ראשון לאכילת קדשים.** וצ"ל במקום אכילת קדשים קמני מיהו: **לרבנן ח' חסירין עבוד.** אומר ר' יאמר דלא הוי ל"ל ח' חסירין עבוד אלא ז' חסירין ואייר דהשתא שתא עבורי עבורה דאתחר לעיל אלא משום דלר"י אינעריך למימר דשבעה חסירין עבוד דהא תניא דאותו יום ה' בשבת היה נקטו נמי לרבנן אמונה: כפה

ואותו יום חמישי בשבת היה בו'. ואם כן בריביע שחטו פסחיהם ומלא בשבת שעברה נקחו פסחיהן שאז היה בעשור לחדש[3] ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול כלומרינן במדרש (שמות רבה פ' בא) כשלקחו פסחיהם בחותם שבת נתקבלו בכורות אומות העולם אצל ישראל ואשלום למה היו עושין כך אמרו להן זכות פסח לה' שיהיו בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם: **וכתיב ששת ימים תלקטוהו.** מימה היכי מייתי ראיה מהאי קרא דבשבת היה והלא זה הפסוק נכתב אחר שירד כבר מן שבוע בשנהגידו נשיאי העדה למשה שלקטו לחם משנה דכתיב ויאמר משה אכלוהו היום ולא מן שבת ימים מן שבוע כבר ירד מיום ראשון שעבר ואור"י דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ מ"מ מוכח בפיר דמשה שכח לומר להם והיה אומר היה לי לומר לכם מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן שתלקטוהו ששת ימים וא"כ אחד בשבת היה: **עשר עטרות נטל אותו היום.** הא דלא תפיש דאמרינן דמדרש המשכן ומשוש ומפרקו לי נמי משוש דעליה דהקמת המשכן קאי דה"ק אותו היום של הקמת המשכן גטל עשר עטרות אחרות: **ראשון לאכילת קדשים.** וצ"ל במקום אכילת קדשים קמני מיהו: **לרבנן ח' חסירין עבוד.** אומר ר' יאמר דלא הוי ל"ל ח' חסירין עבוד אלא ז' חסירין ואייר דהשתא שתא עבורי עבורה דאתחר לעיל אלא משום דלר"י אינעריך למימר דשבעה חסירין עבוד דהא תניא דאותו יום ה' בשבת היה נקטו נמי לרבנן אמונה: כפה

מוסף רש"י

כאשר צוך ד' אלהיך. כתיב בדברות אחרונות גבי שבת וכבוד אב ואם, והיכן צוך, הא ליכא למימר דמשה כתיב אמר לנו בעבודת מולא כאשר צוך בסיני, דמשה לא מלאני היה שוהה לשם משנה תורה ומזהירם על מלותיה, אלא כמו שקבלה הוא, והיה מחזר ומגיד לכם וכל מה שכתוב בדברות אחרונות היה כתוב בלוחות וכן שמע בסיני (שבהדרין נב:), אלא ארבעה **ימים בלבד.** אם נקבע עכשיו בחמד בשבת יהא לשנה הבאה בחמישי בשבת (ר"ה כ: וסוכה נד: ועדרכין ט:) קמבני לעולם כל תדבי השנה אחד מלא ואחד חסר ואין מעברין ואין מחסרין שום חודש לעורך והוא"ל לה שנה ש"ל ימים, נמצאת כל השנה שנעשה אלמיה מון מדל' ימים, ואם אחזיתן קביעות השנה מקביעות אבותיה (ר"ה ז: וכעי"ז שם כ. וסוכה שם ועדרכין שם), **ואם היתה שנה מעוברת חמשה.** קבלה חודש עיבור לעולם חסר ואינו זוחה את המועדות אלא יום אחד שהוא יתר על ד' שבועות (ר"ה ז: וכעי"ז שם כ. וסוכה שם).

מוסף תוספות

א. ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי לא יהיה בו. תוס' הרא"ש. **ב.** המן הכתובה שם, ולא נאמרה עד אחר שנגמר המשכן שאמר לו הקב"ה להנות. תוס' הרא"ש. **ג.** ופסח מצרים מקחו בעשור לחודש. שיטה לר"ן.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא אימא מבעבר: **(ב)** שם ת"ל רב אסי מתחתא: **(ג)** שם לאמון לפנון בישראל ראשון לברכת כהנים לאמון לאיסור הכמוי: **(ד)** שם ואין בין ר"ה לר"ה ואין בין פסח לפסח אלא ד' ימים: **(ה)** רש"י ד"ה אתחומין וכו' עד אלא אחזתו שלא ליכן: **(ו)** ר"ה רש ומא וכו' לעולם הס"ד ותוס"ל מ"ש ורש ומא דסיון בחד בשבת שהרי אייר חסר בסדרון ומתרמי סיון בחד בשבתא הס"ד. ותוס"ל מ"ש הבלים וכו' ותוס"ל ד"ה מיסר אייר עשרו חסר הס"ד: **(ז)** ר"ה לנסון וכו' לא שכן הס"ד: **(ח)** תוס' ד"ה ותמר ר' יהודה וכו' ולוכל למימר. נ"ב ובכ"ד מ"ס: מגן שנהדרין דף ס"ז ע"ב: **(ט)** מסורת מרדכי אמר ע"ז ע"ב.

רבינו חננאל

לחנייתן. דאלמא בשבת במסען הויי, ולא הוי מצוורין על התחומין באותה שעה. רב אחא בר יעקב אמר אף ביום חנייתן הוה מסען, והוא חד בשבא, ומצוורין הוי על התחומין. ת"ש ניסן שיצאו בו ישראל ממצרים ביום חמישי הוה, דמשכחת [לה] אייר בד' וסיון בחד בשבת. אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבורה ולא עבורה, דתניא אם ר"ע בניסן יום חמישי, השלים ניסן אירע אייר להיות בשבת, חיסר אייר אירע סיון להיות באחד בשבת. הא מני ר' יוסי הוא. **אמר רב פפא** ת"ש בחמשה עשר יום לחודש השני, אותו היום (ערב) שבת היה, ומדמ"ר באייר בשבתא ריש ירחא דסיון בחד בשבא. ופריק' דעיבורי עבורה לאייר וראש ירח סיון תרין בשבתא. אמר ליה רב חבי מתחוזאה לרב אשי ת"ש ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן, ותניא אותו היום נטל עשר עטרות, ראשון למעשה בראשית, אלמא חד בשבא היה. ומדראש חדש ניסן שנה שנית חד בשבת, ראש חודש ניסן דראשונה ארבע בשבת, דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ארבעה ימים בלבד, ואם היתה שנה מעוברת חמשה. וכיון דראש חדש סיון ניסן ארבעה ראש חודש סיון בשבת, וקשיא בין לרבנן דאמרי תרין בשבא, ובין לר' יוסי דאמר חד בשבא.

יום שני ט סיון תש"פ **שבת דף פז**

שנינו בברייתא מחלוקת באיזה תאריך בחודש סיון ניתנה תורה, לרבנן: בו' בחודש סיון. ולרבי יוסי בז' בחודש סיון.

רבא מבאר שגם רבנן וגם רבי יוסי מודים שבני ישראל באו למדבר סיני בראש חודש סיון, וכן הם מודים שהתורה ניתנה ביום השבת, **כִּי פְּלִיגִי בִּקְבִיעָא דְיַרְחָא** [ולא נחלקו אלא באיזה יום בשבוע 'נקבע' ראש חודש סיון],

סדר הדברים לפי רבי יוסי

[יום א', ראש חודש סיון] **רַבִּי יוֹסֵי סָבַר: בְּחַד בְּשַׁבָּא אִקְּבַע יַרְחָא** - ביום ראשון נקבע ראש חודש סיון, [שבשבת היה כט אייר, (חודש אייר היה חודש חסר - 29 יום), וביום ראשון היה א' סיון].

וּבְחַד בְּשַׁבָּא [וביום זה, יום ראשון, א' סיון], **לָא אֲמַר לְהוּ וְלָא מִדֵּי** [לא אמר להם משה רבינו, ולא דבר], **מִשּׁוּם חֲלִשָׁא דְּאוֹרְחָא** [משום חולשת הדרך, שביום זה באו למדבר סיני].

[יום ב', ב' סיון – ואתם תהיו לי ממלכת כהנים]

בִּתְרֵי בְּשַׁבָּא [ביום שני, ב' סיון], **אֲמַר לְהוּ: 'וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים'**, כנאמר בתורה (שמות יט):

(פסוק ג:) 'ומשה עלה אל האלהים, ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל:

(פסוק ד:) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי:

(פסוק ה:) ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ:

(פסוק ו:) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל:

(פסוק ז:) ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה':

(פסוק ח:) ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה (וישב משה את דברי העם אל ה' - [ההשבה היתה למחרת ביום שלישי, כדלהלן]): (דף פז)

[יום ג', ג' סיון – מצוות הגבל את ההר וקידשתו]

בִּתְלָתָא [ביום שלישי ג' סיון] משה רבינו עלה בהשכמה להר סיני, והשיב לה' את דברי העם. ואז נאמר לו 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן', ומצות הגבלה. ובסוף יום שלישי משה רבינו ירד, **וַאֲמַר לְהוּ** לישראל: **מִצְוַת הַגְּבָלָה,** כנאמר בתורה (שמות יט):

(פסוק ט): ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי

עמך וגם בך יאמינו לעולם (ויגד משה את דברי העם אל ה' - ההשבה היתה למחרת ביום רביעי, כדלהלן).

(פסוק יב): והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת:

(פסוק יג): לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היבל המה יעלו בהר:

[יום ד', ד' סיון – מצוות פרישה]

בְּאַרְבְּעָה [ביום רביעי ד' סיון], משה עלה בהשכמה ואמר שקיבלו עליהם מצות הגבלה, ונצטווה לומר לעם 'מצות פרישה', ואז **עֲבוּד פְּרִישָׁה,** שהיה זה יום הראשון לפרישה, כנאמר בתורה (שמות יט:)

(פסוק י:) ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם:

(פסוק יא:) והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני:

(פסוק יד:) וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלתם:

(פסוק טו:) ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה:

ופרשו שלשה ימים [יום ד' (1) יום ה' (2) יום ו (3)], ובשבת ניתנה תורה. כמבואר לעיל בדעת רבי ישמעאל שהוצרכו לפרוש מיום רביעי, שכן פולטת ביום השלישי טמאה.

סדר הדברים לפי רבנן

[יום ב', ראש חודש סיון] **וְרַבָּנַן סָבְרִי: בִּתְרֵי בְּשַׁבָּא אִקְּבַע יַרְחָא** - ביום שני נקבע ראש חודש סיון, [שבשבת היה כט אייר, ביום ראשון היה ל' אייר שחודש אייר היה חודש מלא (30 יום), וביום שני היה א' סיון].

בִּתְרֵי בְּשַׁבָּא [ביום שני א' סיון], **לָא אָמַר לְהוּ וְלָא מִדֵּי** [לא אמר להם ולא דבר], **מִשּׁוּם חֲלִשָׁא דְּאוֹרְחָא** [משום חולשת הדרך שביום זה באו למדבר סיני].

[יום ג', ב' סיון] **בִּתְלָתָא** [ביום שלישי ב' סיון], **אָמַר לְהוּ: 'וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי'.**

[יום ד', ג' סיון] **בְּאַרְבְּעָה** [ביום רביעי ג' סיון] **אָמַר לְהוּ: מִצְוַת הַגְּבָלָה.**

[יום ה', ד' סיון] **בְּחַמְשָׁא** [ביום חמישי ד' סיון], **עֲבוּד פְּרִישָׁה,** ופרשו שני ימים [יום ה' (1) יום ו' (2)], ובשבת ניתנה תורה. כמבואר לעיל בדעת רבי אלעזר בן עזריה שפרשו רק מיום חמישי, שכן פולטת ביום השלישי טהורה].

◆◆◆

שאלה א (על רבי יוסי), הרי בפסוק משמע שנצטוו על ב' ימי פרישה ולא על ג' ימים

מֵתִיבִי, נאמר בפסוק: **'וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר',** הרי מפורש שנצטוו על ב' ימי פרישה 'היום ומחר', ולא על ג' ימים, ומוכח שמצוות פרישה התחילה ביום חמישי [חמישי (1), שישי (2)], **קַשְׁיָא לְרַבִּי יוֹסֵי,** שאומר שהיו ג' ימי פרישה [רביעי (1), חמישי (2), שישי (3)].

תשובה: משה רבינו הוסיף יום פרישה

אָמַר לְךָ רַבִּי יוֹסֵי: יוֹם אֶחָד הוֹסִיף מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ, לעולם ברביעי נאמר לו לפרוש (רביעי וחמישי), כדי לקבל את התורה ביום שישי, והוא הוסיף יום פרישה אחד, ולכן אמר להם לפרוש רביעי, חמישי, שישי, וקבלת התורה תהא בשבת, והסכים הקדוש ברוך הוא לדעתו.

דְּתַנְיָא, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עָשָׂה מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ, וְהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמּוֹ.

הוֹסִיף יוֹם אֶחָד של פרישה **מִדַּעְתּוֹ.**

וּפֵרַשׁ מִן הָאִשָּׁה - לגמרי, לאחר מתן תורה, שהרי פרשו כולם לפני מתן תורה, ומשה רבינו שוב לא חזר לתשמיש.

וְשָׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת, לאחר חטא העגל.

ביאור: הוסיף יום אחד מדעתו

[הטעם שהוסיף:] **הוֹסִיף יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ. מַאי דָּרִישׁ?**

'וקדשתם **הַיּוֹם וּמָחָר', הַיּוֹם, כְּמָחָר, מָה לְמָחָר לֵילוֹ עִמּוֹ,** שהרי יום חמישי היה יום פרישה מלא בליל חמישי ובחמישי ביום, **אַף הַיּוֹם לֵילוֹ עִמּוֹ,** גם הפרישה של יום רביעי צריכה להיות יום פרישה מלא, בליל רביעי וביום רביעי.

וְלַיְלָה דְּהָאדָנָא נְפַק לֵהּ [והלילה של עכשיו כבר יצא, שהרי ציוום על הפרישה ביום רביעי ביום, הרי שלא שייך לומר שיום רביעי הוא יום פרישה מלא, שלא פרשו אלא ביום ולא מהלילה], **שְׁמַע מִנַּהּ תְּרֵי יוֹמֵי לְבַר מֵהָאדָנָא** [מכך הבין משה רבינו שיש לפרוש יום נוסף (יום שישי, לילה יום), כדי שיהיה יום נוסף (יום שישי, לילה ויום) כמו יום חמישי - יום פרישה מלא, חוץ מהפרישה של יום רביעי (יום בלבד)].

[המקור שהקב"ה הסכים על ידו:] **וּמִנָּלַן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ?**

דְּלָא שְׁרַאי שְׁכִינָה עַד צַפְרָא דְשַׁבְּתָא [שהרי לא שרתה השכינה על הר סיני לקבלת התורה עד שבת בבוקר, הרי שהקב"ה הסכים לכך].

ביאור: פירש מהאשה

[הטעם שפירש:] **וּפֵרַשׁ מִן הָאִשָּׁה, מַאי דָּרִישׁ?**

נָשָׂא קַל וָחֹמֶר בְּעַצְמוֹ, אָמַר: וּמָה יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא דִּבְּרָה שְׁכִינָה עִמָּהֶן אֶלָּא שָׁעָה אַחַת, וְקָבַע לָהֶן זְמַן [אימתי ידבר עמהם], **אָמְרָה תּוֹרָה 'וְהָיוּ נְכֹנִים וְגוֹ' אַל תִּגְּשׁוּ'** [ונצטוו לפרוש מנשותיהם],

אם כך, **אֲנִי שֶׁכָּל שָׁעָה וְשָׁעָה שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת עִמִּי, וְאֵינוֹ קוֹבֵעַ לִי זְמַן** [לדבורו, שאוכל לפרוש קודם לכן], **עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.**

[המקור שהקב"ה הסכים על ידו:] **וּמִנָּלַן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ?**

דִּכְתִיב 'לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם' [להתיר נשותיכם לתשמיש], **וּכְתִיב בְּתַרֵּהּ 'וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי'.**

וְאִית דְּאָמְרִי [ויש אומרים שלומדים שהקב"ה הסכים לכך ממה שנאמר] **'פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ'.**

ביאור: שבר את הלוחות

[הטעם ששבר] **שָׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת, מַאי דָּרִישׁ?**

אָמַר: וּמָה פֶּסַח שֶׁהוּא אֶחָד מִתַּרְיָ״ג מִצְוֹת, אָמְרָה תּוֹרָה יִוָּכֵל בֶּן נֵכָר [מומר, שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים] **לֹא יֹאכַל בּוֹ.**

אם כך, לאחר העגל, הלא **הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ [כָּאן]** [תלויה בלוחות הללו], **וְיִשְׂרָאֵל מוּמָרִים, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה,** שאינם ראויים לה.

[המקור שהקב"ה הסכים על ידו:] **וּמְנָלַן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ?**

שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ״, וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: יִישַׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ [אשר - אישור, שנתן לו אישור, חיזקו ושיבחו על שבירתן].

◆◆◆

שאלה ב (על רבי יוסי), הרי בפסוק משמע שנצטוו על ב' ימי פרישה ולא על ג' ימים

תָּא שְׁמַע, נאמר בפסוק: **״וְהָיוּ נְכֹנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי״,** הרי מבואר בפסוק שציוום על ב' ימי פרישה, כדי שיהיו מוכנים לקבל את התורה ביום השלישי לפרישתם, **קַשְׁיָא לְרַבִּי יוֹסֵי,** שאומר שהיו ג' ימי פרישה, והיו נכונים לקבל את התורה ביום הרביעי לפרישתם.

תשובה: אכן בפסוק נצטוו על ב' ימים, ומשה רבינו הוסיף יום פרישה

עונה הגמרא: **הָא אָמְרִינַן, יוֹם אֶחָד** [של פרישה] **הוֹסִיף מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ,** שהקב"ה אמר 'והיו נכונים ליום השלישי', ומשה רבינו לא אמר 'ליום השלישי' [שיפרשו ב' ימים, וביום השלישי לפרישתם יקבלו את התורה], אלא אמר: 'היו נכונים לשלשת ימים' [שיפרשו ג' ימים, וביום הרביעי לפרישתם יקבלו את התורה].

◆◆◆

שאלה ג (על דעה רבנן) מברייתא שמבואר בה שיום ג' בשבוע היה ג' סיון

תָּא שְׁמַע, נאמר בברייתא: **״שְׁלִישִׁי״, שְׁלִישִׁי בַּחֹדֶשׁ** (ג' סיון), **וּשְׁלִישִׁי בַּשַּׁבָּת** (יום ג'), [ונמצא שמתן תורה שהיה בשבת הוא ז' סיון], **קַשְׁיָא לְרַבָּנַן,** שהרי לשיטתם ראש חודש היה ביום שני, ויום שלישי היה ב' סיון, ולא ג' סיון. [ומתן תורה שהיה לכולי עלמא בשבת, הוא ו' סיון].

תשובה: ברייתא זו היא דעת רבי יוסי

אָמְרִי לָךְ רַבָּנַן: הָא מַנִּי [ברייתא זו כדעת מי], **רַבִּי יוֹסֵי הִיא,** ואכן חכמים חולקים על כך.

[ביאור הברייתא:]

בברייתא שהובא נאמר, שלישי, שלישי בחודש, ושלישי בשבת, מבררת הגמרא מה כוונת הברייתא במה שאמרה בתחילה **״שְׁלִישִׁי״, לְמַאי,** [שהרי שלישי בחודש ושלישי בשבוע, מוזכר בהמשך, ומה הכונה ב'שלישי' שנאמר בתחילת הברייתא].

מבארת הגמרא, עניין זה על פי ברייתא: **לְכִדְתַנְיָא,** נאמר בפסוק (שמות יט פסוק ח): 'ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה'', וכמבואר

לעיל בדברי רבי יוסי, בני ישראל אמרו 'כל אשר דבר ה' נעשה' ביום שני [לדעת רבי יוסי, ב' סיון], לאחר שמשה רבינו אמר להם את דברי ה' 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', ועל זה נאמר: **'וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה'**, [שבעלייתו של משה רבינו ביום ג', אמר לקב"ה את מה שבני ישראל אמרו ביום שני, 'כל אשר דבר ה' נעשה'].

וּכְתִיב (פסוק ט) **'וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה'**, וקשה שהרי משמע שהקב"ה אמר למשה רבינו דבר נוסף (בין פסוק ח לפסוק ט), ומשה רבינו אמרו לישראל, ועם ישראל ענה על כך דבר, ואת זה משה רבינו אמר לה', ולא כתוב בפסוק **מָה** [מהו הדבר הנוסף ש]**אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה** לומר לישראל, **וּמָה אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, וּמָה אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה** לומר לה', **וּמָה הֵשִׁיב מֹשֶׁה לִפְנֵי הַגְּבוּרָה** שישראל אמרו לו.

ונחלקו בזה התנאים, [דעה א:] **זוֹ מִצְוַת הַגְּבָלָה,** שבעלייתו של משה רבינו ביום שלישי, ציווה הקב"ה למשה רבינו לומר לישראל מצות הגבלה, [אף שבפסוקים 'מצות הגבלה' (פסוקים יב - יג) כתובה לאחר 'מצות פרישה' (פסוקים י - יא)].

ובני ישראל אמרו שהם מקבלים את הציווי, ולמחרת [ביום הרביעי, בעלייתו של משה רבינו] אמר משה לקב"ה שבני ישראל קיבלו את מצוות הגבלה, ועל זה נאמר (בפסוק ט) 'ויגד משה את דברי העם אל ה'. **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה.**

[דעה ב':] **רַבִּי אוֹמֵר: בַּתְּחִלָּה פֵּרֵשׁ עָנְשָׁהּ** של תורה, **דִּכְתִיב** (בפסוק ח) **'וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה' דְּבָרִים שֶׁמְּשַׁבְּכִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם** [שמונעין מלקבל, שאם יקבלו יענשו, הדברים הללו משבבין את לבם מן המקום, ואף על פי כן קיבלו עליהן],

וּלְבַסּוֹף פֵּרֵשׁ להם משה רבינו **מַתַּן שְׂכָרָהּ, דִּכְתִיב** (בפסוק ט) **'וַיַּגֵּד מֹשֶׁה' דְּבָרִים שֶׁמּוֹשְׁכִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם כְּאַגָּדָה** (ולמחרת בעלייתו של משה רבינו ביום הרביעי, אמר משה רבינו שבני ישראל קיבלו זאת).

[דעה ג':] **וְאִכָּא דְּאָמְרִי, בַּתְּחִלָּה פֵּרֵשׁ מַתַּן שְׂכָרָהּ, דִּכְתִיב** (בפסוק ח) **'וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה' דְּבָרִים שֶׁמְּשִׁיבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם.**

וּלְבַסּוֹף פֵּרֵשׁ עָנְשָׁהּ, דִּכְתִיב (בפסוק ט) **'וַיַּגֵּד מֹשֶׁה', דְּבָרִים שֶׁקָּשִׁין לָאָדָם כְּגִדִּין** [ירק מר], (ולמחרת בעלייתו של משה רבינו ביום הרביעי, אמר משה רבינו שבני ישראל קיבלו זאת).

והנה לפי דעה ב' וג' בביאור הפסוקים נמצא שמשה רבינו אמר להם שכר ועונש, ועל כך אמרה הברייתא: שלישי, שלישי בחדש, ושלישי בשבת. כלומר: משה רבינו התחיל להמשיך ליבם של ישראל בדברים ולפרש להם עונשן ומתן שכרן של מצוות ביום א' ראש חודש סיון, והמשיך זאת ביום ב' ב' סיון, ונמצא שהיום השלישי להמשכת ליבם היה ג' סיון וביום ג' בשבוע, וזהו 'שלישי' [להמשכת ליבם], 'שלישי' בחדש ו'שלישי' בשבת.

◆◆◆

שאלה ד (על דעת רבנן) מברייתא שמבואר בה שיום ו' בשבוע היה ו' סיון

תָּא שְׁמַע, 'שִׁשִּׁי', שִׁשִּׁי בַּחֹדֶשׁ (ו' סיון), **שִׁשִּׁי בַּשַּׁבָּת** (יום ו'), ולפי זה מתן תורה היה בשבת ז' סיון. **קַשְׁיָא לְרַבָּנַן,** שהרי לשיטתם ראש חודש היה ביום שני, ויום שישי היה ה' סיון, ולא ו' סיון, ומתן תורה היה בשבת ו' סיון.

תשובה: ברייתא זו היא דעת רבי יוסי

עונה הגמרא: **הָא נָמֵי** [ברייתא זו, גם כן דעת] **רַבִּי יוֹסֵי הִיא.**

[ביאור הברייתא:]

בברייתא שהובאה נאמר, שישי, שישי בחודש, ושישי בשבת, מבררת הגמרא מה כוונת הברייתא **שִׁשִּׁי לְמַאי,** [שהרי שישי בחודש ושישי בשבוע, מוזכר בהמשך, ומה הכונה ב'שישי' שנאמר בתחילת הברייתא].

רָבָא אָמַר: [עמוד ב] **לַחֲנִיָּתָן,** שהרי בראש חודש סיון חנו, והברייתא אומרת: שישי לחנייתן, שהוא יום ו' בחודש סיון, ויום שישי בשבוע.

רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: יום זה הוא גם שישי **לְמַסָּעָן,** שביום שבאו למדבר סיני נסעו מרפידים.

[ביאור מחלוקת רבא ורב אחא, אם נסעו מרפידים בשבת או ביום ראשון]

וְקָמְפַּלְגִי [רב אחא ורבא שנחלקו אם זה היה גם שישי למסען מרפידים, נחלקו] **בְּשַׁבָּת דְּמָרָה** [במצות שבת שנאמר להם במרה, אם נצטוו על התחומין בו ביום או לא],

דִּכְתִיב בדברות האחרונות 'שמור את יום השבת לקדשו **כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ',**

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: ממה שנאמר **'כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ',** משמע שנצטוו על השבת לפני קבלת התורה, שנצטוו על כך **בְּמָרָה,**

מָר [רבא] **סָבַר, אַשַּׁבָּת אִפְּקוּד, אַתְּחוּמִין לָא אִפְּקוּד** - במרה נצטוו על מצוות שבת, ולא נצטוו על איסור יציאה חוץ לתחום, הלכך, כשנסעו מרפידים, נסעו בשבת, שלא הוזהרו לילך יותר מאלפים אמה, וממילא יום א' סיון, לא היה יום ראשון למסעם, שכבר נסעו משם בשבת.

וּמָר [רב אחא] **סָבַר, אַתְּחוּמִין נָמֵי אִפְּקוּד** - במרה נצטוו גם על איסור יציאה חוץ לתחום, וממילא לא נסעו מרפידים בשבת, אלא ביום א', והיה זה גם יום א' לנסיעתם מרפידים.

✦ ✦ ✦

שאלה ה (על דעת רבנן) מברייתא שמבואר בה שראש חודש סיון היה ביום ראשון

תָּא שְׁמַע, נִיסָן שֶׁבּוֹ יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחֲטוּ פִּסְחֵיהֶם, וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יָצְאוּ, וְלָעֶרֶב לָקוּ בְּכוֹרוֹת,

מבררת הגמרא: **לָעֶרֶב סָלְקָא דַּעְתָּךְ** - וכי עולה על דעתך שמת בכורות היתה לערב שלמחרת [אור לט"ז ניסן].

מבארת הגמרא: **אֶלָּא מִבָּעֶרֶב** [אור לט"ו ניסן, בחצות הלילה] **לָקוּ בְּכוֹרוֹת.**

[המשך הברייתא:] **וְאוֹתוֹ הַיּוֹם** [ט"ו ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים] **חֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת הָיָה.**

[ביאור הראיה לסוגייתנו לפי זה:] **מִדַּחֲמֵשׁ בְּנִיסָן חַמְשָׁא בְּשַׁבָּא** [וכיון שט"ו ניסן, היה ביום חמישי], **רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיָּר שַׁבְּתָא** - נמצא שראש חודש אייר, היה בשבת.

[טו ניסן (חמישי). טז (שישי). יז (שבת). יח (ראשון). יט (שני). כ (שלישי). כא (רביעי). כב (חמישי). כג (שישי). כד (שבת). כה (ראשון). כו (שני). כז (שלישי). כח (רביעי). כט (חמישי). ל ניסן (שישי). א אייר, ראש חודש (שבת)], שהרי חודש ניסן הוא תמיד חודש מלא (חודש של 30 יום ולא של 29).

וְרֵישׁ יַרְחָא דְסִיוָן חַד בְּשַׁבָּת - ולפי זה נמצא שראש חודש סיון היה ביום ראשון.

[א אייר (שבת). ב אייר (ראשון). ג (שני). ד (שלישי). ה (רביעי). ו (חמישי). ז (שישי). ח (שבת). ט (ראשון). י (שני). יא (שלישי). יב (רביעי). יג (חמישי). יד (שישי). טו (שבת). טז (ראשון). יז (שני). יח (שלישי). יט (רביעי). כ (חמישי). כא (שישי). כב (שבת). כג (ראשון). כד (שני). כה (שלישי). כו (רביעי). כז (חמישי). כח (שישי). כט אייר (שבת). א סיון, ראש חודש (ראשון), שהרי בדרך כלל חודש אייר הוא חודש חסר (29 ימים)].

קַשְׁיָא לְרַבָּנַן, שאומרים שראש חודש סיון היה ביום שני.

תשובה

עונה הגמרא: **אָמְרִי לָךְ רַבָּנַן, אִיָּר דְּהַהִיא שַׁתָּא עַבּוֹרֵי עַבְּרוּהּ** [אייר של אותה שנה עיברוהו, שהיה חודש מלא (30 יום) וכך נמצא שראש חודש סיון היה ביום שני [כ"ט איר (שבת). ל אייר (ראשון). א סיון, ראש חודש (שני)].

◆◆◆

שאלה ו (על דעת רבנן) מברייתא שמבואר בה שראש חודש סיון היה ביום ראשון

תָּא שְׁמַע, דְּלָא עַבְּרוּהּ [ראיה שלא עיברו את חודש אייר],

שכך נאמר בברייתא: **נִיסָן שֶׁבּוֹ יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחֲטוּ פִּסְחֵיהֶם. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יָצְאוּ, וְלָעֶרֶב לָקוּ בְּכוֹרוֹת.**

מבררת הגמרא: **לָעֶרֶב סָלְקָא דַּעְתָּךְ** - וכי עולה על דעתך שמכת בכורות היתה לערב שלמחרת [אור לט"ז ניסן].

מבארת הגמרא: **אֶלָּא מִבָּעֶרֶב** [אור לט"ו ניסן, בחצות הלילה] **לָקוּ בְּכוֹרוֹת.**

[המשך הברייתא:] **וְאוֹתוֹ הַיּוֹם** [ט"ו ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים] **חֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת הָיָה.**

הִשְׁלִים נִיסָן [היה חודש שלם ומלא, חודש בן 30 יום].

וְאֵרַע ראש חודש **אִיָּיר לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,**

חָסַר אִיָּיר [חודש היה חודש חסר, חודש בן 29 יום, כסדר החדשים - אחד מלא ואחד חסר], **וְאֵרַע** ראש חודש **סִיוָן לִהְיוֹת בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת.**

קַשְׁיָא לְרַבָּנַן [שאומרים שראש חודש סיון היה ביום שני].

תשובה: **הָא מַנִּי** [ברייתא זו דעת מי היא:] **רַבִּי יוֹסֵי הִיא,** שסובר שראש חודש סיון היה ביום ראשון, ואכן רבנן חולקים על ברייתא זו.

◆◆◆

שאלה ז (על דעת רבנן) מברייתא שמשמע בה שראש חודש סיון היה ביום ראשון

אָמַר רַב פָּפָּא: תָּא שְׁמַע נאמר בפסוק: **'וַיִּסְעוּ מֵאֵלִים וַיָּבֹאוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי',** 'וילונו על משה וגו' להמית את כל הקהל הזה ברעב',

וְאוֹתוֹ הַיּוֹם [ט"ו אייר שבו נתרעמו, והבטיחם ה' שיוריד להם מן למחר] **שַׁבָּת הָיָה, דִּכְתִיב 'וּבַבֹּקֶר וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה', וּכְתִיב שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ** וביום השביעי [לירידתו], שבת לא יהיה בו', הרי שהבטיחם בשבת, שהמן ירד למחרת [יום א'] בבוקר, ששה ימים תלקטוהו, דהיינו מיום ראשון עד יום שישי, ובשבת לא ירד מן, וכך בכל שבוע ושבוע].

[ביאור הראיה לסוגייתנו:] **וּמִדַּחֲמַסַּר בְּאִיָּיר שַׁבְּתָא** - וכיון שט"ו אייר היה בשבת, הרי **רֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן חַד בְּשַׁבָּא** - ראש חודש סיון יוצא בשבת.

[טו אייר (שבת). טז (ראשון). יז (שני). יח (שלישי). יט (רביעי). כ (חמישי). כא (שישי). כב (שבת). כג (ראשון). כד (שני). כה (שלישי). כו (רביעי). כז (חמישי). כח (שישי). כט (שבת) א סיון, ראש חודש (ראשון)],

קַשְׁיָא לְרַבָּנַן [שאומרים שראש חודש סיון היה ביום שני].

תשובה

עונה הגמרא: **אָמְרִי לָךְ רַבָּנַן, אִיָּיר דְּהַהִיא שַׁתָּא עַבּוֹרֵי עַבְּרוּהּ** [אייר של אותה שנה עיברוהו, שהיה חודש מלא (30 יום) וכך נמצא שראש חודש סיון היה ביום שני [כ"ט איר (שבת). ל אייר (ראשון). א סיון, ראש חודש (שני)].

✦ ✦ ✦

שאלה ח (על רבנן ועל רבי יוסי)

אֲמַר לֵהּ רַב חֲבִיבִי מְחוֹזְנָאָה לְרַב אָשֵׁי: תָּא שְׁמַע, נאמר בפסוק: **'וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן** (חודש ניסן) **בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ** (א' ניסן) **הוּקַם הַמִּשְׁכָּן',**

תְּנָא, אוֹתוֹ יוֹם, נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת [היה ראשון לעשרה דברים:]

א. **רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית** [שבריאת עולם היה ביום א', ויום זה (א' ניסן בשנה השנית לצאת ממצרים) היה יום ראשון].

ב. **רִאשׁוֹן לַנְּשִׂיאִים** [באותו היום התחילו הנשיאים להקריב קרבנות לחנוכת הבית].

ג. **רִאשׁוֹן לַכְּהֻנָּה** [אותו היום, שמיני למילואים היה, ואז התחילו אהרן ובניו בעבודה, שעד אז היתה העבודה בבכורות].

ד. **רִאשׁוֹן לָעֲבוֹדָה** [אז התחילו להקריב סדר קרבנות ציבור: תמידין, ושאר קרבנות של תרומת הלשכה].

ה. **רִאשׁוֹן לִירִידַת הָאֵשׁ** [שירד ביום זה אש על המזבח, כמו שכתוב 'ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח' (את הקרבנות)].

ו. **רִאשׁוֹן לַאֲכִילַת קָדָשִׁים** [לחובת אכילת קדשים במחיצת המשכן, ועד אז היו נאכלים בכל מקום].

ז. **רִאשׁוֹן לִשְׁכֹּן שְׁכִינָה** [בישראל, שביום זה השכינה שרתה שם, כמו שכתוב 'ושכנתי בתוכם', מכאן משמע שעד אז לא שרתה השכינה].

ח. **רִאשׁוֹן לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל** [ברכת כהנים, כדכתיב 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם'].

ט. **רִאשׁוֹן לְאִסּוּר הַבָּמוֹת** [מאז נאסרו הבמות, שכיון שהוקם המשכן, הקרבנות ראויים לפתח אהל מועד, ונאסר להקריבם בבמה].

י. **רִאשׁוֹן לֶחֳדָשִׁים** [כמו שכתוב 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה']

[ביאור הראיה לסוגייתנו:] **וּמִדְּרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן דְּהָא שַׁתָּא** [ומכך שראש חודש ניסן של השנה ההיא (השנה השניה ליציאתם ממצרים)] **חַד בְּשַׁבָּא** [היה ביום ראשון],

דְּאֶשְׁתְּקַד בְּאַרְבְּעָה בְּשַׁבָּא [ממילא ראש חודש ניסן בשנה הראשונה (שנת יציאתם ממצרים) היה ביום רביעי. שיום רביעי (בשנה השניה) הוא 4 ימים לפני יום ראשון, [שבת (יום 1 לפני יום ראשון). שישי (2 ימים לפני יום ראשון). חמישי (3 ימים לפני יום ראשון). רביעי (4 ימים לפני ראשון)].

[המקור שתאריך שיוצא בשנה זו ביום ראשון - בשנה הקודמת יצא תאריך זה 4 ימים לפני כן:] **דְּתַנְיָא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אֵין בֵּין עֲצֶרֶת** [בין שבועות בשנה זו] **לַעֲצֶרֶת** [לשבועות בשנה הבאה], **וְאֵין בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה** [בשנה זו] **לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה** [בשנה הבאה], **אֶלָּא אַרְבָּעָה יָמִים בִּלְבַד,**

[שהרי השנה היא 354 ימים, שתנא זה סובר שסדר חדשי השנה קבוע, אחד מלא (בן 30 יום), ואחד חסר (בן 29 יום), נמצא שהשנה היא 6 חדשים בני 30 יום = 180, ו6 חדשים חסרים בני 29 יום = 174, והנה 350 יום הם 50 שבועות, ונשאר 4 ימים].

וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת יש בין שנה לשנה **חֲמִשָּׁה** ימים,

[שתנא זה סובר שאדר ב' הוא חודש חסר (בן 29 יום), נמצא שנוסף לשנה 29 יום. והשנה כולה היא 383 יום. והנה 378 ימים הם 51 שבועות, ונשאר 5 ימים].

וכיון שראש חודש ניסן בשנת יציאתם ממצרים היה ביום רביעי, **הֲוָה לֵהּ רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיָּר מַעֲלֵי שַׁבְּתָא** - נמצא שראש חודש אייר היה ביום שישי.

[א ניסן (רביעי). ב (חמישי). ג (שישי). ד (שבת). ה (ראשון). ו (שני). ז (שלישי). ח (רביעי). ט (חמישי). י (שישי). יא (שבת). יב (ראשון). יג (שני). יד (שלישי). טו (רביעי). טז (חמישי). יז (שישי). יח (שבת). יט (ראשון). כ (שני). כא (שלישי). כב (רביעי). כג (חמישי). כד (שישי). כה (שבת). כו (ראשון). כז (שני). כח (שלישי). כט (רביעי). ל ניסן (חמישי). א אייר, ראש חודש אייר (שישי)].

וְרֵישׁ יַרְחָא דְסִיוָן שַׁבְּתָא - ונמצא שראש חודש סיון היה בשבת.

[א' אייר (שישי). ב אייר (שבת). ג (ראשון). ד (שני). ה (שלישי). ו (רביעי). ז (חמישי). ח (שישי). ט (שבת). י (ראשון). יא (שני). יב (שלישי). יג (רביעי). יד (חמישי). טו (שישי). טז (שבת). יז (ראשון). יח (שני). יט (שלישי). כ (רביעי). כא (חמישי). כב (שישי). כג (שבת). כד (ראשון). כה (שני). כו (שלישי). כז (רביעי). כח (חמישי). כט (שישי). א סיון, ראש חודש סיון (שבת)].

קַשְׁיָא בֵּין לְרַבִּי יוֹסֵי בֵּין לְרַבָּנַן [הרי זה קשה בין לרבי יוסי שאומר שראש חודש סיון היה ביום ראשון, ובין לרבנן שסוברים שראש חודש סיון היה ביום שני].

תשובה

עונה הגמרא: **לְרַבִּי יוֹסֵי** שאומר שראש חודש סיון היה ביום ראשון, הוא סובר שבשנה השניה לצאתם ממצרים, לא היו רק 6 חודשים חסרים, אלא **שִׁבְעָה חֲסֵרִין עָבוּד** - עשו 7 חודשים חסרים, שלשיטתו אין השנה קבועה, ולפעמים מוסיפים חודש חסר,

נמצא שהשנה היא 353 יום [5 חדשים מלאים של 30 יום = 150 יום, 7 חדשים חסרים של 29 יום - 203], והנה 350 יום הם 50 שבועות ועוד 3 ימים. וכיון שבשנה השניה ראש חודש ניסן היה ביום ראשון, ראש חודש ניסן של השנה הקודמת לה היתה 3 ימים לפני כן ביום חמישי, ולפי זה ראש חודש אייר היה בשבת, וראש חודש סיון היה ביום ראשון. (דף פח)

לְרַבָּנַן שאומרים שראש חודש סיון היה ביום שני, הם סוברים שבשנה השניה לצאתם ממצרים, לא היו רק 6 חדשים חסרים, אלא **שְׁמוֹנָה חֲסֵרִים עָבוּד** - עשו 8 חודשים חסרים,

נמצא שהשנה היא 252 יום [4 חדשים מלאים של 30 יום - 120 יום, 8 חדשים חסרים של 29 יום = 232], והנה 350 יום הם 50 שבועות ועוד 2 ימים. וכיון שבשנה השניה ראש חודש ניסן היה ביום ראשון, ראש חודש ניסן של השנה הקודמת לה, היתה 2 ימים לפני כן ביום שישי, ולפי זה ראש חדש אייר היה ביום ראשון, וראש חודש סיון היה ביום שני.

כפה עליהן הר בגיגית. ותא"ל כשכבר הקדימו נעשה נגמעט שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה [6] שיצאתה נשמתן והא דאמר נפ"ק דמס' ע"ז (דף ב:) כלום כפיתם עליו בר כגיגית דמשמע דלא היה כופה עליהן לא היה להן משוכה והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא דאי הוה מוכחינן לה היה לן מאי מודעא רבה לאורייתא היינו על מה שלא קבלוה אבל מה שלא קיימוה לא הוה משוכה. **מודעא** רבה **לאורייתא**. והא דאמר נגדיה (דף פח.) שכרת מצה ברית עם ישראל על המוזה והמלות והסביעה על כך ובפ' אלו נתמרין (סוטה מ:) [8] אקבלו אלה מל התורה [2] בהר גרזים ובהר עיבל אלו אלה מלה לעבוד את ה' [3] בכל מאדך [4] דע"פ הדיבור היה וכרי כבעל כרחם [7] אבל בימי אחשורוש קבלו [8] מדעתם מלהבת הגם ומה שכרת עמהן ברית יהושע לעבוד את ה' התם לא קבלו אלא אלה לעבוד את ה' [1] כדכתיב (יהושע כד) אלוה לנו מעבוד את ה' וכן משמע כולה עניינא. **אמר רבא הדר קבלוה בימי אחשורוש**. תימה ל"י דבמגילה (דף ז.) גבי אמתר ברוח הקודש נאמרה [7] אמר רב יהודה אמר שמואל אי הוא התם ה"מ לזה לידי עליפא מדיהו קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה קבלו למטה ואמר רבא כולהו לית לה לזה פירכא לבר מדשמואל לית ליה פירכא והתם דשמואל נמי אית ליה פירכא דדבא גופיה מוקי הא קרא לדרשה אחריתי ובפ"ק דמגילה (דף י.) גבי איתר נדרים פורתין בשויר [10] דאמר כולהו לית לה פירכא ותמיה פירכא הא דלגיון קרא לדרשה אחריתי ואי גרסינן התם רבא אמר שפיר אי נמי ה"ק מנגילה כולהו לית לה פירכא שאמר תנאים מוקשים בסכרתם [9] דלאמר התם אבל שמואל אינו מוקשה כל כך [6] אלא דאיתגלון קרא לדרשה אחריתי [5]. **שני בתרים**. אל הוד היו לפיכך כשנטל משה קרן עור פניו. **ירדן ק"ב ריבוא**. מדכתיב ויתנצלו בהרים מהר חורב ויתנצלו לא נאמר אלא ויתנצלו [9] ותע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות הכא נמי גדולה היא שנלקח טוב היה קודם שני כתרים ומלאך חבלה לא היה בו כח כי אם בסיני אחד.

פרין קודם לעליו. הקשה ר"מ שהרי אנו רואים שגבל כשאר מלונות ומעכב בתפוח היינו אתרוג וריח אפך בתפוחים מתרגמינן [9] כריחא דאתרוגא ואתרוג פריו קודם לעליו שדר בלילן ומשנה לשנה ואחר שנה נוטרן עליו אל אשתקד ובלון עליו אחרים הוי פריו קודם לאותם עליים אלם תימה שמנין קרא בתפוח בעני היער דבשאר קרא לא נמצלו יפרא לנתפוח אלא הקב"ה כדכתיב כן דודי בין הבנים וקרא דרים אפך בתפוחים (שיר ז) הוה ליה לאמוי טפי: **כפה** עליהן הר בגיגית. ותא"ל כשכבר הקדימו נעשה נגמעט שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה [6] שיצאתה נשמתן והא דאמר נפ"ק דמס' ע"ז (דף ב:) כלום כפיתם עליו בר כגיגית דמשמע דלא היה כופה עליהן לא היה להן משוכה והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא דאי הוה מוכחינן לה היה לן מאי מודעא רבה לאורייתא. היינו על מה שלא קבלוה אבל מה שלא קיימוה לא הוה משוכה. **מודעא** רבה **לאורייתא**. והא דאמר נגדיה (דף פח.) שכרת מצה ברית עם ישראל על המוזה והמלות והסביעה על כך ובפ' אלו נתמרין (סוטה מ:) [8] אקבלו אלה מל התורה [2] בהר גרזים ובהר עיבל אלו אלה מלה לעבוד את ה' [3] בכל מאדך [4] דע"פ הדיבור היה וכרי כבעל כרחם [7] אבל בימי אחשורוש קבלו [8] מדעתם מלהבת הגם ומה שכרת עמהן ברית יהושע לעבוד את ה' התם לא קבלו אלא אלה לעבוד את ה' [1] כדכתיב (יהושע כד) אלוה לנו מעבוד את ה' וכן משמע כולה עניינא. **אמר רבא הדר קבלוה בימי אחשורוש**. תימה ל"י דבמגילה (דף ז.) גבי אמתר ברוח הקודש נאמרה [7] אמר רב יהודה אמר שמואל אי הוא התם ה"מ לזה לידי עליפא מדיהו קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה קבלו למטה ואמר רבא כולהו לית לה פירכא לבר מדשמואל לית ליה פירכא והתם דשמואל נמי אית ליה פירכא דדבא גופיה מוקי הא קרא לדרשה אחריתי ובפ"ק דמגילה (דף י.) גבי איתר נדרים פורתין בשויר [10] דאמר כולהו לית לה פירכא ותמיה פירכא הא דלגיון קרא לדרשה אחריתי ואי גרסינן התם רבא אמר שפיר אי נמי ה"ק מנגילה כולהו לית לה פירכא שאמר תנאים מוקשים בסכרתם [9] דלאמר התם אבל שמואל אינו מוקשה כל כך [6] אלא דאיתגלון קרא לדרשה אחריתי [5]. **שני בתרים**. אל הוד היו לפיכך כשנטל משה קרן עור פניו. **ירדן ק"ב ריבוא**. מדכתיב ויתנצלו בהרים מהר חורב ויתנצלו לא נאמר אלא ויתנצלו [9] ותע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות הכא נמי גדולה היא שנלקח טוב היה קודם שני כתרים ומלאך חבלה לא היה בו כח כי אם בסיני אחד.

פח.

לרבנן ח' חסרים עבוד ה"ת דתניא בסדר עולם נימן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהן בחמשה עשר יצאו ואותו היום ע"ש היה ומדרש ירחא דניסן ערב שבת ריש ירחא דאיר חד בשבא וסיון בתרי בשבא קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן הוא ת"ש רבי יוסי אומר בשני עלה מושב וירד בשלישי עלה וירד בד' ירד ושוב לא עלה ומאחר שלא עלה מהיכן ירד עלה ברביעי עלה וירד [9] בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי לא היה לו פנאי מאי לאו משום תורה לא משום טורה שבת דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי כמאן כרבנן: [1] ויתיצבו בתחתית ההר [6] א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא [6] אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב [2] קימו וקבלו היהודים [3] קיימו מה שקיבלו כבר [4] אמר חזקיה מאי דכתיב [3] משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה ולמה יראה כדריש לקיש דאמר [7] ריש לקיש מאי דכתיב [8] ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ה' יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו: דרש ר' סימאי [9] בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד בנגר נעשה ואחד בנגר נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר [5] ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב א"ר חמא בר' חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב בחורב טענו דראמרן בחורב פרקו ויתנצלו בני ישראל וגו' א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה [6] ומשה יקח את האהל אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמר [7] ופדוי' ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב [8] ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע א"ר חמא [6] ברבי חנינא מ"ד [9] כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע היער וגו' [10] א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא [11] א"ל עמא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא איבעי לכו למשמע קבליתו ואי לא לא קבליתו א"ל אנן דסגינן

[1] ויתיצבו משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר: שמות יט יז
2 קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעברו להיות עשים את שני הימים האלה בכתבם ובזמנם בכל שנה ושנה:
אסתר ט כז
3 משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה:
תהלים עו יט
4 ויהי אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי: בראשית א לא
5 ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב:
שמות לג ו
6 ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש יי יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה: שמות לג ז
7 ופדוי יי ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה:
ישעיהו לה י
8 ברכו יי מלאכיו גבורי כח עשי דברו לשמע בקול דברו:
תהלים קג כ
9 כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי:
שיר השירים ב ג

לעזי רש"י

קוב"א. גיגית, מיכל גדול דגגול.

מוסף תוספות

א. מוכח נמי. תוס' הרא"ש (וע"ע תוס' הרא"ש ב"מ). ב. בעבר הירדן בשאמרו ברכות וקללות. תוס' הרא"ש. ג. דחיכל היה מחמת יראה. תוס' הרא"ש. ד. וכן בהר גרזים לפי שהיו אוכלים ארור האיש אשר לא יעשה. תוס' הרא"ש. ה. בלב שלם. תוס' הרא"ש. ו. בלבד. תוס' הרא"ש. ז. לא דריש ליה הכי וכו'. תוס' הרא"ש. ח. פריך כי האי גונא בדוחק. תוס' הרא"ש. ט. דקראי גופייהו לא מוכיחי הכי. תוס' הרא"ש. י. דלית ליה פירכא מקרא גופיה. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

דרש החוא גלילאה עלי' דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי. פי' תורה נביאים וכתובים. **ביום תליתאי**. פי' ביום שלישי לפרשה, כדכון דאמר בחמישי עבד ליה פרישה. על ידי תליתאי. על ידי משה שהוא שלישי, אהרן ומרים ומשה. **לעם תליתאי**. הנהנים לוים וישראל. **בירח תליתאי**. בחודש השלישי ניסן אייר סיון. דבסיון ניתנה התורה. והוסיפה הגמרא בדבר זה אותותיה משולשים. כלומר שהתורה נקרית אמת שנאמר (משלי כג) אמת קנה ואל תמכור, ומספר אמת ג' אותיות. וישראל בני אבות ג', אברהם יצחק ויעקב, משבט שלישי אל משפקד ובפון עלין אחרים הוי פריו קודם לאותם עליים אלם תימה שמנין קרא בתפוח בעני היער דבשאר קרא לא נמצלו יפרא לנתפוח אלא הקב"ה כדכתיב כן דודי בין הבנים וקרא דרים אפך בתפוחים (שיר ז) הוה ליה לאמוי טפי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה אמר"פ: (ב) תוס' ד"ה מודעא ומ"ר ובפרק אלו נתמרין אמרו שקבלו:

גליון הש"ס

גמ' בחמישי בנה מזבח. עיין תוס' דף ו ע"ב בכ"מ ד"ה ינוח לפי הדיבור: שם בשעה שהקדימו כו'. ע' מהר"ן ח"מ. עיין תוס' ד"ה ויהי וכו'. ולף על גב דנעלה מה טובה יומא דף עו ע"ש: שם ד"ה פריו כו'. הא דתרגינא. עיין תענית דף כט ע"ב מד"ה אל תפוחים:

מוסף רש"י

בגיגית. קוס"א בגע"ז ומסיקין בה שכר (ע"ז ב:). השמעת דין. ממן מוהב (שם). **בחזקה יראה**. שמא לא יקבלו ישראל התורה ומחזור אמרן לנוהו ומוהו (שם). **ולבסוף**. דשקבלום בנעשה ונשמע (שם). ה' יתירה למה לי. ה' דהשמיע לעולם ולמתה בסוף מעשה בנלאים לעולם זו, ומכי מעמע ויהי ערב ויהי בקר יום הששי אל אשה בסיון שעתידין ישראל לקבל התורה (ע"ז ב:). **עגמא פירוא**. עם בסל (מגילה עב:). **דקדמיתו פומייכו לאודנייכו**. מתוך שהקדמתם אתם בפולים אתקדמתם נעשה לנשמע, ופולים בנלאתם לשמר לנשמע דכי נלא עתו (שם).

רבינו חננאל

ופרקינן לרבנן ח' חסרין עבוד. לר' יוסי ד' חסרין עבוד. דבר אמרו אחרים אין בין עצרת לעצרת ד' ימים בזמן שחדשי השנה כסדרן, אחד אלא ואחד חסר, דהוו ששה שלמין וששה חסרין, והוו יומי דשתא שנ"ד דנאפלין ש"נ מנהון בשבועי, ומשתיירין ד', אבל כדהוו בה ד' חסרין, הוו להו יומי שנ"ג, וכד אולין שבועי, משתיירי מינה ג', והילכך כד הוי ראש ניסן דשניה יום אחד בשבת והוה בראשונה ד' חסרין, הוי ניסן הראשונה בחמשה, וסיון בחד בשבא כר' יוסי. ואי הוי בשנה ראשונה שמנה חסרין והוו יומא שנ"ב, משתיירי מינה תרין, וכד הוי ראש ניסן שניה בחד בשבא, הוי ראש ניסן שנה ראשונה במעלי שבתא, וראש סיון תרין בשבא כדבון, וחנן אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה, וכד הוויין ד' מעוברין הוו ח' מחוסרין, ואפי' למאן דפריש ולא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה. ת"ש רבי יוסי אומר בשני עלה וירד. פי' שני לחנייתן במדבר סיני, ובשלישי עלה וירד, ובברביעי כה הרצנא עלה וירד, ובחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן, בששי לא הוה לו פנאי, (דהא) [מאי] לאו דהוא יום שבת וניתנה בו תורה, וסייעתא לרבנן. דהתי ר' יוסי לא אלא [ד]הוא (ד)ערב שבת ושמנו שירתא דשבת לא הוה לו פנאי, דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא דיהב אוריין תליתאי לעם תליתאי, ביום תליתאי, בירח תליתאי. ואית רבנן דמרתיין וגרסין כמאן כרבנן, וסייעתא דרבנן מן בנים תליתאי יום שלישי לפרשה. דאלמא בחמשה עבוד להו פרישא, כמאן כרבנן והתרין בשבא הוה חדש שיון, ובששה בו נתנה תורה. ומפרשא פלוגתא נמי בגמ' דשבועי ומנים.

תורה אור השלם

1 ויתיצבו משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר:
שמות יט יז
2 קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה בכתבם ובזמנם בכל שנה ושנה:
אסתר ט כז
3 משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה:
תהלים עו יט
4 ויהי אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי:
בראשית א לא
5 ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב:
שמות לג ו
6 ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש יי יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה:
שמות לג ז
7 ופדוי יי ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה:
ישעיהו לה י
8 ברכו יי מלאכיו גבורי כח עשי דברו לשמע בקול דברו:
תהלים קג כ
9 כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי:
שיר השירים ב ג

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

הערה. הא מילתא נפקא לה לרבנן [ב"ר פ"ח] מהאי קרא דכתיב (תהלים קא) זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור. שלפי שמצאו מן יצירת אדם הראשון ועד נתינת התורה כ"ו דור. דזה פרטן, י' דורות מאדם עד נח, י' מנח עד אברהם, ובאברהם עד משה ד' דורות, אברהם יצחק יעקב לו קנה עמדם עד משה. ועל ידו ניתנה התורה, וכבר שלמו כ"ו דורות, ידעו כי התורה היתה נגזרה מתקע"ד דורות. וכיוון שעברו עליה מימות הגולה כ"ו דורות שהן השלמת אלף דור, ניתנה התורה כדי שיתקיים דבר צוה לאלף דור.

ולא כתיב הסריח. לשון מגונה לא היה לו לכתוב[א] אלא כלומר ולא נתנו ב) ערב ריחו דהוה משמע הסריח אלא כתב נתן לשון מצוות: **מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות.** הקשה רבינו שמואל והא קרא משמע דהפטיש מפוצץ את הסלע מדלא כתיב והפטיש יפוצצו סלע וכן אנו רואין שהפטיש מפוצץ סלעים וליכא למיגרס מה סלע מתחלק לכמה ניצוצות דהא דיבור דהיינו תורה נמשלה לפטיש ולא לסלע ובקונטרס פי' מה פטיש מתחלק הסלע על ידו ואינו מוזכר שהדיבור הוא עצמו מתחלק ואינו דמיון גמור ואומר ר"ש דקרא מיירי בסדן המפוצץ בחזל[ב] דאמר ג) ממדלים חזית מעשה באחד שקנה סנסילין וגא לבודקה נתנה על הסדן והכה עליה בקורנס נחלק הפטיש ונשבר הסדן וסנסילין לא זז ממקומו הה"ד וכפטיש יפוצץ סלע[ג] ואף על גב דלא כתיב יפוצצו סלע הרבה פסוקים יש כעין זה אבנים שחקו מים ואתו שפיר דאמר בפ"ק דקידושין (דף ל:) תנא דבי רבי ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד ואם אבן הוא נמוח שנא' אבנים שחקו מים פירוש שחקו אותם מים ואם כרזל הוא מתפוצץ פירוש אם יגיע הרע מתחזק עליו כברזל מתפוצץ שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ואף על פי דאתם מדמה ילה"ר לפטיש ובאן מדמה ד"ת לפטיש אין לומר ד) דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים: תורה

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ט מהלכות דעות הלכה יג:

תורה אור השלם

1 תֹּמֶת יְשָׁרִים תַּנְחֵם וְסֶלֶף בּוֹגְדִים יְשָׁדֵם: משלי יא ג
2 לְבַבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה לְבַבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עֲנָק בְּצַוָּארֹנָיִךְ: שיר השירים ד ט
3 עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רִיחוֹ: שיר השירים א יב
4 כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: שופטים ה לא
5 אֲדֹנָי יְיָ נָתַן לִי לְשׁוֹן הַמְּלֻמָּדוֹת עֻבָּא רָב: תהלים סח יב
6 הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע: ירמיהו כג כט
7 שִׁמְעוּ בְּנֵי נְגִידִים אֶת דָּבָר וּמִפַּתַּח שִׁפְתֵי מוֹשְׁרִים: משלי ח ו
8 צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין: שיר השירים א יג
9 אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי: שיר השירים א יד
10 לְחָיַיִךְ בְּעֹרֻגוֹת הַצֶּמֶד מְגֻדְּלוֹת מְרֻקָּמִים שַׁרְשְׁרוֹתָיִךְ שׁוֹשַׁנִּים נִקֻּדוֹת מוֹר עֹבֵר: שיר השירים א יג
11 פִּתְחִי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ בַּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ קָרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: שיר השירים ה ו
12 נֶשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כּוֹנַנְתָּהּ: תהלים סח י
13 מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדְּדוּן יִדְּדוּן וּנְוַת בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל: תהלים סח יג
14 מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ: תהלים ח ה
15 יְיָ אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם: תהלים ח ב
16 מֵאֵתוֹ פְּנֵי כִּסֵּה פְרֹשׂוּ עָלָיו עֲנָנוֹ: איוב כו ט
17 אֲנִכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: שמות כ ב
18 לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי: שמות כ ג

מוסף תוספות

א. דאית ליה למכתב לישנא מעליא. תוס' ניטן לו: ב. הה"ק ד"ה וכפטיש יפוצץ מכח סלע. תוס' קידושין ל: ואל תתמה האיך האבן מפוצצת הברזל. תוס' סרפ"ש. ג. וסנסירין הוא אבן ספיר. תוס' מוסס נב.

מסורת הש"ס

ג) ניטין לו:, ב) [שם מי' כ"ב], ג) ב"מ שם וחומ' כב., ד) [מבהקדמין לד.], ה) [וחומ' ב"ב ס"ע], ו) כלים פכ"ג מ"ד, ז) [לעיל ל.] פסחים קיז., ח) [תענית יב:], ט) [בקרא כתיב מלכי חילות ע"כ הפעמה רחמ"ל ע"יתמין], י) [תענית יז.], יא) קמז.], יב) [מוכה ה.], יג) [בסוגיה אחת ממש], יד) [לף לו:], ט) ב"מ עמ.], טו) [מגיה כרכה מיכה ד"ה זכו מזיריס],

הגהות הב"ח

(א) נב' מנו רבנן הנעלבין: (ב) ר"ש ד"ה למיימינן. ג"כ עי' לעיל דף סב ע"ש: (ג) ד"ה מעבור דלשון ראשון לגיר"ם: (ד) ד"ה מתקנ"ל דורות. נ"ב ועיין בתענית פרק אין דורשין סוף דף יג ולשם דף יד:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה תתקע"ד דורות וכו' וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים. ממדלים רבה בראשית פ"ש אותה רלה הקב"ה שהיו רשעים נתנה ב"ר דורות והתקע"ל שאנלן בכל דור ודור והן עוד פעים שבדורות: תוס' ד"ה מה פטיש בבה"ד דשקרא אחד יוצא לכמה טעמים. עי' בהרא"ש פ' ואלו מפקפין ט':

מוסף רש"י

כי נגידים אדבר. דכרי נגידות ומישרים (משלי ח ו), בתוך הופתה. כעוד שהיה הקב"ה בסיני עשו את הענל, שהרי לא נפטרו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה, כדכתיב (במדבר י) ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (ניסין לז:). מאי קרא. דיש לדרוש עליהם כלה מזנה כמוזמה (שם). נרדי נתן ריחו. כוסמי עוד ריחו הטוב, כמו (במדבר כא) ולא נתן סיחון את ישראל וגו' (שם). ועדיין הביבוהא היא בגן. אע"פ שהסיר קלקולינן לא הסיר אלא במלאת מיכה (שם). הנעלבין. אותם שנעלבנו מיד אחרים ואין עולנים את אחרים (שם). עושין מאהבה. עושין מלות מלהבת המקום ולא לעול שכר ולא מיראת פורענות (שם). למיימינין בה. אל תורה שמתפפקין שמיימין בדקדוק ומורלין, כימין המיומנת במלחמה (לעיל סב).

דסגינן בשלימותא. התהלכנו עמו בתוס לב כלרך העושים מלאכה ומסכנו עליו אלא שיעונו בדבר אלא מוכל לעמוד בו: **בחלוה.** בקבלה שקבלתם אותה היא אלנכם ולנכוסה שתיים יש: **לנבחני.** קרבתני: **עלוכה.** אלופה דעולבנה לשנא דחופתא היא לשון אמר בממ' גיטין[ה]: **מוזב בחוך חופתה.** כיסלאל כשעמדו בסיני ועשו העגל: **בחמיהו.** בחופתו: **נחן.** עזב ריחו הטוב לאחרים: **ועדיין הביבוהא היא גבן.** אע"פ שהתקרבת אספר גגותנו הלאה לנו לשון חבה מדלא כתיב הסריח: **הנעלבים ולאינם עולבים.** אחרים בתין עליהם בחוצפה ולא הן על אחרים: **עושין.** מלאכת המקום: **ומשמחים ביסורים.** על עליבה הבאה עליהם: **לנא רב.** כל החומות: **מה פטיש.** מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצוצות: **למיימינין.** (ה) עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה כאלה המשמשת בין ימינו שהיא עיקר: **קורדים לו שני כרכים.** לדבור שהיה בו ממש ונראה כדכתיב רוחים את הקולות (שמות כ): **אע"פ שמילר ומימר לי דודי.** בענגל שאמר הולך עדיך: **בין שדי ילין.** אמר מיד לעשות לו משכן להיות מלומלמת שכינתו בין שני הבדים שנראה במקדש לאותן כשני שדים דתוקין ומזונות בפרוכת שכנגד הפתח: **עין גדי.** עון עגל שהוא מין בהמה. לשון אחר לשון ע"ז העוכרים לגד שלמן (ישעיה סה): **שלרמתי.** שאסתפתי להתאוות אלהות הרבה כדכתיב אלה אלהיך ישראל (שמות לב): **שבורמים עליו.** שמאסתפין עליו את הנגדים והוא דף תרוסה ומנוקבת וקבנים הרבה ומניח המוגמרן מתחתיה והכלים מתגמרין מדרך הנקבים: **לישנא דמיכנא** גרסינן: **מעביר לאחוח** (ו). לגן עדן: **מוד עוכר.** על שהעבירון: **גשם נדבות.** גבי מתן תורה כתיב בספר תהלים: **י"ב מוי.** זו היא מדת מתניסה והיו הקרובים לדיבור חוחרין מפחד הקול על קלה המתנה: **מדדין אוחן.** מסייעין אותן להתקרב מעט מעט שהיו חלנים כאשה המדלה את בנה בעמק ילוחון: **ידוון.** מדדין אחרים: **בתקע"ד דורות.** (ד) בחלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות הללו להבראות שנאמר (תהלים קב) דבר לוה לאלף דור ולאה הקב"ה שאין העולם מתקיים בלא תורה כל כך והעדיון ולא בראן ונתנה לכ"ו דורות. הרי אחסרו תתקע"ד מאלף: **מה אדיר שמך.** אדיר הוא הרבה בארץ ואין ראוי לך ליתן הודך שם כי אם על השמים: **פירש שדי מזוי.** מוטליקון של פרשז: קנאה

דמותא ד"א גנדים כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים: א"ר יהושע בן לוי מ"ד [8]צרור המור דודי לי בין שדי ילין אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אף על פי שמיצר ומימר לי דודי בין שדי ילין [9]אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי מי שהכל שלו מכפר לי על עון גדי שכרמתי לי מאי משמע דהאי כרמי לישנא דמכניש הוא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן כדתנן [10]כסא של כובס שכורמים עליו את הכלים: וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב [10]לחיין בערוגת הבושם כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך הוציא הקב"ה הרוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון שנאמר שפתותיו שושנים נוטפות מור עבר [7]אל תקרי שושנים אלא ששונים: ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר [11]נפשי יצאה בדברו ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו הוריד [7]טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם שנאמר [12]גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה ואמר ר' יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר [13]מלאכי צבאות יִדּוּדוּן יִדּוּדוּן אל תיקרי ידודון אלא יִדּוּן: ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות [7]קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם [14]מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו [15]ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה שנאמר [13][16]מאחז פני כסא פרשו עליו עננו ואמר ר' [6]נחום מלמד שפירש שדי מזוי שכינתו ועננו עליו אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה [17]אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם שוב מה כתיב בה [18]לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

לְרַבָּנַן שְׁמוֹנָה חֲסֵרִים עֲבוּד.

שאלה ט (על דעת רבי יוסי) מברייתא שמשמע שראש חודש סיון היה ביום שני

תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא בְּסֵדֶר עוֹלָם: נִיסָן שֶׁבּוֹ יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחֲטוּ פִּסְחֵיהֶן, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יָצְאוּ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם [ט"ו ניסן], **עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה,** ואם ט"ו היה בשבת, גם ראש חודש ניסן היה ביום שישי,

וּמִדְּרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן עֶרֶב שַׁבָּת [ומכך שראש חודש ניסן היה ביום שישי], נמצא **רֵישׁ יַרְחָא דְּאַיָּיר חַד בְּשַׁבָּא** - שראש חודש אייר ביום ראשון.

[א ניסן, ראש חודש (שישי). ב (שבת). ג (ראשון). ד (שני). ה (שלישי). ו (רביעי). ז (חמישי). ח (שישי). ט (שבת). י (ראשון). יא (שני). יב (שלישי). יג (רביעי). יד (חמישי). טו (שישי). טז (שבת). יז (ראשון). יח (שני). יט (שלישי). כ (רביעי). כא (חמישי). כב (שישי). כג (שבת). כד (ראשון). כה (שני). כו (שלישי). כז (רביעי). כח (חמישי). כט (שישי). ל ניסן (שבת). א אייר, ראש חודש (ראשון)].

וְסִיוָן בִּתְרֵי בְּשַׁבָּא - ונמצא שראש חודש סיון היה ביום שני.

[א אייר (ראשון). ב אייר (שני) ג (שלישי). ד (רביעי). ה (חמישי). ו (שישי). ז (שבת). ח (ראשון). ט (שני). י (שלישי). יא (רביעי). יב (חמישי). יג (שישי). יד (שבת). טו (ראשון). טז (שני). יז (שלישי). יח (רביעי). יט (חמישי). כ (שישי). כא (שבת). כב (ראשון). כג (שני). כד (שלישי). כה (רביעי). כו (חמישי). כז (שישי). כח (שבת). כט אייר (ראשון). א סיון, ראש חודש (שני)],

קַשְׁיָא לְרַבִּי יוֹסֵי, שסובר שראש חדש סיון היה ביום ראשון.

תשובה, ברייתא זו היא דעת רבנן

אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹסֵי: הָא מַנִּי [מי הוא התנא ששנה משנה זו], **רַבָּנַן הִיא** שהם סוברים שראש חודש סיון היה ביום שני. ואכן רבי יוסי חולק על ברייתא זו.

שאלה י (על דעת רבי יוסי) שבברייתא משמע בדברי רבי יוסי שהתורה ניתנה בו' סיון

תָּא שְׁמַע, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּשֵּׁנִי בסיון **עָלָה מֹשֶׁה** רבינו, ושמע 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים', **וְיָרַד** והגיד זאת לישראל.

בַּשְּׁלִישִׁי בסיון **עָלָה,** ושמע 'מצות הגבלה', **וְיָרַד,** והגיד לישראל.

בְּרְבִיעִי בסיון **יָרַד** לומר להם 'מצות פרישה', **וְשׁוּב לֹא עָלָה,** עד קבלת הדברות, שלא עלה לבדו [כמבואר בפסוק (שמות יט כד): 'ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלת אל ה", וברש"י שם: משה נגש יותר מאהרן ואהרן יותר מן הכהנים והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה']

[בירור בברייתא:] **וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא עָלָה** [שלא כתוב בברייתא ששוב עלה לאחר שירד בשלישי בסיון], **מֵהֵיכָן יָרַד** [ברביעי בסיון].

[ביאור הברייתא:] **אֶלָּא בָּרְבִיעִי** בסיון **עָלָה, וְיָרַד.**

[המשך הברייתא:] **בַּחֲמִישִׁי** בסיון **בָּנָה מִזְבֵּחַ** [כדכתיב 'ויבן מזבח תחת ההר'], **וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן.**

בַּשִּׁשִּׁי בסיון **לֹא הָיָה לוֹ פְּנַאי.**

[ביאור הראיה:] **מַאי לָאו** [וכי אין הפירוש שלא היה לו פנאי לעלות] **מִשּׁוּם תּוֹרָה** [שקבלו כולן יחד בשישי את הדברות]. וקשה שהרי ברייתא זו דעת רבי יוסי היא, ולשיטתו יום מתן תורה היה ז' סיון, שהרי הוא סובר שראש חודש סיון היה ביום ראשון ולא ביום שני, וכיצד משמע בדבריו בברייתא זו שמתן תורה היה בו' סיון.

תשובה

עונה הגמרא: **לָא,** אין הטעם שבשישי בסיון לא היה לו פנאי משום תורה, אלא **מִשּׁוּם טֹרַח שַׁבָּת,** וקבלת התורה היתה למחרת בשבת, ז' סיון.

◆◆◆

מאמר שמבואר בו כדעת רבנן שהיו ב' ימי פרישה

דְּרַשׁ הַהוּא גְּלִילָאָה עֲלֵהּ דְּרַב חִסְדָּא [לפני רב חסדא:] **בְּרִיךְ רַחֲמָנָא** [ברוך ה'],

דִּיהַב אוֹרְיָאן תְּלִיתַאי [שנתן תורה משולשת, תורה נביאים וכתובים],

לְעַם תְּלִיתַאי [לעם משולש, כהנים לוים וישראלים],

עַל יְדֵי תְּלִיתַאי [על ידי משולש, משה שנולד שלישי, מרים נולדה תחילה, אחר כך אהרן, ואחר כך משה].

בְּיוֹם תְּלִיתַאי [ביום שלישי לפרישה],

בְּיַרְחָא תְּלִיתַאי [בחודש השלישי],

כְּמַאן [כדעת מי שנויה ברייתא זו], **כְּרַבָּנַן** [שהם סוברים שהיו ב' ימי פרישה, והתורה ניתנה ביום השלישי לפרישה, ולא כדעת רבי יוסי שלשיטתו היו שלשה ימי פרישה והתורה ניתנה ביום הרביעי לפרישה].

◆◆◆

כפה עליהם הר כגיגית

נאמר בפסוק: **'וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר'** [מלשון הפסוק משמע שאין הכונה שעמדו בסמוך להר, אלא שעמדו תחת ההר ממש],

אָמַר רַב אַבְדִּימִי בַּר חָמָא בַּר חַסָּא: מְלַמֵּד שֶׁכָּפָה [שהפך] **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם אֶת הָהָר כְּגִיגִית** [כמו סלסלה שנותנים בה שיכר], **וְאָמַר לָהֶם: אִם אַתֶּם מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה מוּטָב. וְאִם לָאו שָׁם תְּהֵא קְבוּרַתְכֶם.**

[מכאן שאפשר לטעון שקבלת התורה היתה באונס:] **אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: מִכָּאן מוֹדָעָא רַבָּה לְאוֹרָיְתָא** [שאם יזמינם הקב"ה לדין: למה לא קיימתם את התורה שקבלתם עליכם, יש לעם ישראל תשובה, שקבלוה באונס, (והרי זה כאדם המוסר 'מודעא': עסק פלוני שאני יעשה, הוא לאונסי, פלוני מכריח אותי לעשות זאת].

[חזרו וקיבלו את התורה מאהבה:] **אָמַר רָבָא: אַף עַל פִּי כֵן הֲדוּר קַבְּלוּהָ** [חזרו שוב וקיבלו את התורה] **בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ** [מאהבת הנס שנעשה להם], **דִּכְתִיב 'קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים', קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר.**

אם לא היו מקבלים את התורה היה הקב"ה מחזיר את העולם לתוהו ובוהו

אָמַר חִזְקִיָּה: מַאי דִּכְתִיב 'מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין [תורה] **אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקָטָה',** ויש להבין בלשון הפסוק **אִם** הארץ **יָרְאָה, לָמָּה** נאמר שהיא **שָׁקְטָה. וְאִם** הארץ **שָׁקְטָה, לָמָּה** נאמר שהיא **יָרְאָה.**

אֶלָּא בַּתְּחִלָּה [קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע], **יָרְאָה** [שמא לא יקבלוה, ויחזור העולם לתהו ובהו, כמבואר להלן בדברי ריש לקיש], **וּלְבַסּוֹף** כשקיבלוה **שָׁקְטָה.**

וְלָמָּה יָרְאָה?

כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ שאמר שאם לא היו ישראל מקבלים את התורה היה העולם חוזר לתוהו ובוהו, ולכן הארץ בתחילה 'יראה',

דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי', ה' יִתְּרָה לָמָּה לִי, [למה רק ביום השישי, יום גמר מעשה בראשית יש תוספת ה' - ה'ששי],

מְלַמֵּד שֶׁהִתְנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְאָמַר לָהֶם: אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה, אַתֶּם מִתְקַיְּמִין. וְאִם לָאו, אֲנִי מַחֲזִיר אֶתְכֶם לְתֹהוּ וָבֹהוּ. וזהו שנאמר 'הששי' משמע הששי המיוחד במקום אחר, ש'ויהי ערב ויהי בקר' של גמר בראשית - תלוי ביום הששי, והוא ששי בסיון, שנתנה בו תורה.

הכתרים שקיבלו כשאמרו נעשה ונשמע

[זכו לכתרים:] **דָּרַשׁ רַבִּי סִימַאי: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, בָּאוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים,** מזיו שכינה, **אֶחָד כְּנֶגֶד נַעֲשֶׂה, וְאֶחָד כְּנֶגֶד נִשְׁמָע.**

וְכֵיוָן שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, יָרְדוּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים רִבּוֹא מַלְאֲכֵי חַבָּלָה וּפֵרְקוּם [כל מלאך ומלאך נטל כתר אחד], **שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות לג פסוק ו) **'וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם** (תכשיטם, קישוטם) **מֵהַר חוֹרֵב'.**

[בחורב קיבלו ובחורב נלקחו:] **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּחוֹרֵב טָעֲנוּ** [קיבלו והלבישו עליהם את הכתרים]. **בְּחוֹרֵב פֵּרְקוּ** [לקחו והורידו מהם את הכתרים].

בְּחוֹרֵב טָעֲנוּ, כְּדַאֲמַרַן [שכשאמרו בחורב נעשה ונשמע שמו עליהם את הכתרים]. **בְּחוֹרֵב פֵּרְקוּ, דִּכְתִיב 'וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל' וְגוֹ'** את עדים (אשר היו להם) מהר חורב'.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְכָלָן זָכָה מֹשֶׁה וּנְטָלָן, דִּסְמִיךְ לֵהּ - שסמוך למה שנאמר שלקחו מהם את

הכתרים (שמות לג פסוק ו), נאמר (שם פסוק ז): **'וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל'**, משמע 'ומשה יקח', שמשה רבינו לקח את הכתרים שהוזכרו בפסוק שלפני כן שלקחו מהם.

[עתידים לחזור] **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּפְדוּיֵי ה' יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם', שִׂמְחָה שֶׁמֵּעוֹלָם עַל רֹאשָׁם.**

נעשה ונשמע

[מי גילה רז זה] **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶן: מִי גִּלָּה לְבָנַי רָז זֶה שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, דִּכְתִיב 'בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ', לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ', בְּרִישָׁא 'עֹשֵׂי'. וַהֲדַר 'לִשְׁמֹעַ'**, שהמלאכים מוכנין לעשות קודם שישמעו, ולא כדרך שאר עבדים ששומעים תחילה את הדבר, לידע אם יכולין לקבלן עליהם אם לאו, וכך אמרו גם ישראל 'נעשה' ואחר כך אמרו 'נשמע'.

[כתפוח, פרי קודם לעלים:] **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי דִּכְתִיב** [בשיר השירים (ב ג)] **'כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר' וְגוֹ'. לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתַפּוּחַ?**

לוֹמַר לְךָ, מָה תַּפּוּחַ זֶה, פֵּרְיוֹ קֹדֶם לְעָלָיו, [כך דרכו, וחלוק הוא משאר אילנות - שהתפוח חנטת פירותיו קודם לעליו], **אַף יִשְׂרָאֵל הִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע.**

[תומת ישרים תנחם:] **הָהוּא מִינָא דְּחַזְיֵהּ לְרָבָא דְּקָא מְעַיֵּן בִּשְׁמַעְתָּא** [היה מין שראה את רבא שהיה מעיין בשמועה (במאמר, בסוגיא)], **וְיָתְבָה אֶצְבְּעָתָא דִידֵהּ תּוּתֵי כַּרְעָא** [ואצבעות ידיו 'ישבו' (היו מונחות) תחת רגליו], **וְקָא מָיֵץ בְּהוּ** [והיה ממעכן ברגליו, בלא ששם לב לכך, מתוך טירדתו בסוגיא], **וְקָא מַבְּעָן אֶצְבְּעָתֵהּ דְּמָא** [ומאצבעותיו יצא דם].

אֲמַר לֵהּ המין לרבא: **עַמָּא פְּזִיזָא** [עם פזיז (לא מיושב)], **דְּקַדְּמִיתוּ פֻּמַּיְכוּ לְאָדְנַיְכוּ** [שהקדמתם את הפה שלכם לאוזן, כלומר: קודם ששמעתם את התורה אם היא קשה, ואם תוכלו לעמוד בה, אמרתם בפיכם שאתם מקבלים עליכם לקיימה], **אֲכַתִּי בְּפַחְזוּתַיְכוּ קָיְמִיתוּ** [עדיין אתם עומדים בפזיזותכם, שהרי בלימודך בלא משים לב הינך פוצע את עצמך]. **בְּרִישָׁא, אִבַּעְיָא לְכוּ לְמִשְׁמַע אִי מָצִיתוּ קַבְּלִיתוּ** [בתחילה היה לכם לשמוע אם אתם יכולים לקבל את התורה]. **וְאִי לָא, לָא קַבְּלִיתוּ** [וכך תדעו אם היא קשה ואינם יכולים לעמוד בה, לא תקבלוה].

אֲמַר לֵהּ רבא: **אֲנַן** [עמוד ב] **דְּסָגֵינַן בִּשְׁלִימוּתָא** [אנחנו שהתהלכנו עם ה' בשלימות, ובתום לב, כדרך העושים מאהבה, וסמכנו עליו שלא יתן לנו דבר שלא נוכל לעמוד בו] **כְּתִיב בַּן** [כתוב בנו:] **'תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם'.**

הָנָךְ אִינְשֵׁי דְּסָגַן בַּעֲלִילוּתָא [אותם אנשים שמתהלכים בעלילה ובעצה, ולא בתמימות אלא בוחנים כל דבר בלא לסמוך על ה'] **כְּתִיב בְּהוּ: 'וְסֶלֶף בּוֹגְדִים יְשֻׁדֵּם'**, שהסילוף של הבוגדים שאינם סומכים על ה', ישדוד מהם את נפשם ויפילה לבאר שחת].

קבלת התורה וקיום התורה

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב [בשיר השירים (ד ט)] **'לִבַּבְתִּנִי** (קרבתני) **אֲחוֹתִי כַּלָּה לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ',**

בַּתְּחִלָּה 'בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ' [בקבלה שקבלתם אחת הוא אצלכם], **לְכְשֶׁתַּעֲשֵׂי בִּשְׁתֵּי עֵינַיִךְ,** כשתקיימו **את התורה הרי שתים, ובזה מקרבת ה'כלה' - כנסת ישראל, את ה' - אליה, 'בשתי העינים'.**

[חטא העגל:] **אָמַר עֵלָא: עֲלוּבָה** (חצופה) **כַּלָּה מְזַנָּה בְּתוֹךְ חֻפָּתָהּ** [כישראל, כשעמדו בסיני ועשו העגל].

אָמַר רַב מָרִי בְּרֵהּ דְּבַת שְׁמוּאֵל: מַאי קְרָא [שיר השירים (א יב)], **'עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ** [במסיבת חופתה] **נִרְדִּי' וְגוֹ'** [עם ישראל הניח ועזב את ריחו הטוב, כלומר: קלקל את מעשיו].

אָמַר רַב: וַעֲדַיִן חַבִּיבוּתָא הִיא גַּבַּן, [אף על פי שהמקרא מספר בגנותנו, הראה לנו לשון חבה], **דִּכְתִיב 'נָתַן** ריחו', **וְלָא כְּתִיב הִסְרִיחַ.**

תָּנוּ רַבָּנַן, עֲלוּבִין וְאֵינָן עוֹלְבִין [אחרים באין עליהם בחוצפה, ולא הן על אחרים], **שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָן מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין מֵאַהֲבָה, וּשְׂמֵחִין בְּיִסּוּרִין** [על עליבה הבאה עליהם], **עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר 'וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ'.**

◆◆◆

כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה, נחלק לע' לשון

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב 'ה' יִתֵּן אֹמֶר, הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב' [שכל האומות יכלו לשמוע את דברי ה'], **כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַגְּבוּרָה, נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת.**

תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: 'וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע', מָה פַּטִּישׁ זֶה נֶחֱלָק [מתחלק הסלע על ידי הפטיש] **לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת, אַף כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת.**

[ד"ת יש בהם להמית ולהחיות:] **אָמַר רַב חֲנַנְאֵל בַּר פָּפָא: מַאי דִּכְתִיב 'שִׁמְעוּ כִּי נְגִידִים** (דברים חשובים ונכבדים) **אֲדַבֵּר', לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּנָגִיד** (שר, וחשוב), **לוֹמַר לָךְ: מָה נָגִיד זֶה יֵשׁ בּוֹ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה יֵשׁ בָּם לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת.**

הֵינוּ דְּאָמַר רָבָא: לַמַּיְמִינִין בָּהּ [עסוקים בכל כחם, וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר] **סַמָּא דְחַיֵּי. לְמַשְׂמְאִילִים בָּהּ, סַמָּא דְמוֹתָא.**

שני כתרים על כל דיבור ודיבור

דָּבָר אַחֵר, רמז אחר בפסוק 'כי נגידים אדבר': **'נְגִידִים' כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹשְׁרִים לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים** [לדיבור, שהדיבור היה בו ממש ונראה, כדכתיב 'רואים את הקולות' (שמות כ'), וקשרו לכל דיבור שני כתרים].

◆◆◆

מאמר א' מריב"ל: אהבת ה' לישראל, ושמכפר על העגל

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב 'צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין', אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַף עַל פִּי שֶׁמֵּצַר וּמֵמַר לִי [בעגל, שלאר חטא העגל נאמר 'הורד עדיך], אף על פי כן: **'דּוֹדִי בֵּין שָׁדַי יָלִין'** [אמר הקב"ה מיד לעשות לו משכן, להיות מצומצמת שכינתו בין שני הבדים, שנראו במקדש ראשון כשני שדים, דוחקים ובולטים מקודש הקדשים בפרוכת שכנגד הפתח].

ועוד נאמר שם בפסוק: **'אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי',** 'אשכל' - **מִי שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ**

[הקב"ה], 'הכפר בכרמי עין גדי' - **מְכַפֵּר לִי עַל עָוֹן גְּדִי** [עוון העגל, כגדי שהוא מין בהמה], **שֶׁכָּרַמְתִּי לִי** [שאספתי, להתאוות אלהות הרבה, כדכתיב אלה אלהיך ישראל (שמות לב)].

מבררת הגמרא: **מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי 'כַּרְמֵי' לִשְׁנָא דְּמִכְנַשׁ הוּא** [הוא לשון של 'אסיפה']?

מבארת הגמרא: **אָמַר מָר זוּטְרָא בְּרֵה דְּרַב נַחְמָן: כְּדְתְנַן כִּסֵּא שֶׁל כּוֹבֵס שֶׁכּוֹרְמִים עָלָיו אֶת הַכֵּלִים** [קרש ארוך שאוספים עליו בגדים (מניחים עליו את כל הבגדים), בקרש זה יש הרבה נקבים, ומניחים מוגמר (כלי עם גחלים שמניחים בו בשמים, ועולה ממנו עשן עם ריח טוב) תחתיה, והבגדים מקבלים ריח טוב].

◆◆◆

מאמר ב' מדיב"ל: כל דיבור נתמלא העולם בשמים

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב 'לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם', כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּשָׂמִים.

ומברר: **וְכֵיוָן שֶׁמִּדִּבּוּר רִאשׁוֹן נִתְמַלֵּא, דִּבּוּר שֵׁנִי לְהֵיכָן הָלַךְ?**

ומבאר: **הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָרוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו, וְהָיָה מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן** [את הבשמים שהעולם נתמלא בהם לגן עדן, וכך בכל דיבור ודיבור],

שֶׁנֶּאֱמַר 'שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר' מור עובר, על שם שהעביר את 'המור' שהם הבשמים שהעולם נתמלא לגן עדן, **אַל תִּקְרֵי שׁוֹשַׁנִּים אֶלָּא שֶׁשּׁוֹנִים,** שכך היה בכל דיבור ודיבור.

◆◆◆

מאמר ג': כל דיבור יצאה נשמתם

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יָצְתָה נִשְׁמָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

שֶׁנֶּאֱמַר 'נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ'.

ומברר: **וּמֵאַחַר שֶׁמִּדִּבּוּר רִאשׁוֹן יָצְתָה נִשְׁמָתָן, דִּבּוּר שֵׁנִי הֵיאַךְ קִבְּלוּ?**

ומבאר: **הוֹרִיד טַל שֶׁעָתִיד לְהַחֲיוֹת בּוֹ מֵתִים וְהֶחֱיָה אוֹתָם,** שֶׁנֶּאֱמַר [גבי מתן תורה] 'גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים, **נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ',** הטל תחיה, כונן את נפשם של ישראל נחלת ה' שנלאו (לשון עייפות), כשיצאה נשמתם.

◆◆◆

מאמר ד': על כל דבור חזרו י"ב מיל

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, חָזְרוּ יִשְׂרָאֵל לַאֲחוֹרֵיהֶן שְׁנֵים עָשָׂר מִיל [שי"ב מיל היה גודלו של מחנה ישראל, והיו הקרובים לדיבור חוזרין מפחד הקול עד קצה המחנה],

וְהָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְדַדִּין אוֹתָן [מסייעין אותן להתקרב מעט מעט, כאשה המדדה את בנה בתחלת הילוכו],

שֶׁנֶּאֱמַר 'מַלְאֲכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן', אַל תִּקְרֵי יִדֹּדוּן [שמשמע שהם עצמם ידודון], **אֶלָּא יְדַדּוּן** [שהמלאכים היו מדדין אחרים].

◆◆◆

מאמר ה מריב"ל: מלאכי השרת ומשה רבינו

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם: אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַה לִּילוּד אִשָּׁה בֵּינֵינוּ?

אָמַר לָהֶן הקב"ה: **לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא.**

אָמְרוּ מלאכי השרת **לְפָנָיו: חֶמְדָּה גְנוּזָה שֶׁגְּנוּזָה לְךָ תְּשַׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם** [שיש אלפיים שנה שקדמה תורה לעולם, באלפיים שנה אלו היו עתידים להיבראות אלף דורות שנאמר 'דבר צוה לאלף דור', וראה הקב"ה שהעולם לא יכול להתקיים אלף דורות בלא תורה, לכן לא ברא 974 דורות מתוך האלף, אלא ברא רק 26 דורות (מאדם הראשון עד משה רבינו), הרי שחסרו 974 דורות מהאלף, ובשנים אלו התורה היתה גנוזה אצל הקב"ה], **אַתָּה מְבַקֵּשׁ לִתְּנָהּ לְבָשָׂר וָדָם, 'מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ ה' אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם'**, [אדיר שמך הרבה בארץ, ואין ראוי לך ליתן הודך שם, כי אם על השמים].

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: הַחְזֵר לָהֶן תְּשׁוּבָה.

אָמַר משה **לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִתְיָרֵא אֲנִי שֶׁמָּא יִשְׁרְפוּנִי בַּהֶבֶל שֶׁבְּפִיהֶם.**

אָמַר לוֹ הקב"ה: **אֱחֹז בְּכִסֵּא כְבוֹדִי, וַחֲזֹר לָהֶן תְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּא פַּרְשֵׂז עָלָיו עֲנָנוֹ', וְאָמַר רַבִּי נַחוּם: מְלַמֵּד שֶׁפִּרַשׂ שַׁדַּי מִזִּיו** [נוטריקון של פרשז] **שְׁכִינָתוֹ וַעֲנָנוֹ עָלָיו.**

אָמַר משה **לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה שֶׁאַתָּה נוֹתֵן לִי, מָה כְּתִיב בָּהּ?**

'אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם'.

אָמַר לָהֶן משה: **לְמִצְרַיִם יְרַדְתֶּם? לְפַרְעֹה הִשְׁתַּעְבַּדְתֶּם? תּוֹרָה לָמָּה תְּהֵא לָכֶם?**

שׁוּב מָה כְּתִיב בָּהּ, 'לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים', בֵּין הַגּוֹיִם אַתֶּם שְׁרוּיִין שֶׁעוֹבְדִין עֲבוֹדָה זָרָה?

עבודת גלולים שוב מה כתיב בה [1]זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות שוב מה כתיב בה [2]לא תשא משא ומתן יש ביניכם שוב מה כתיב בה [3]כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם שוב מה כתיב בה [4]לא תרצח לא תנאף לא תגנוב [5]קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם [6]מיד הודו לו להקב"ה שנאמר [5]ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר [6]עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם בשבר שקראוך אדם לקחת מתנות אף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר [7]ויתן את הקטורת ויכפר על העם ואומר [8]ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו' אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע: וא"ר יהושע בן לוי בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבונו של עולם תורה היכן היא אמר לו נתתיה לארץ הלך אצל ארץ אמר לה תורה היכן היא אמרה לו [9]אלהים הבין דרכה וגו' הלך אצל ים ואמר לו אין עמדי הלך אצל תהום א"ל אין בי שנאמר [10]תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי [11]אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה אמר לו לך אצל בן עמרם הלך אצל משה אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא אמר לו וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה א"ל הקב"ה למשה משה בדאי אתה אמר לפניו רבונו של עולם חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר [12]זכרו תורת משה עבדי וגו': וא"ר יהושע בן לוי [6]בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו משה אין שלום בעירך אמר לפניו [6]כלום [3]יש עבד שנותן שלום לרבו א"ל היה לך לעזורני מיד אמר לו [13]ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת [3](אמר) ר' יהושע בן לוי מ"ד [14]ויראו העם כי בושש משה אל תקרי בושש אלא באו שש בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא לסוף מ' יום בא שטן ועירבב את העולם אמר להן משה רבכם היכן הוא אמרו לו עלה למרום אמר להן באו שש ולא השגיחו עליו מת ולא השגיחו עליו הראה להן דמות מטתו והיינו דקאמרי ליה לאהרן [14]כי זה משה האיש וגו': א"ל ההוא מרבנן לרב כהנא מי שמיע לך מאי הר סיני א"ל הר שנעשו בו נסים לישראל הר ניסאי מיבעי ליה אלא הר שנעשה סימן טוב לישראל הר סימנאי מיבעי ליה א"ל מ"ט לא שביחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעייני באגדתא דרב חסדא ורבה בר"י דרב הונא דאמרי תרווייהו מאי הר סיני הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו והיינו דאמר ר' יוסי בר' חנינא ה' שמות יש לו מדבר צין שנצטוו ישראל עליו מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו מדבר פארן

שפרו

[1] זכור את יום השבת לקדשו: שמות כ ח
[2] לא תשא את שם יי אלהיך לשוא כי לא ינקה יי את אשר ישא את שמו לשוא: שמות כ ז
[3] כבד את אביך ואת אמך למען יארכון ימיך על האדמה אשר יי אלהיך נתן לך: שמות כ יב
[4] לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר: שמות כ יג
[5] יי אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ: תהלים ח י
[6] עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכן יה אלהים: תהלים סח יט
[7] ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת וכפר על העם: במדבר יז יב
[8] ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה: במדבר יז יג
[9] אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה: איוב כח כג
[10] תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי: איוב כח יד
[11] אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה: איוב כח כב
[12] זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים: מלאכי ג כב
[13] ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: במדבר יד יז
[14] וראה העם כי בושש משה להורד מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: שמות לב א

תורה היא. וא"ת וכי שטן לא היה יודע ממן תורה וי"ל דלמרמיון במדרש לפניו ילך דבר שטרדו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה שלא יקטרג ומר אומר שעתידה לבטול לסוף מ' יום בעגל אתה נותן להם התורה והוא שטן והוא מלאך המות כדלמרי' בפ"ק דב"ב (דף טו.) ואמרי' נמי בסנהדרין (דף כו:) תוס'

שיתנה בחשלי מפני השטן:

לסוף מ' יום אני בא. פירש בקונטרס לאותו יום שעלה בו אינו מן המנין והוא היה אומר להם מ' יום שלימים יום ולילו עמו ויום עליומו אין לילו עמו שהרי ז' המון עלה ממלא לר"י בן רבינו מאיר בתמוז ואין נראה לר"י בן רבינו מאיר דבהדיא משמע בפ"ק דיומא (דף ד.) דיום עליה מן המנין דקאמר התם בשלמא לר"ע משכחת להו דבי"ז בתמוז נשתברו הלוחות כ"ד דסיון ובשיבסר בתמוז מלו להו מ' יומין ובשיבסר בתמוז נחת אלמא תשיב יום עליה ואיכא מ' יום ומ' לילה כשתשוב לילה אחר היום ועוד אם לא תחשוב יום עליה לא יאלמו מ' ימים אחרונים עד אחר יום הכפורים ושלמו ביום"כ שאז אל"ל הקב"ה למשה שלחתי כדברך גם מה שפרט"י בפרקי כי תשא שבי"ז בתמוז עלה קשה לר"י שאז לא תמלא ששלמו מ' ימים אחרונים ביום הכפורים[a]:

מדבר צין. קשה לר"י דע"כ מדבר צין לאו היינו מדבר פארן דמדבר צין בתחילת דרומה של ארץ ישראל כדכתיב באלה מסעי והיה לכם פאת נגב (ב) ממדבר צין על ידי אדום וכתיב ונסב לכם הגבול מנגב וגו' והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע וקדש ברנע היינו פארן דכתיב בשילוח מרגלים וישלח אותם משה ממדבר פארן ובספר (יהושע יד) כתיב שאמר כלב בשלוח אותי משה מקדש ברנע לרגל את הארץ וכן באלה הדברים כתיב ונסע עד קדש ברנע ומפרש מיד שלוח מרגלים ועוד דכמה מסעות היו ממדבר פארן עד מדבר צין דבסוף בהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ובאלה מסעי כתיב ויסעו העם מחצרות ויחנו ברתמה אי"כ דמתה היינו פארן ותשיב כמה מסעות עד מדבר צין וכן ציון פארן לסיני מהלך י"ל יום דכתיב אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע אי"כ מדבר צין ופארן וסיני לאו הכל אחד ותור"י דהכל מדב' אחד וגדול היה דע"כ סיני היינו פארן דכתי' הופיע מהר פארן ובספרי שור שנגח ד' וה' (כ"ק דף נא.) דרשינן מפארן הופיע ממונן לישראל גבי שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור ול"ג ברים מסכת ע"ז (דף ב:) מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב בפארן [b]דהוה משמע דפארן היא אומה אחרת כמו שעיר אלא גרס מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב מדבר צין היא קדש וסיני איקרי קדש דכתיב בספר (תהלים כט) קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש משמע דהיינו בשעת מתן תורה ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה מזרחה של ארץ ישראל כדכתיב (דברים ג) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון וגו' שהיתה במזרח של א"י דבעבר הירדן מזרחה שמש ומדבר צין ופארן היינו בדרומה כמו שמשמע בספוקים שהבאתי ואין יתכן דמדבר קדמות היינו מדבר סיני:

תגלין

a) מגמות כט:, ב) [ועי' תוספות בכא קמא עב: ד"ה כדי, ג) ב"ל ותמר, ד) [ב"ל וגנבו. רש"ל], ה) [ב"ל אחר ד"ה בשבלים], ו) [רש"ל], ז) [שמות כב], ח) [וע"ע תוספות בבא קמא פב. ד"ה כדי, ט) [ועי' תוס' ע"ז ב: ד"ה מאי בעי],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מדבר וכו' פאת נגב מדבר צין:

גליון הש"ס

גמ' קנאה יש ביניכם. עי' ברש"י בתוספ' בבא קמא ל כ"ו וכרא"ש שם: שם מיד הודו לו להקב"ה. עי' תורת חיים סנהדרין דף עא ד"ה ולמה נתתנו: שם כלום יש עבד שנותן שלום. עי' מהרש"א בח"א רש"ל דברכות. וקונטרס ומילולו בתוס' ב"ק עג ע"ב ד"ה כדי:

מוסף רש"י

ויכפר על העם. ז"ל זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע. שהקטורת עולה המגפה (במדבר יז יא). כתרים לאותיות כגון התגין דספר תורה (מנחות כט:).

תבלין שנים ושלשה שמות והן מין אחד. פירש רש"י כמו פלפל חרוך פלפל נקן פלפל שחור[א] ולפי[ב] הא דקתני בסיפא[ג] ר"ש אומר ב' שמות ממין אחד לו שני מינין משם אחד אין מצטרפין[ד] משמע דלא לו שני מינין משם אחד כעין שמצינו לקמן (דף 5.) תרי גווני אלהא אחד [ה]תימה [ו]וכי בשביל שיש להם שם אחד יש להן להצטרף יותר מה מועיל הא גרסה לגירוף מין אחר שהם שני מינין ואין מעמיד בשום מקום ר"ש[ז] דג' עניני איסור כגון של ערלה או של כלאי הכרם ושל תערומת ושל עיר הנדחת[ח] קרי ג' שמות[ט] כלומרינן שלא הם המציאו לידי מכות מציאו לידי תעלומים ופסקן המקבל (ב"מ קיא.)[י] עובר בכל הסמות הללו' וכן מסמע בהדיא בירושלמי בריש פ"ב דמסקת ערלה[יא] דקתני תערומת ומרומעת ומעשר ותרומ' (ח) של דמאי והחלה והבכורים עוברין בחמד ומתה ומטרפין זה עם זה וקאמר עלה בגמרא לרבי שמעון דאמר אע"ג דאמר ר"ש אין שני שמות מצטרפין הכא מודה שהוא שם תרומה[יב]: **אסורין ומצטרפין.** לכאורה נראה מדמתני' אסורים דמתני' אמר מצטרפין לאסורין הייינו הקדרה ומצטרפין למלקות ואף על גב דלענין מיזב מטות אמר' ב' כלי גדול (לעיל עח.) דחלב[יג] ויפיגו ומותר אין מצטרפין למלקות מצטרפין ופסקן בתרא דע"ז (דף סו.) דפליגי אביי ורבא דאביי סבר בתר טעמא אזלינן וקאמר אביי מנא תמינא לה דתנן בתלין ב' וג' שמות כו' אע"פ דבתר טעמא אזלינן כולהו חד טעמא מיגמו אע"פ בתר שמא אזלינן הלי שמא לחוד והלי שמא לחוד ורבא אמר הא מני ר"מ היא דאמר כל לאיסורין שבמורה מצטרפין זה עם זה שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתעבמה לך הרי הוא בכל תאכל משמע דלאביי אתיא לפי' אליבא דרבנן דר"מ אע"ג דע"ל פליגי עליה לכל הפחות לענין מלקות סבר אביי אע"פ דלא פליגי אלא בב' מיינן דאע"ג דאיסורין ומין אחד לא והא דאמר ריש לקיש בפרק התערובות (זבחים עח.) הפיגוה והנותר והטמא שבגלן זה בזה ותאכלן פטור לא אפשר שלא יבאם מין אל מבינו וינטלנו ומלקות איירי בנטמא לא שייך ביה מיתת ועוד מדקאמר בתם ר"מ הערלה ספק לא שמה הערלה ומדמבטלין זה את זה היה משמע דשני איסורין לרבנן דר"מ אין מצטרפין ל"ל דאע"פ שמבטלין זה את זה כשבגלן מצטרפין הן למלקות וכן מוכח בפעולה בפרק קדשי מזבח (דף ח:) דתנן הפיגול והנותר והטמא[טו] אין מצטרפין וקאמר בגמרא לא שנו אלא לטומאת ידים אבל לאכילה מצטרפין והא דאיטברין[טז] לאמוי קרא דלאכילה מצטרפין מלא יאכל כי קדש הם סב לו שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לו תעשה על אכילתו פיגום מדבמאמרו בגלא אחד מצטרפין לא מיצטרף אלא לר"ש דאמר ב' שמות אין מצטרפין ובקודש מודה משום קרא דקרי לפיגוה אבל לרבנן אפילו בעלמא מצטרפין והא דתנן בפ' קדשי מזבח (מעילה יח.) הערלה ולכאי הכרם מצטרפין אמאי שפיר כרבנן אליבא דאביי ומיהו לפי זה מצטרפין דרשא לא כמו אין מצטרפין[יז] אלא דרשא הא אין לה כל שהוא למכות וכ"מ מפרק דאמרו' ומצטרפין הכל מיירי לאסורה לאסור אם הקדירה ולא למלקות א"נ אסורין בנתינת טעם אם נפלו בקדירה ומצטרפין לאסור בתערובת יבש בלא נתינת טעם והשתא הוי מצטרפין[יח] כמו אין מצטרפין לסיפא דרבי שמעון: [ע' תוס' ע"ז שם: ד"ה ר"ש. ומוס' מעילה יח. ד"ה תנן:]

שפרו ורבו. דכל אחד נתעברה אשתו זכר בימות שובו לכם לאהליכם[כא] ולא דעבוא היכא דמיחלף: **כשני מיצעי ליה.** דומיא דכשלג (ישעי' מ) דלא כתיב כשלגים: **אדר עמך אעלך גם עלה.** כאן רמז ד' גליות. גם ריבויא הוא: **יאמר ה'.** אתה אמור המוכתה וזכן אנו מוזנין: **יאמו.** הוא"ל שתטוא ויתקדש שמך בעולם כשתעשה דין בעובדין על בריך: **קראם לבן בני בכורי ישראל.** שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע לקבל עולך מאהבה כביכו: **דל עשרין דלא עבשם לבו.** שכן מלינו בדור המדבר שלא עבש הקב"ה אלא מכ' שנה ומעלה לכתיב (במדבר יד) במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' מבן ב' שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: **כי אפה אגינו.** כגנב ילתה אמרו והוא אמר להם הלאו כגנב הקב"ה שהוא אביכם: **בשלגלגות של כרזל.** כדרך כל הגוזלים שהרי ע"פ גזרת גלות ירד לשם: **בחבלי אדם.** בשביל חיבת האדם משמשים למריים בחבלים ולא בשלגלגות: **כמרימי עול על לחייהם.** לאדם הסובל ומסייע לבהמתו לכריס עולה [ו]מעל לוארה בלוחין ומשקלות: **ואט אליו אוכיל.** שמיתי לכם כח להכיל את עבודת הפרך: **מתני' ביצה קלה.** כגר מפורס[ח] שזה ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל ולא בשיעור כל ביצה שיעורו אלא בגדולת מביצה קלה: **ומצטרפין.** כל מיני תבלין זה עם זה: **קליפי אגוזים.** הגדולה ע"ג הקליפה בעודן לחין: **פטים.** [ט] קרו"ב: **פואה.** [י] ורבנן"ל: **פי סבכה.** בראש הסבכה שעשאה בקליעה ותתן מעט בגד: **נפר.** מין אדמה שקורין ביטר"ל: **קמוניא ואשלג.** בגמרא מפרש להו: **אם הכסם.** של דש נדה. שאלו הסמנין מעבירין על הכתם של דש נדה בבגד לטהרו: **גמ' פסם.** הוא דקולמוס מרוסס לו חזי למידי אלא לספקה: **כלא דאקלידא.** אין של מפתח: **ורמינהו.** אמתני' דקתני תבלין מצטרפין שני מינין לכשיעור: **ב' וג' שמות.** פלפל נקן שחור ואלמוג אי אפילו מן ג' מינין וסם (שם אחד) של איסור אסור אם מיגבו בהן אם הקדירה: **ומצטרפין.** לתבלה אם אין בכל אחד כדי לתבל ולא נתבל ומיגבו: **ואמר חזקיה.** הא דקתני מצטרפין:

במיני

מוסף רש"י

קליפי אגוזין. קליפה שבלי קליפי שלגת (לעיל עח.). **פטים.** ויתרא (שם). **פי סבכה.** קיפ"ל נתנן בגד בפתמעיהה (שם). **מרוסס.** מזוק מלקון הרבה כמו (עמוס ו) והסכ הבית הגדול רסיסים (לעיל פ). **שנים וג' שמות ממין אחד.** יוכן מין אחד, כגון פלפל ופלפל נקן פלפל שחור פלפל אלמוג (ע"ז ז:). **אי משלשה מינים.** וג' שמות יש לכן (שם). **אסורין ומצטרפין.** אם נפלו לקדירה ולא הזה כדי לתבל ולא נזה כדי לתבל (שם). **ומצטרפין.** ומיגבו: **אי לאיסור, מצטרפין לאסורים** (שם). **ואמר חזקיה.** הכא דקתמר מצטרפין אע"ג דלתבלה מיני ניכוו וכמאן דמי לא שוו (שם).

מוסף רש"י

קרי"ב. כרכום. **ורבנ"ל.** פואה (נשבר, שמשורשור מפיקים צבע אדום). **נתר"א.** נתר (אשלגן דמקתי).

לעזי רש"י

מוסף תוספות

הגהות הש"ס

גליון הש"ס

לעזי רש"י

מוסרת הש"ס

שׁוּב מָה כְּתִיב בָּהּ: 'זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ', כְּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים מְלָאכָה שֶׁאַתֶּם צְרִיכִין שְׁבוּת?

שׁוּב מָה כְּתִיב בָּהּ: 'לֹא תִשָּׂא', מַשָּׂא וּמַתָּן יֵשׁ בֵּינֵיכֶם?

שׁוּב מָה כְּתִיב בָּהּ: 'כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ', אָב וָאֵם יֵשׁ לָכֶם?

שׁוּב מָה כְּתִיב בָּהּ: 'לֹא תִּרְצָח', 'לֹא תִּנְאָף', 'לֹא תִּגְנֹב', קִנְאָה יֵשׁ בֵּינֵיכֶם [שאתם באים על ידה (עד) לידי רציחה], **יֵצֶר הָרָע יֵשׁ בֵּינֵיכֶם?**

מִיָּד הוֹדוּ לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'ה' אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ' וְגוֹ' בכל הארץ'. **וְאִלּוּ 'תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם' לָא כְּתִיב.**

מִיָּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד [מהמלאכים] **נַעֲשָׂה לוֹ אוֹהֵב, וּמָסַר לוֹ** (לימדו) **דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר 'עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶׁבִי לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם'.**

בִּשְׁכַר שֶׁקְּרָאוּךָ אָדָם [שחרפוך וקראוך אדם נוצר מאדמה, לשון שפלות] **'לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת',**

אַף מַלְאַךְ הַמָּוֶת מָסַר לוֹ דָּבָר [להקטיר מחתות קטורת בשעת מגפה, ולעמוד בין המתים ובין החיים, ובזה נעצרת המגיפה], **שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם'.**

וְאוֹמֵר 'וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וְגוֹ' ותעצר המגיפה'.

אִי לָאו דַּאֲמַר לֵהּ [אם לא שאמר לו מלאך המות], **מִי הֲוָה יָדַע** [וכי היה יודע זאת, הלא בתורה לא נכתב דבר זה].

✦✦✦

מאמר ו' מריב"ל: טענות השטן

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בָּא שָׂטָן וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה הֵיכָן הִיא?

אָמַר לוֹ הקב"ה: **נְתַתִּיהָ לָאָרֶץ.**

הָלַךְ השטן **אֵצֶל אֶרֶץ, אָמַר לָהּ: תּוֹרָה הֵיכָן הִיא?**

אָמְרָה לוֹ הארץ: **'אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ' וְגוֹ'** והוא ידע את מקומה'.

הָלַךְ השטן **אֵצֶל יָם,** ושאלו היכן התורה, **וְאָמַר לוֹ** הים: **'אֵין עִמָּדִי'.**

הָלַךְ השטן **אֵצֶל תְּהוֹם,** ושאלו היכן התורה, **אָמַר לוֹ** התהום: **'אֵין בִּי', שֶׁנֶּאֱמַר 'תְּהוֹם אָמַר לֹא בִי הִיא, וְיָם אָמַר אֵין עִמָּדִי'.**

אֲבַדּוֹן וָמָוֶת אָמְרוּ: 'בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ שִׁמְעָהּ', אבל איננו יודעים את מקומה.

חָזַר השטן **וְאָמַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חִפַּשְׂתִּי בְּכָל הָאָרֶץ, וְלֹא מְצָאתִיהָ.**

אָמַר לוֹ הקדוש ברוך הוא, **לֵךְ אֵצֶל בֶּן עַמְרָם.**

הָלַךְ השטן **אֵצֶל מֹשֶׁה, אָמַר לוֹ: תּוֹרָה שֶׁנָּתַן לְךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵיכָן הִיא?**

אָמַר לוֹ משה רבינו: **וְכִי מָה אֲנִי שֶׁנָּתַן לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹרָה.**

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה, בַּדַּאי אַתָּה?

אָמַר לְפָנָיו משה: **רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חִמּוּדָה גְּנוּזָה יֵשׁ לְךָ, שֶׁאַתָּה מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהּ בְּכָל יוֹם, אֲנִי אַחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמִי,**

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: הוֹאִיל וּמִעַטְתָּ עַצְמְךָ, תִּקָּרֵא עַל שִׁמְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: 'זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי' וְגוֹ'.

✦✦✦

מאמר ז' מריב"ל: הקב"ה אמר למשה 'היה לך לעזרני'

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם מְצָאוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה קוֹשֵׁר כְּתָרִים לָאוֹתִיּוֹת [כגון המבואר להלן (קד.) רמזים בטעם שהתג שמעל האות ק' פונה לכיוון הסמוכה לו (האות ר'). וכן התגים של 7 האותיות ג' ז' ט' ע' נ' ץ' ש' (וסימניך: שעטנ"ז ג"ץ) שעושים עליהן תגים].

אָמַר לוֹ הקב"ה למשה: **מֹשֶׁה אֵין שָׁלוֹם בְּעִירְךָ** [וכי אין דרך ליתן שלום במקומך].

אָמַר משה **לְפָנָיו** [לפני הקב"ה]: **כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שֶׁנּוֹתֵן שָׁלוֹם לְרַבּוֹ?**

אָמַר לוֹ הקב"ה: **הָיָה לְךָ לְעָזְרֵנִי** [לומר תצלח מלאכתך].

מִיָּד בעליה אחרת **אָמַר לוֹ** [משה אמר לקב"ה:] **'וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹחַ ה' כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ'.**

✦✦✦

מאמר ח' מריב"ל: כשבשש משה, הראה להם השטן מטתו

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב 'וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה', אַל תִּקְרֵי בּוֹשֵׁשׁ אֶלָּא בָּאוּ שֵׁשׁ, בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, אָמַר לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל: לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם בִּתְחִלַּת שֵׁשׁ אֲנִי בָּא [הם סבורים שאותו יום שעלה בו (ז' סיון) הוא ממנין 40 יום, וכיון שעלה בז' סיון [בתחילת השעה השישית], יום ה40 מסתיים בט"ז תמוז [בתחילת השעה השישית],

[מנין ה40 יום לפי החשבון המוטעה - ז סיון (1) ח (2). ט (3). י (4). יא (5). יב (6). יג (7). יד (8). טו (9). טז (10).

יז סיון (11). יח (12). יט (13). כ (14). כא (15). כב (16). כג (17). כד (18). כה (19). כו (20).

כז (21). כח (22). כט (23). ל סיון (24). א תמוז (25). ב (26). ג (27). ד (28). ה (29). ו (30).

ז (31). ח (32). ט (33). י (34). יא (35). יב (36). יג (37). יד (38). טו (39). טז תמוז (40)].

ובאמת משה רבינו אמר להם ארבעים יום שלימים, יום ולילו עמו, וממילא יום עלייתו (ז' סיון) אין נחשב, שהרי עלה ביום ולא בלילה, נמצא יום ארבעים מסתיים בי"ז בתמוז.

לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם, בָּא שָׂטָן [הוא יצר הרע המחטיא את האדם, הוא העולה ומסטין] **וְעִרְבֵּב אֶת הָעוֹלָם,** והראה דמות ענן וערפל וערבוביא, חשך ואפילה, לומר ודאי מת משה, שהרי כבר הגיע שעה שש בט"ז תמוז, ומשה לא בא.

אָמַר לָהֶן: מֹשֶׁה רַבְּכֶם הֵיכָן הוּא?

אָמְרוּ לוֹ: עָלָה לַמָּרוֹם.

אָמַר לָהֶן: בָּאוּ שֵׁשׁ שקבע לכם. **וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו.**

אמר להם השטן: משה **מֵת. וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו.**

הֵרְאָה לָהֶן השטן **דְּמוּת מִטָּתוֹ** של משה. **וְהֵינוּ דְּקָאָמְרִי לֵהּ לְאַהֲרֹן: 'כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ' וְגוֹ'** לא ידענו מה היה לו, אמרו 'זה', שהצביעו על המטה שהראה להם השטן.

✦✦✦

דעה א: טעם לשם 'הר חורב', ולחמשה שמות שיש לו

אֲמַר לֵהּ הָהוּא מֵרַבָּנַן לְרַב כָּהֲנָא: מִי שְׁמִיעַ לָךְ מַאי 'הַר סִינַי'?

אֲמַר לֵהּ רב כהנא: **הַר שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל.**

שאל אותו ההוא מרבנן: אם כן, **הַר נִסַּאי מִבְּעֵי לֵהּ** [היו צריכים לקרוא לו הר הנס, ולמה קוראים לו הר סיני]?

אמר לו רב כהנא: **אֶלָּא הַר שֶׁנַּעֲשָׂה סִימָן טוֹב לְיִשְׂרָאֵל,** וסיני הוא מלשון סימן.

שאל אותו ההוא מרבנן: אם כך, **הַר סִימָנַאי מִבְּעֵי לֵהּ** [הין צריכים לקרוא לו הר סימן, ולמה קוראים לו הר סיני].

אֲמַר לֵהּ רב כהנא: **מַאי טַעְמָא לָא שְׁכִיחַתְּ קַמֵּהּ דְּרַב** [מה הטעם שאתה לא מצוי לפני רב] **פַּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דִּמְעַיְּנִי בְּאַגָּדְתָּא דְּרַב חִסְדָּא וְרַבָּה בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא, דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מַאי 'הַר סִינַי', הַר שֶׁיָּרְדָה שִׂנְאָה לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם עָלָיו** [שלא קבלו בו את התורה].

וְהֵינוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת יֵשׁ לוֹ:.

א. **מִדְּבַר צִן, שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו.**

ב. **מִדְּבַר קֶדֶשׁ, שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו.**

ג. **מִדְּבַר קֶדֶמוֹת, שֶׁנִּתְּנָה קְדוּמָה** [התורה שקדמה לעולם] **עָלָיו.**

ד. **מִדְּבַר פָּארָן,** [עמוד ב] **שֶׁפָּרוּ וְרָבוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו** [שכל אחד נתעברה אשתו זכר, במצות 'שובו לכם לאהליכם'].

ה. **מִדְּבַר סִינַי, שֶׁיָּרְדָה שִׂנְאָה לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם עָלָיו.**

וּמָה שְׁמוֹ?

'חוֹרֵב' שְׁמוֹ.

דעה ב: שמו 'הר סיני', ונקרא 'הר חורב'

וּפְלִיגָא דְּרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: 'הַר סִינַי' שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא 'הַר חוֹרֵב', שֶׁיָּרְדָה חָרְבָּה לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם עָלָיו.

✦✦✦

שנינו במשנה: **מִנַּיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית וְכוּ׳** שנאמר ׳אם יהיו חטאיכם כשנים, כשלג ילבינו׳.

מבררת הגמרא: מדוע הפסוק אומר **׳כַּשָּׁנִים׳**, והרי **כַּשָּׁנִי מִבְּעֵי לֵהּ** [היה צריך לומר כ׳שני׳ לשון יחיד, כמו ש׳שלג׳ נאמר בהמשך הפסוק לשון יחיד].

מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: ׳אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם׳** רבים קבועים וסדורים **׳כַּשָּׁנִים׳ הַלָּלוּ שֶׁסִּדּוּרוֹת וּבָאוֹת מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית וְעַד עַכְשָׁיו,** אף על פי כן **׳כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ׳.**

◆◆◆

לעתיד לבוא ישראל מבקשים שה׳ יוכיחם, וה׳ מלבין חטאיהם

דָּרֵשׁ רָבָא מַאי דִּכְתִיב ׳לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר ה׳״.

וקשה על הלשון: **׳לְכוּ נָא׳,** והרי ׳**בּוֹאוּ נָא׳ מִבְּעֵי לֵהּ** [היה לו לומר, שכשקוראים לאנשים לבוא, אומרים להם ׳בואו נא׳].

ועוד קשה על הלשון: **׳יֹאמַר ה״,** והרי ׳**אָמַר ה״ מִבְּעֵי לֵהּ** [היה לו לומר אמר ה׳].

אלא, ביאור הפסוק הוא שלעתיד נבוא נאמר לה׳ ׳יאמר ה׳ - אתה אמור התוכחה, ובך אנו תולין: **לֶעָתִיד לָבֹא יֹאמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, לְכוּ נָא אֵצֶל אֲבוֹתֵיכֶם, וְיוֹכִיחוּ אֶתְכֶם,**

וְיֹאמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵצֶל מִי נֵלֵךְ,

האם נלך **אֵצֶל אַבְרָהָם שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ ׳יָדֹעַ תֵּדַע׳** [׳כי גר יהיה זרעך׳] **וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ.**

האם נלך **אֵצֶל יִצְחָק שֶׁבֵּרַךְ אֶת עֵשָׂו ׳וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד** ופרקת עלו מעל צוארך׳ (שאם בני ישראל יעברו על התורה, לא יהא עשיו משועבד ליעקב, ויוכל לשלוט עליו), **וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ.**

האם נלך **אֵצֶל יַעֲקֹב שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ ׳אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה׳** ׳ואנכי אעלך גם עלה׳ - ורמז בפסוק זה לארבע גליות, **וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ,**

אֵצֶל מִי נֵלֵךְ עַכְשָׁו יֹאמַר ה׳, שנאמר לה׳: ׳יאמר ה׳ - אתה אמור התוכחה, ובך אנו תולין.

אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הוֹאִיל וּתְלִיתֶם עַצְמְכֶם בִּי, ׳אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ׳.

◆◆◆

סנגוריא שיצחק אבינו אומר על ישראל לעתיד לבוא, בזכות שאמרו ׳נעשה ונשמע׳

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב ׳כִּי אַתָּה אָבִינוּ, כִּי אַבְרָהָם לֹא יְדָעָנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ, אַתָּה ה׳ אָבִינוּ, גֹּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ׳,

לֶעָתִיד לָבֹא יֹאמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם: בָּנֶיךָ חָטְאוּ לִי.

אֹמֵר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם יִמָּחוּ עַל קִדֻּשַּׁת שְׁמֶךָ, הואיל שחטאו, ויתקדש שמך בעולם כשתעשה דין בעוברין על דבריך.

אָמַר הקב"ה: **אֵימַר לֵהּ לְיַעֲקֹב דַּהֲוָה לֵהּ** [אומר זאת ליעקב שהיה לו] **צַעַר גִּדּוּל בָּנִים, אֶפְשָׁר דְּבָעֵי רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ** [אפשר שיבקש רחמים עליהם].

אֲמַר לֵהּ הקב"ה: **בָּנֶיךָ חָטְאוּ. אֹמֵר** יעקב אבינו: **לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יִמָּחוּ עַל קִדֻּשַּׁת שִׁמְךָ.**

אָמַר הקב"ה: **לָא בְּסָבֵי טַעְמָא** [לא בסבים טעם], שאברהם אבינו לא לימד עליהם זכות, **וְלָא בְּדַרְדַּקֵי עֵצָה,** שיעקב אבינו לא לימד עליהם זכות.

אֹמֵר לוֹ הקב"ה **לְיִצְחָק: בָּנֶיךָ חָטְאוּ לִי.**

אֹמֵר יצחק **לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּנַי, וְלֹא בָּנֶיךָ? בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ לְפָנֶיךָ 'נַעֲשֶׂה' לְ'נִשְׁמָע' קָרָאתָ לָהֶם 'בְּנִי בְכוֹרִי',** [שקראת להם כך עוד לפני מעמד הר סיני שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע, לקבל עולך מאהבה כבנים], **עַכְשָׁיו** אתה קורא להם: **בָּנַי וְלֹא בָּנֶיךָ?**

וְעוֹד, כַּמָּה חָטְאוּ?

כַּמָּה שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם: שִׁבְעִים שָׁנָה,

דַּל עֶשְׂרִין דְּלָא עָנְשַׁתְּ עֲלַיְיהוּ [תוריד עשרים שנה שאין עונשים עליהם], **פָּשׁוּ לְהוּ חַמְשִׁין** [נשאר חמישים שנה].

דַּל עֶשְׂרִין וְחַמְשָׁה דְּלֵילָוָתָא [תוריד עשרים וחמש של הלילות], **פָּשׁוּ לְהוּ עֶשְׂרִין וְחַמְשָׁה** [נשאר להם עשרים וחמש שנה].

דַּל תַּרְתֵּי סְרֵי וּפַלְגָא דְּצַלּוּיֵי, וּמֵיכַל, וּדְבֵית הַכִּסֵּא [תוריד שתים עשרה וחצי שנה של תפילה ואכילה, ושל בית הכסא], **פָּשׁוּ לְהוּ תַּרְתֵּי סְרֵי וּפַלְגָא** [נשאר להם שתים עשרה שנה וחצי].

אִם אַתָּה סוֹבֵל אֶת כֻּלָּם, מוּטָב. וְאִם לָאו, פַּלְגָא עֲלַי, וּפַלְגָא עָלָךְ [ואם אינך סובל את כולם, הרי חצי עלי וחצי עליך].

וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר כֻּלָּם עָלַי, הָא קָרֵבִית נַפְשִׁי קַמָּךְ [הרי הקרבתי את עצמי לפניך (בעקידת יצחק)].

פּוֹתְחִין ישראל **וְאוֹמְרִין: 'כִּי אַתָּה אָבִינוּ'** כנגד יצחק. [וזהו ביאור הפסוק, כי אתה (יצחק) אבינו, כי אברהם לא ידענו, וישראל לא יכירנו']

אֹמֵר לָהֶם יִצְחָק: עַד שֶׁאַתֶּם מְקַלְּסִין לִי, קַלְּסוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמַחְוֵי לְהוּ יִצְחָק לְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֵינֵיהוּ [ומראה להם יצחק כנגד הקדוש ברוך הוא, כלומר: הראו כנגד הקדוש ברוך הוא שהוא אביכם].

מִיָּד נוֹשְׂאִים ישראל **עֵינֵיהֶם לַמָּרוֹם וְאוֹמְרִים** (את סיום הפסוק הנ"ל): **'אַתָּה ה' אָבִינוּ גֹּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ'.**

◆ ◆ ◆

זכות יעקב אבינו גרמה לו שלא ירד למצרים בשלשלאות ברזל

אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאוּי הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ לֵרֵד לְמִצְרַיִם בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל כדרך כל הגולים, שהרי על פי גזרת גלות ירד לשם, **אֶלָּא שֶׁזְּכוּתוֹ גָּרְמָה לוֹ,**

דִּכְתִיב 'בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה' [בשביל חיבת האדם משכתים למצרים בחבלים ולא בשלשלאות],

'וָאֶהְיֶה לָהֶם כִּמְרִימֵי עֹל עַל לְחֵיהֶם' [כאדם הסובל ומסייע לבהמתו להרים עולה מעל צוארה בקורות ובמקלות], **וְאַט אֵלָיו אוֹכִיל** [הטיתי לכם כח להכיל את עבודת הפרך].

משנה

שיעור הוצאה בעצים, תבלין, חומרי צביעה ונקיון

הַמּוֹצִיא עֵצִים, כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה [ביצת תרנגולת, שהיא קלה לבשל, ולא בשיעור כל הביצה שיערו, אלא כדי בישול כגרוגרת מביצה].

תַּבְלִין, כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה קַלָּה.

וּמִצְטָרְפִין כל מיני תבלין **זֶה עִם זֶה.**

קְלִפֵּי אֱגוֹזִין [הגדילה על גבי קליפת האגוזים, בעודן לחין], **קְלִפֵּי רִמּוֹנִים, אֶסְטֵס, וּפוּאָה** [מיני צמחים שעושים מהם צבעים], שיעורם: **כְּדֵי לִצְבַּע בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן** שבפִּי **סְבָכָה** [בגד קטן שנמצא בראש כיסוי ראש (בגד סרוג) שהנשים מניחות על ראשם].

[חומרי כביסה, דעה א':] **מֵי רַגְלַיִם, נֶתֶר** [מין אדמה], **וּבוֹרִית, קִמּוֹלְיָא, וְאַשְׁלָג** [חומרים שונים לניקוי בגדים], שיעורם: **כְּדֵי לְכַבֵּס בֶּגֶד קָטָן** שבפִּי **סְבָכָה.**

[דעה ב:] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:** שיעורם **כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת הַכֶּתֶם** [של דם נדה, שאלו הסמנין מעבירין כתם של דם נדה מבגד לטהרו מטומאתו].

גמרא

[שואלת הגמרא:] **תְּנֵינָא חֲדָא זִמְנָא** [הרי כבר שנינו דין זה פעם אחת:] **קָנֶה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְלְמוֹס, אִם הָיָה עָב אוֹ מְרֻסָּס** [אם הקנה עבה או סדוק ואי אפשר להשתמש בו לקולמוס], שיעורו: **כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה שֶׁבְּבֵיצִים טְרוּפָה, וּנְתוּנָה בָּאַלְפָּס,** ולמה שנינו שוב במשנה זו: עצים, כדי לבשל ביצה קלה.

עונה הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא, הָתָם הוּא דְּלָא חֲזֵי לְמִדֵּי** [הייתי אומר, שם, לגבי קולמוס מרוסס שאינו ראוי לשום דבר אלא להסקה, שיעורו כדי לבשל ביצה קלה], **אֲבָל עֵצִים דַּחֲזוּ לְכַבָּא דְּאַקְלִידָא** [שראויים לעשותם שן של מפתח] שיעורם **אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא.**

קָא מַשְׁמַע לַן [שגם עצים אלו שיעורם כדי לבשל ביצה קלה].

◆ ◆ ◆

שנינו במשנה: **תַּבְלִין כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה קַלָּה.** ומצטרפין, שני מינין לכשיעור.

שואלת הגמרא: **ורמינהו, תַּבְלִין שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת מִמִּין אֶחָד** [פלפל לבן, שחור, וארוך], **אוֹ** אפילו **מִשְׁלֹשָׁה מִינִין (וְשֵׁם אֶחָד), אֲסוּרִין** [אם תיבלו בהן את הקדרה], **וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם**

זֶה [אם אין בכל אחד מהתבלינים שיעור כדי לתבל את הקדירה, ונצטרפו ותיבלו את הקדירה, בתבלינים האסורים לאכילה, המאכל אסור].

וְאָמַר חִזְקִיָּה [הא דקתני מצטרפין] (דף צ) **בְּמִינֵי מְתִיקָה שָׁנוּ,** תבלינים שונים שהדרך למתק בהם את הקדירה, **הוֹאִיל וּרְאוּיִין לְמַתֵּק קְדֵרָה.**

[ביאור השאלה:] **טַעְמָא דַּחֲזוּ לְמַתֵּק אֶת הַקְּדֵרָה,** לכן הם מצטרפים, **הָא לָאו הָכִי, לָא** היו התבלינים מצטרפים, וקשה שבמשנתינו לגבי הוצאה בשבת, מבואר שכל מיני התבלינים מצטרפים זה עם זה, ומשמע שאף תבלינים שאינם ראויים למתק בהם קדירה, מצטרפים עם תבלינים שהדרך למתק בהם קדירה.

עונה הגמרא: **הָכָא נָמֵי** [כאן גם במשנתינו, מה שנאמר שהתבלינים מצטרפים זה עם זה, מדובר בתבלינים שונים שהם] **חֲזוּ** [ראויים] **לְמַתֵּק** [בהם את הקדירה].

במיני מתיקה. עסקינן שכולן מיני מתיקת קדירה אבל מין אחד מן מלמרוף ומתמימין לא מפליג: **דומגמ לגילת.** מעט למר שהוא כמין דומגמ שמרחה הלבע לבע"ס כזה מתפוח לו כזה לגיל בלירה של קנה בל גדלי ושיעורה מועט: **לשרוח.** ומתני' בשאין

הואיל וראויין למתק הקדירה. הואיל וממתיקין הוה לגי למימר כדפי' בסוף כלל גדול (דף עו. וסס) וא"ת היכי מייהי לי בנותן טעם אפילו אחר מיינן נמי ואי נתן בהם נותן טעם אפי' מיני מתיקה נמי לא ו"ל דאפילו בים בהן נותן טעם אבי מיינן דנותן טעם לפגם הוא.[8] ר"י: **מי** רגלים בן מ' יום. אין גירסא זו נכונה דמשמע של קטן בן מ' יום ובגדה פרק האשה (דף סב.) גבי ז' סממנין מעבירין קמני כי הי דהכא [ב]ומי רגלים וקא בעי התם בגמרא[9] דילד או מזקן ואית דגרסי של מ' יום ואין נראה דהתם נמי מגיל ומי רגלים שהמיטו וכמה מימולן שלשה ימים[2] ונראה כספרים דגרסי עד מ' יום דמג' ימים[2] עד מ' מעבירין אותם על הכתם אבל תוך ג' ונאחר מ' אין מעבירין: **בורית זה החול.** ותמ"ג דבפ' המוציא (לעיל פ:) איכא בחול שיעורא אחרינא כדי ליתן על פי כף של סיף אומר רבינו מאיר דהתם מיירי בחול שנתפנין בסיף אבל הכא מיירי בחול שמלבנין בו את הבגדים ולספרים דגרסי הכא בורית זה אהלא דגוונין דגרי שפיר: **תרי** גווני אהלא. ולעיל דלא שני תרי גווני חול[4] (אי לגירסא אחרת תרי גווני אהלא) משום דקיים ליה לליכא בהו תרי גוונין[3] ויש ספרים דגרסי לעיל מאי בורית אהלא ולפי זה אתי שפיר דה"ק לעולם כלאחר מעיקרא דבורית זה אהלא ותרי גווני אהלא:

לא יפחות ממעה בכסף. תימה לר"י[1] דלא יפחות מפרוטה הוה ליה למימר כי היכי דתניא בפרק בתרא דתענתא (דף קו:) הרי עלי זהב לא יפחות מדינר אבל כסף לא יפחות מדינר אבל כסף לא יפחות ממעה כסף. תימה לר"י[1] דלא יפחות מפרוטה הוה ליה למימר כי היכי דתניא בפרק בתרא דתענתא (דף קו:) הרי עלי זהב לא יפחות מדינר אבל כסף לא יפחות ממעה כסף. ומשום הכי לא מייתי לה הפוסקים דגרסי לא יפחות ממעה כסף. ומיהו לפי שאין אדם טורח. ואם כן לשרותה שורה כדי שי פכבה (שם). כל שיש לו עיקר. שורה שממנו מה, וגפרית קוקנס בעצמם הוא (נדה סב.). הכל שאין לו עיקר. להתקיים בתרבן מימות הגשמים, כגון קוטלין וילונין וכיוצא בהן (ע"ז יד.). אין לו שביעית. ומותר לעשות מהן פתורה ואינו מלוהה לתקדיון (שם). לכלייא עורב. מממרות מדין מותכין בתשם גב הטיכל לכלות הטורכין שלא יפנו עליו (מנחות קז.) שכיו מבלין מבלאות אל כחל אחד על אחד וכבן מטמטות בגוכין אחד קטנין ומתפין בהן לשם הגב אל היכל לגרש את הטרכין. ל"א כלי עורב מוגע הטורבים כמו (תהלים מ) לא תכלא רחמיך (שרבין ו.). **לא יפחות ממעא כסף.** משום מעא כסף. למיימי מהתם שום מעא כסף (מנחות קז.). **שמחטטין בהן את הפתילות.** מפילין לשם הפתילה בשפוא שניף. ובלע"ז ממוקר"ל (שם קז.). ומקבחין הנרות. אל מנורה מלמדה שבתוכה (שם). **ר' יהודה בו בתיריא אומר חמשה.** נרעיגין (לעיל עט.).

במיני מתיקה שנו הואיל וראויין למתק קדירה טעמא דהזו למתק את הקדירה הא לאו הכי לא הכא נמי חזו למתק: קליפי אגוזין וקליפי רמונים סטים ופואה כדי לצבוע בגד קטן: ורמינהי[5] המוציא סממנים שרויין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא (הא איתמר עלה) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סממנים לצבוע בהן דוגמא לאירא: [6]מי רגלים עד בן (4) מ' יום: נתר: [7]תנא נתר אלכסנדרית ולא נתר אנפנטרין: בורית: אמר רב יהודה זה חול והתניא הבורית והחול אלא מאי בורית כבריתא מיתיבי הוסיפו עליהן החלביצין והלעינון והבורית והאהל ואי ס"ד כבריתא כבריתא מי איתא בשביעית [8](והתנן) [7]זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית ושאין לו עיקר אין לו שביעית אלא מאי בורית אהלא והתניא והבורית ואהלא (אלא) תרי גווני אהלא: קימוליא: אמר רב יהודה שלוף דוץ: אשלג [8]אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי שונאנה [1]שמיה ומשתכח בנוקבא דמרגניתא ומפקי ליה ברמצא דפרזלא: **מתני' [2]פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא מיני בשמים ומיני מתכות כל שהן מאבני המזבח ומעפר המזבח מקק ספרים ומקק מטפחותיהם כל שהוא שמצניעין אותן לגונזן [7]רבי יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז כל שהוא שנאמר [1]ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** פלפלת כל שהוא למאי חזיא לריח הפה: עיטרן כל שהוא: למאי חזיא לשלחתא: מיני בשמים כל שהן: ת"ר [2]המוציא ריח רע כל שהוא שמן טוב כל שהוא ארגמן כל שהוא [3]ובתולת הוורד אחת: מיני מתכות כל שהן: למאי חזו תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שכן ראוי לעשות ממנה דרבן קטן [3]ת"ר האומר הרי עלי ברזל אחרים אומרים [4]לא יפחות מאמה על אמה למאי חזיא אמר רב יוסף לכלייא עורב ואיכא דאמרי אחרים אומרים לא יפחות מכלייא עורב וכמה אמר רב יוסף אמה על אמה [7]נחשת לא יפחות ממעה כסף [3]תניא רבי אליעזר אומר לא יפחות מצינורא קטנה שלו נחשת למאי חזיא אמר אביי [5]שמחטטין בה את הפתילות ומקנחין הנרות: מקק ספרים ומקק מטפחת: א"ר יהודה מקק דסיפרי תכך דשיראי ואילא דעינבי ופה דתאני והה דרימוני כולהו סכנתא ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דר' יוחנן הוה קאכיל תאיני אמר ליה רבי קוצין יש בתאנים א"ל קטליה פה לדין: **מתני'** [4]המוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מיני הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת [5](זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ר' יהודה אומר חמשה

מיני מפיקה. עסקינן שכולן מיני מתיקת קדירה אבל מין אחד מן מלמרוף ומתמימין לא מפליג: **דומגמ לגילת.** מעט למר שהוא כמין דומגמ שמרחה הלבע לבע"ס כזה מתפוח לו כזה לגיל בלירה של קנה בל גדלי ושיעורה מועט: **לשרוח.** ומתני' בשאין שרויין והכא לשרות אינו שורה פחות מכדי בגד קטן: **הוסיפו עליהם.** לענין שביעית: **הלבלין.** לטרו"ץ: **והלעונין.** לענה: **הבריתא.** בפרית: **שיש לו עיקר.** אבל בלתר. ולפי דעתי מוריגת דגרסינן בתמס' ע"ז[10] דבר שאין לו שורש (3) הוא כמו זה ולא כמו שמפרשין אותו פיוט"ל: **שלוף דוץ.** לא איתפרש אבל כך שמו: **בגמלא דפרזלא.** פורייטו"ר של ברזל: **מתני' פלפלת של שהוא.** ואינו פלפל שלנו. ובגמרא מפרש כל שהוא למאי חזי: **מיני בשמים כל שהן.** לריח טוב: **מיני מתכות כל שהוא.** לאור לדרכן קטן: **שמצניעין אותו לגרופה** ל"ג: **מקק ספרים.** אכילה תולעת אוכלת הספרים ומרקבן ושמו מקק: **שמצניעין אותן לגונזן.** שכל דבר קדש טעון גניזה: **אמומה.** אלמא אתמביה קרא לגיסורא. והא דתנן (לעיל דף עה:) כל שאינו כשר להניע כו' ואוקימנא למעוטי עני אשירה דלא כר' יהודה: **גמ' נגלחתא.** כאב אלי הכאם: **ריח רע.** שמעשנין בהן מולין ומינוקות כגון חלנות להכניס מעליו מזיקין: **ארגמן.** נצע שלובעין בו מלרגמן וטובעת לא איתפרש. ול"ג שגם הוא לאור להרים: **בתולת הוורד.** עלה של וורד בחור אחת: **מיני מתכות כל שהוא.** מתני' היא: **הרי עלי ברזל.** לבדק הבית: **נכליא עורב.** עבלאות של אמה (3) היו עושין והן חדין בסכין סביבותיהם ומסמרין חדין בכולן ומתפין בהן גגו של היכל למנוע את העורבים מלשבב: **ממעה לכסף.** נחשת שהם מעה לכסף: **לגורה.** מזגג קטן (4) [כעין] שטוין בו זהב ולבדק הבית לגמלי חזי: **שמחטטין בו פתילות.** ומנקבין[5] לשלהיבן לעדליי תוסבן. מוקטי"ר בלע"ז: **מקק דסיפרי תכך דשיראי.** כל אלו מולעין הן שבכל מין ומין ומלוקין בשמוחטיסס תכך אילא פה הם: **הולנו סכנתא.** לאולכן: **קוים יש בתאנים.** היה תולעת יושב ונוקב בגרוגרו ודומה שהוא קוץ: **קטליה פה לדין.** הלגו פה לדין: **מתני' רוכלין.** מוכרי בשמים לקיטוטי נשים ויש להן קופות קטנות לגרוגרות בשמים: **אינו חייב אלא חטאת אחת.** דכולה חדא הולאה היא: **פחות מכגרוגרת.** דלתע"ג דכל אוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון לזגיעה קיימי בפחות מכגרוגרת נמי מיחייב:

זרע

הואיל וראויין למתק הקדירה. הואיל וממתיקין הוה לגי למימר כדפי' בסוף כלל גדול (דף עו. וסס) וא"ת היכי מייהי לי בנותן טעם אפילו אחר מיינן נמי ואי נתן בהם נותן טעם אפי' מיני מתיקה נמי לא ו"ל דאפילו בים בהן נותן טעם אבי מיינן דנותן טעם לפגם הוא.[8] ר"י: **מי** רגלים בן מ' יום. אין גירסא זו נכונה דמשמע של קטן בן מ' יום ובגדה פרק האשה (דף סב.) גבי ז' סממנין מעבירין קמני כי הי דהכא [ב]ומי רגלים וקא בעי התם בגמרא[9] דילד או מזקן ואית דגרסי של מ' יום ואין נראה דהתם נמי מגיל ומי רגלים שהמיטו וכמה מימולן שלשה ימים[2] ונראה כספרים דגרסי עד מ' יום דמג' ימים[2] עד מ' מעבירין אותם על הכתם אבל תוך ג' ונאחר מ' אין מעבירין: **בורית זה החול.** ותמ"ג דבפ' המוציא (לעיל פ:) איכא בחול שיעורא אחרינא כדי ליתן על פי כף של סיף אומר רבינו מאיר דהתם מיירי בחול שנתפנין בסיף אבל הכא מיירי בחול שמלבנין בו את הבגדים ולספרים דגרסי הכא בורית זה אהלא דגוונין דגרי שפיר: **תרי** גווני אהלא. ולעיל דלא שני תרי גווני חול[4] (אי לגירסא אחרת תרי גווני אהלא) משום דקיים ליה לליכא בהו תרי גוונין[3] ויש ספרים דגרסי לעיל מאי בורית אהלא ולפי זה אתי שפיר דה"ק לעולם כלאחר מעיקרא דבורית זה אהלא ותרי גווני אהלא:

לא יפחות ממעה כסף. תימה לר"י[1] דלא יפחות מפרוטה הוה ליה למימר כי היכי דתניא בפרק בתרא דתענתא (דף קו:) הרי עלי זהב לא יפחות מדינר אבל כסף לא יפחות ממעה כסף. תימה לר"י[1] דלא יפחות מפרוטה הוה ליה למימר כי היכי דתניא בפרק בתרא דתענתא (דף קו:) הרי עלי זהב לא יפחות מדינר אבל כסף לא יפחות ממעה כסף. ומשום הכי לא מייתי לה הפוסקים דגרסי לא יפחות ממעה כסף. ומיהו לפי שאין אדם טורח. ואם כן לשרותה שורה כדי שי פכבה (שם). כל שיש לו עיקר. שורה שממנו מה, וגפרית קוקנס בעצמם הוא (נדה סב.). הכל שאין לו עיקר. להתקיים בתרבן מימות הגשמים, כגון קוטלין וילונין וכיוצא בהן (ע"ז יד.). אין לו שביעית. ומותר לעשות מהן פתורה ואינו מלוהה לתקדיון (שם). לכלייא עורב. מממרות מדין מותכין בתשם גב הטיכל לכלות הטורכין שלא יפנו עליו (מנחות קז.) שכיו מבלין מבלאות אל כחל אחד על אחד וכבן מטמטות בגוכין אחד קטנין ומתפין בהן לשם הגב אל היכל לגרש את הטרכין. ל"א כלי עורב מוגע הטורבים כמו (תהלים מ) לא תכלא רחמיך (שרבין ו.). **לא יפחות ממעא כסף.** משום מעא כסף. למיימי מהתם שום מעא כסף (מנחות קז.). **שמחטטין בהן את הפתילות.** מפילין לשם הפתילה בשפוא שניף. ובלע"ז ממוקר"ל (שם קז.). ומקבחין הנרות. אל מנורה מלמדה שבתוכה (שם). **ר' יהודה בו בתיריא אומר חמשה.** נרעיגין (לעיל עט.).

הולנו סכנתא. לאולכן: **קוים יש בתאנים.** היה תולעת יושב ונוקב בגרוגרו ודומה שהוא קוץ: **קטליה פה לדין.** הלגו פה לדין: **מתני' רוכלין.** מוכרי בשמים לקיטוטי נשים ויש להן קופות קטנות לגרוגרות בשמים: **אינו חייב אלא חטאת אחת.** דכולה חדא הולאה היא: **פחות מכגרוגרת.** דלתע"ג דכל אוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון לזגיעה קיימי בפחות מכגרוגרת נמי מיחייב:

תאיני אמר ליה רבי קוצין יש בתאנים א"ל קטליה פה לדין: **מתני'** [2]המוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מיני הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת [3](זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ר' יהודה אומר חמשה

כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת קמ"ל פי' דס"ד דמיינים מחלקין כדא"ר יהושע דמתוויין מחלקין[2] ומיהו ס"ל להסיר ר' יהושע:

לח א מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה מ:
לו ב ג סמ הלכה ה:
לז ד מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה ט:
לח ה מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה מח:
לט ו סמ הלכה ו:

תורה אור השלם

1 וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבְּךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ:
דברים יג יח

לעזי רש"י

לטרר"ן [ליטרר"ן]. מרור גינות.
פינ"א [פי"ן]. אורן.
פרירידר"ר. מקדח.
מקקיי"ר. לסחוט (נר).

מוסף רש"י

במיני מתיקה שנו. שסולן טעמן מתוק ומשום סבי מלגוריסן דטעמן שוה לשמתק בהן הקדירה (ע"ז עט.). **לצבוע בהן דוגמא לאירא.** כלומר מעטו כעין שמעלין לדוגמא לומר דיצה אתה בזה, והוא כשיעור אלכין לגילת של גרגר לשמוס פי קנה שפקעת הטבע נתוונה בו (לעיל עט.). **לפי שאין אדם טורח.** ואם כא לשרותה שורה כדי שי פכבה (שם). **כל שיש לו עיקר.** שורה שממנו מה, וגפרית קוקנס בעצמם הוא (נדה סב.). **הכל שאין לו עיקר.** להתקיים בתרבן מימות הגשמים, כגון קוטלין וילונין וכיוצא בהן (ע"ז יד.). **אין לו שביעית.** ומותר לעשות מהן פתורה ואינו מלוהה לתקדיון (שם). **לכלייא עורב.** מממרות מדין מותכין בתשם גב הטיכל לכלות הטורכין שלא יפנו עליו (מנחות קז.) שכיו מבלין מבלאות אל כחל אחד על אחד וכבן מטמטות בגוכין אחד קטנין ומתפין בהן לשם הגב אל היכל לגרש את הטרכין. ל"א כלי עורב מוגע הטורבים כמו (תהלים מ) לא תכלא רחמיך (שרבין ו.). **לא יפחות ממעא כסף.** למיימי מהתם שום מעא כסף (מנחות קז.). **שמחטטין בהן את הפתילות.** מפילין לשם הפתילה בשפוא שניף. ובלע"ז ממוקר"ל (שם קז.). ומקבחין הנרות. אל מנורה מלמדה שבתוכה (שם). **ר' יהודה בו בתיריא אומר חמשה.** נרעיגין (לעיל עט.).

רב נסים גאון

האומר הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה למאי חזי אמר רב יוסף לכלה עורב. המצאנו במסכת מידות בפרק ד', ההיכל מאה על מאה ועל רום אמה. האוטם שש אמות ובובאו ארבעים אמה, אמה כיור, ואמתים [בית] דולפה, אמה תיקרה, ואמה מעזיבה, וג' אמות מעקה, ואמה כלה כנגד. ר' יהודה אומר לא היתה כלה עורב עולה מן המידה, אלא, ד' אמות עולה היה מעקה. וכבגן זה במנחת (דף קז) בפרק הרי עלי עשרון.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

מ א מיי׳ פ״ח מהלכות שבת הלכה יח:
מא ב סמ״ג עשין לב:
מב ג סמ״ג עשין לב:
מג א ד ה מיי׳ שם הלכה כ כח:

אם לנטיעה שתים. פי׳ אותם שהם רחוים לנטיעה אי נמי כלומר במקום שרגילין לנוטעו והוי סתמא לנטוע דאי במוילא ממש לנטיעה הא אמר בריש פ׳ המצניע (לקמן נא.), מחייב היה ר׳ מאיר במוילא חטה א׳ לזריעה: **שמצניעין אותו לחיור.** פירוש שראוי ליתן לעובד כוכבים או למכור לו אבל יראה אסור לגדל חזיר: **דלא דימרו מיבל קא אכיל ליה ועבר משום בל תשקצו.** אומר רשב״ם דמסתמא מכאן דתגב טהור אין טעון שחיטה מדלא קאמר דלא לימרו דקאכיל ליה בלא שחיטה ועוד דת״ק קאמר בסמוך בתגב אי טמא דילמא מייח ומכיל ליה ובטהור לא חיים והיינו משום דמותר בלא שחיטה ומכוסספת דמסכת תרומות[1] תניא אוכל אדם מגבים בין חיין בין שחוטין[2] ואע״ג דאסור לאכול מי משום בל תשקצו מ״מ מותר לתתן ממנו אבר ולאוכלו על ידי המילה ואין בו משום אבר מן החי ורש״י כביולו בלאו טרפות (חולין דף סו.) מה״ג דמפיק תגבים אין טעונין שחיטה מדכתיב ואת כל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ואת כל נפש השולת אלו תגבים מדכתיב תגבים אחר דגים משמע דאין טעונין שחיטה כדגים ואפילו עוף הוה פטרינן ליה בולת בלום אי לאו דסוקת לבהמה כדאמר בהשוחט (שם מ:)[3]:

ועובר משום בל תשקצו. מאמר דשוחטת אדי ואומר ר״מ דבהמ״ב דתמר ע״ז (דף ס.) גבי איל קמצא דתמרה רב פפא דהיינו שוחטת ורב חיא בר אשי אמר מתמיה דעולא דוסבל וקאמר התם דבהמה אדום שוחטת כ״ע לא פליגי דאסור ל״ג לאסור אלא גרם כ״ע לא פליגי דשרי דהכא מתמא דשוחטת אדי ולית ביה אלא משום בל תשקצו ותתם מתניתין דפרק אלו טריפות (חולין דף פה:) אדי ראשו אדום לכך נראה ל״ת דגרם כ״ע לא פליגי דשרי[4]:

הדרן עלך א״ר עקיבא

המצניע וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. מימה ג״כ ״ל דאמתא אינעורין דמיתני ליה הא תגא ליה חדא זימנא בפרק כלל גדול (לעיל דף עה:) ומאיר כשר לחצניע אינו חייב אלא אם המצניע[5] מתקיף

חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: **גמ׳** למה ליה למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא אמר אביי הכא במאי עסקינן הכגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא מהו

זרע קישואין. משום הוא ותייב בשני גרגרין: **המוליא חגב חי (ב) כל שהוא.** שמצניעין אותו לקנות בו לכתפרא רבי יהודה בסיפא דמתני׳: **מם.** הרי הוא כשאר אוכלין וחייב בכגרוגרת: **ליפות הרמים.** לקמיה מפרש מאי היא ומאי רפואתו: **שמצניעים אותו לקנות בו׳.** וא״ק מהאי טעמא נמי מחייב ליה בחגב טהור ומיהו אטמא פליג דלא מלגעי ליה לשחוק דילמא אכיל ליה כלקמן: **גמ׳ רבי לוזבי.** אלמא זרע הכא מגרעין אחד מחייב: **פה דזריע.** מאחר שהן זרועין תמיד כל אחד ואחד ואדם עורה לזבל אחד מהם אבל דלא זריע אין אדם עורה לזרוע גרגיר אחד: **המוליא גרעיני.** גרעיני תמרה: **בילה קלה.** כגרוגרת מבילה שהיא קלה לבשל וזו של תרנגולת[6]: **לשחנן.** כמו שמותנים לשימון עדות[7] (ב) לבל דיבר פסוק: **אחריס אומרים ס׳.** דעד ד׳ כללות תמיד אינם ולא מיגמי ואין צריך לתת סימן אבל ממש מיגמי ומותיב פימגא לכולהו: **לניפצן.** לגזר עופות ובלא״ו ליפ״ם: **מקשה של חזיר.** ניימין קצין שבאדרה של חזיר: **אחת.** לחזיא לאותבקס לתת בראש המשיחה של תפילה: **זורי דקלים.** נגרים קלופים לעשות פלים: **שפים.** לשתי מתי מיגין: **פורי דקל.** דקין מגורי והן מן הסיב הגדל סביבותיו[8] ולא ידעתי למאי[9] חזי: **פייני ביירי.** כך שמו: **ומשפכה בדיקלא דחד נגאלת.** בדקל בחור שלא נכרך עדיין אלא בסיב א׳ שגדל סביבותיו וכורכו: **לחומטא.** לפתות[10] הלב: **גופתא.** קנה: **שיפין.** לאו דוקא אלא מכסהו כמויין הרבה כגון זפת ושעוה של גבה ולמדמה: **גושפנקי.** חותמות: **וחלי ליה בגיבא דשמלא.** בזרוע הסמלאי: **וסימן לב כסיל.** כגון זה שלריך לפקח לב לשמלאי: **ואכיל ליחיד פגא.** בתר לאחכיס: **ואי לא.** אכיל ליה אלא שדי ליה: **מיעקר מגמודו.** וחכמתו שלמד על ידו נעקר ממנו: **וס״ק סבר.** תגב טמא לא מלגעי ליה לקנות לשחק: **דילמא אכיל.** ואפי׳ לגמלו דאמר קטן מוכל נבלות אין ב״ד מצוין עליו להפריש[11] מודה הוא דלא יהביגן ליה בידים דתניא (יבמות דף קיד.) לא תאכלום[12] לא תאכילום להסיר גדולים על הקטנים: **אי הכי טהור.** אי נמי דילמא אכיל ליה ואי משום דאין בו איסור אבר מן החי דתגב אין טעון שחיטה אית ביה מיבחא[13] משום בל תשקצו במסכת מכות (דף מז:) כדרב הכהן בר׳: **שוחיטא.** מין תגב טהור: **אלא.** לאו משום דחייב דילמא אכיל ליה מי אלא דילמא מייח ואכיל ליה וקאכיל טמא אבל טהור ס״ד: **מיספר ספיד ליה.** תיקון ולאו אורחיה למיכלה:

הדרן עלך א״ר עקיבא

המצניע. [7]לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב בכל שהוא וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו: **גמ׳** למה ליה למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא אמר אביי הכא במאי עסקינן הכגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא מהו

המצניע. כגון דגים כגון יין או חולין או גמי כשיעור המפורש בכלל גדול והכמוליא: **חזר והכניסו.** זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו לא חזר והכניסו: (ד) **אינו חייב.** בהכנסה זו אלא אם כן יש בו שיעור שלם דכיון דמעלך עליו שלא מכשיעור והוציאו לא חזר בכל אדם: **גמ׳ ניפוי המוליא זרע בכל שהוא חייב.** ואף על גב דלא אלגעיה מעיקרא לרבי אבל זה שהוציא מימא אחת לזריעה בהדיא גלי דעתיה דטרח לזריעה חייב ואף על גב דלא אלגעיה מעיקרא ומתמיתין דבעי מלגעי במוליא אם אם אינו חייב אלא אם כן יש בו שיעור אלא אם כן מאתמא כגון דמלגעי ליה אלא אם כן יש בו שיעור אלא אם כן מאתמא כגון שהצניעו הלי מלגעי לזרע או לדוגמא ולרפואה מה שהצניעו לכך, חייב עליו בכל שהוא, וכ״ש אדרבה דמשהבה בהצנעה ולא אדרבה בהוצאה. ואדהדיגן אמר אביי הכא במאי עסקינן הכגון שהצניעו ושכחו למה הצניעו, וקא מפיק ליה בסתמא. פי׳ אגמרינן דלא (עכפת) [אכפת] לן מאי קא מכוין בשעת הוצאה, בין קא מכוין להוציאו לאותו דבר שהצניעו לו, ובין אפקיה בסתמא, כיון דמעיקרא הצניעו לאחד מג׳ דברים הללו או כיוצא בהן, אע״פ ששכח למה הצניעו והוציאו בסתמא חייב.

אם לנטיעה שתים. פי׳ אותם שהם רחוים לנטיעה אי נמי כלומר במקום שרגילין לנוטעו והוי סתמא לנטוע דאי במוילא ממש לנטיעה הא אמר בריש פ׳ המצניע (לקמן נא.), מחייב היה ר׳ מאיר במוילא חטה א׳ לזריעה: **שמצניעין אותו לחיור.** פירוש שראוי ליתן לעובד כוכבים או למכור לו אבל יראה אסור לגדל חזיר: **דלא דימרו מיבל קא אכיל ליה ועבר משום בל תשקצו.** אומר רשב״ם דמסתמא מכאן דתגב טהור אין טעון שחיטה מדלא קאמר דלא לימרו דקאכיל ליה בלא שחיטה ועוד דת״ק קאמר בסמוך בתגב אי טמא דילמא מייח ומכיל ליה ובטהור לא חיים והיינו משום דמותר בלא שחיטה ומכוסספת דמסכת תרומות[1] תניא אוכל אדם מגבים בין חיין בין שחוטין[2] ואע״ג דאסור לאכול מי משום בל תשקצו מ״מ מותר לתתן ממנו אבר ולאוכלו על ידי המילה ואין בו משום אבר מן החי ורש״י כביולו בלאו טרפות (חולין דף סו.) מה״ג דמפיק תגבים אין טעונין שחיטה מדכתיב ואת כל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ואת כל נפש השולת אלו תגבים מדכתיב תגבים אחר דגים משמע דאין טעונין שחיטה כדגים ואפילו עוף הוה פטרינן ליה בולת בלום אי לאו דסוקת לבהמה כדאמר בהשוחט (שם מ:)[3]:

ועובר משום בל תשקצו. מאמר דשוחטת אדי ואומר ר״מ דבהמ״ב דתמר ע״ז (דף ס.) גבי איל קמצא דתמרה רב פפא דהיינו שוחטת ורב חיא בר אשי אמר מתמיה דעולא דוסבל וקאמר התם דבהמה אדום שוחטת כ״ע לא פליגי דאסור ל״ג לאסור אלא גרם כ״ע לא פליגי דשרי דהכא מתמא דשוחטת אדי ולית ביה אלא משום בל תשקצו ותתם מתניתין דפרק אלו טריפות (חולין דף פה:) אדי ראשו אדום לכך נראה ל״ת דגרם כ״ע לא פליגי דשרי[4]:

הדרן עלך א״ר עקיבא

המצניע וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. מימה ג״כ ״ל דאמתא אינעורין דמיתני ליה הא תגא ליה חדא זימנא בפרק כלל גדול (לעיל דף עה:) ומאיר כשר לחצניע אינו חייב אלא אם המצניע[5] מתקיף

חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: **גמ׳** למה ליה למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא אמר אביי הכא במאי עסקינן הכגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא מהו

המצניע. כגון דגים כגון יין או חולין או גמי כשיעור המפורש בכלל גדול והכמוליא: **חזר והכניסו.** זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו לא חזר והכניסו: (ד) **אינו חייב.** בהכנסה זו אלא אם כן יש בו שיעור שלם דכיון דמעלך עליו שלא מכשיעור והוציאו לא חזר בכל אדם: **גמ׳ ניפוי המוליא זרע בכל שהוא חייב.** ואף על גב דלא אלגעיה מעיקרא לרבי אבל זה שהוציא מימא אחת לזריעה בהדיא גלי דעתיה דטרח לזריעה חייב ואף על גב דלא אלגעיה מעיקרא ומתמיתין דבעי מלגעי במוליא אם אם אינו חייב אלא אם כן יש בו שיעור אלא אם כן מאתמא כגון דמלגעי ליה אלא אם כן יש בו שיעור אלא אם כן מאתמא כגון שהצניעו הלי מלגעי לזרע או לדוגמא ולרפואה מה שהצניעו לכך, חייב עליו בכל שהוא, וכ״ש אדרבה דמשהבה בהצנעה ולא אדרבה בהוצאה. ואדהדיגן אמר אביי הכא במאי עסקינן הכגון שהצניעו ושכחו למה הצניעו, וקא מפיק ליה בסתמא. פי׳ אגמרינן דלא (עכפת) [אכפת] לן מאי קא מכוין בשעת הוצאה, בין קא מכוין להוציאו לאותו דבר שהצניעו לו, ובין אפקיה בסתמא, כיון דמעיקרא הצניעו לאחד מג׳ דברים הללו או כיוצא בהן, אע״פ ששכח למה הצניעו והוציאו בסתמא חייב.

מסורת הש״ס

ב) [לעיל מט. פ:, ג) [לעיל עכו.], ג) [תוספתא פ״ט], ד) [לעיל ב:], ה) [וכעריך ערך תר כתב דחזר לתפוד פי לדעת פ״ש], ו) כפ״ל [לפקח], ז) [לקמן קכה.], ח) [ויקרא יח]], ט) משום בל תשקצו דמתם הוא וכל דבר מיתום אית בי׳ משום בל תשקצו בלתיאן ממנ׳ מכות וכו׳ כל״ל. י) [פ״ט], יא) [בתוספתא פיתם. בין מין בין מתמס], ב) [וע״ע תוס׳ ע״ז נח. ד״ה לעולם ותוס׳ חולין סב. ד״ה בתמלין], ג) [בתוס׳ סה: כתבו וכן מצא בספר יכן ועי״ז לו: ד״ה בלתיאן כתבו ובי׳ זו נמצאת בפי׳ ר״ח], ד) [ומתיש מיגבר מתמי׳ זו],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ פול המצניע טעם המוציא מנגנ: (ב) רש״י ד״ה המוציא חגב מי טהור כל שהוא: (ג) ד״ה נמשבון וכו׳ לפוגמן לבל כל״ל ותוכם עדות נמתן:

פרק ט׳ (ד) רש״י ד״ה חזר והכניסו וד״ה אינו אינו הל״ת: (ה) ד״ה אמר אביי וכו׳ בכלל גדול דבל שאינו כשר לחצניע ואין מצנעינן כמובהר אינו חייב כל״ל ה״ה אם ד״ה מהו דמתמ׳ ד״ה ומעמה ד״ה ומקשה ד״ה ומקשה ד״ה ד״ה קמ״ל דכל: (ו) תוס׳ ד״ה המצניע וכו׳ בפ׳ כלל גדול דבל שאין כשר לחצניע ואין מצנעינן כמובהר אינו חייב.

גליון הש״ס

גמ׳ אי הכי טהור נמי. עי׳ מעשה למלך פרק י״ז הלכה כז מהגי׳ מ״ש: רש״י ד״ה הוריי בו׳ ולי״ת בו. עי׳ ברכות דף סז ע״ב בתי״ד ד״ה מקן מעמת ליה:

לעזי רש״י

לוצ״ש [לעז״ש]. חוט שבתוכו עובר חוט מן השתי.

רבינו חננאל (המשך)

בשהוא חי, אלא דילמא מאת האכל ליה. דר׳ יהודה סבר סתם קטן בשהוא מהכל׳ מ״ש: רש״י ד״ה הוריי בו׳ ולי״ת בו. עי׳ ברכות דף סז ע״ב בתי״ד ד״ה מקן מעמת ליה:

רבינו חננאל

המצניע וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. מימה ג״כ ״ל דאמתא אינעורין דמיתני ליה הא תגא ליה חדא זימנא בפרק כלל גדול (לעיל דף עה:) ומאיר כשר לחצניע אינו חייב אלא אם המצניע מתקיף

המצניע. כגון דגים כגון יין או חולין או גמי כשיעור המפורש בכלל גדול והכמוליא: **חזר והכניסו.** זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו לא חזר והכניסו: (ד) **אינו חייב.** בהכנסה זו אלא אם כן יש בו שיעור שלם דכיון דמעלך עליו שלא מכשיעור והוציאו לא חזר בכל אדם: **גמ׳ ניפוי המוליא זרע בכל שהוא חייב.** ואף על גב דלא אלגעיה מעיקרא לרבי אבל זה שהוציא מימא אחת לזריעה בהדיא גלי דעתיה דטרח לזריעה חייב ואף על גב דלא אלגעיה מעיקרא ומתמיתין דבעי מלגעי במוליא אם אם אינו חייב אלא אם כן יש בו שיעור אלא אם כן מאתמא כגון דמלגעי ליה אלא אם כן יש בו שיעור אלא אם כן מאתמא כגון שהצניעו הלי מלגעי לזרע או לדוגמא ולרפואה מה שהצניעו לכך, חייב עליו בכל שהוא, וכ״ש אדרבה דמשהבה בהצנעה ולא אדרבה בהוצאה. ואדהדיגן אמר אביי הכא במאי עסקינן הכגון שהצניעו ושכחו למה הצניעו, וקא מפיק ליה בסתמא. פי׳ אגמרינן דלא (עכפת) [אכפת] לן מאי קא מכוין בשעת הוצאה, בין קא מכוין להוציאו לאותו דבר שהצניעו לו, ובין אפקיה בסתמא, כיון דמעיקרא הצניעו לאחד מג׳ דברים הללו או כיוצא בהן, אע״פ ששכח למה הצניעו והוציאו בסתמא חייב.

ה) נראה ל״ל דהוי חגב רב הונא ביה וכיון דבינו לגעת הש״ס דמעלה (כז ע״ב) ר״ה הוה אחר ריחא כו׳ ע״ש ועי׳ בערוך ערך תר סתמיעי ותכין ולכוון את דבריו ביבינו ז״ל.

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום חמישי יב סיון תש"פ שבת דף צ

בְּמִינֵי מִתִּיקָה שָׁנוּ הוֹאִיל וּרְאוּיִין לְמַתֵּק קְדֶרָה טַעְמָא דַּחֲזוּ לְמַתֵּק אֶת הַקְּדֵרָה הָא לָאו הָכִי לָא הָכָא נָמֵי חֲזוּ לְמַתֵּק (התבאר בדף הקודם).

✦✦✦

שנינו במשנה: **קְלִפֵּי אֱגוֹזִין, וּקְלִפֵּי רִמּוֹנִים, סְטֵיס, וּפוּאָה,** שיעורם **כְּדֵי לִצְבֹּעַ בֶּגֶד קָטָן.**

שואלת הגמרא: **וּרְמִינְהִי הַמּוֹצִיא סַמָּנִין** (חומרים שונים שעושים מהם צבעים) **שְׁרוּיִין** [במים, והרי הם ראויים לצבוע בהם, שיעור הוצאתם:] **כְּדֵי לִצְבֹּעַ בָּהֶן** [מעט, כעין שמראים] **דְּגְמָא** [להראות ללוקחות איזה צבע הם רוצים] **לְאֵירָא** [דגומא כזו עושים בחתיכת בד או צמר (וכדומה), בגודל שראוי לסתום עמה קנה (שפופרת קטנה) שהאורג מניח את חוטי האריגה בקנה, וסותם את הקנה כדי שיצא ממנו רק חוט אחד לאריגה].

עונה הגמרא: **הָא אִתְּמַר עֲלַהּ אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ:** שהברייתא עוסקת בשיעור מוציא סמנים שרויים, ובהם אדם מוציא גם כמות קטנה לצביעה, אבל משנתנו עוסקת בסמנים שאינם שרויים, ששיעורם גדול יותר, **לְפִי שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לִשְׁרוֹת סַמְּנִים לִצְבֹּעַ בָּהֶן דְּגְמָא לְאֵירָא,** וכיון שאין שורים סמנים לכמות כזו קטנה, אלא לכמות הראויה לצבוע בגד לפי סבכה, לכן זהו שיעור הוצאת סמנים לא שרויים.

✦✦✦

שנינו במשנה: **מֵי רַגְלַיִם,** נתר, ובורית, קמוליא, ואשלג, כדי לכבס בגד קטן פי סבכה. רבי יהודה אומר: כדי להעביר את הכתם.

תָּנָא, מֵי רַגְלַיִם עַד בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם.

✦✦✦

שנינו במשנה: **נֶתֶר.**

תָּנָא, נֶתֶר אֶלֶכְסַנְדְּרִית, וְלֹא נֶתֶר אַנְפַּנְטְרִין [שם מקום].

✦✦✦

שנינו במשנה: **בּוֹרִית.**

[הצעת ביאור א':] **אָמַר רַב יְהוּדָה: זֶה חוֹל.**

[דחיית הביאור:] **וְהָתַנְיָא: הַבּוֹרִית וְהַחוֹל,** הרי שהם שני דברים שונים.

[הצעת ביאור ב':] **אֶלָּא מַאי בּוֹרִית, כַּבְּרִיתָא** [גפרית].

[דחיית הביאור:] **מֵתִיבִי, הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן** [על המינים שיש בהם שביעית], **הַחַלְבֵּצִין, וְהַלְּעִינִין** [לענה], **וְהַבּוֹרִית, וְהָאָהֶל. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** [ואם עולה על דעתך שבורית היינו] **כַּבְּרִיתָא** [גפרית], **כַּבְּרִיתָא מִי אִיתָא בִּשְׁבִיעִית** [וכי יש דין שביעית בגפרית]? **וְהָתְנַן: זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיֵּשׁ**

לוֹ עִקָּר [שנשרש בארץ], **יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית. וְשֶׁאֵין לוֹ עִקָּר, אֵין לוֹ שְׁבִיעִית,** וגפרית הלא אינו נשרש בארץ [כעצים וכדומה].

אֶלָּא מַאי בּוֹרִית, אַהֲלָא [מין צמח שמשתמשים בו לכיבוס].

שואלת הגמרא: **וְהָתַנְיָא** והרי שנינו בברייתא: **בּוֹרִית, וְאַהֲלָא,** הרי שבורית אינו אהלא.

עונה הגמרא: **אֶלָּא תְּרֵי גַּוְנֵי אַהֲלָא,** יש שתי סוגי אהלא, יש סוג שנקרא 'בורית' ועליו דברה משנתינו. ויש סוג שנקרא 'אהלא', והוא המוזכר בברייתא.

◆◆◆

שנינו במשנה: **קִימוֹלְיָא.**

אָמַר רַב יְהוּדָה: דבר ששמו: **שְׁלוּף דּוּץ,** שמשתמשים בו לכיבוס.

◆◆◆

שנינו במשנה: **אַשְׁלָג.**

אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁאֵלְתִּינְהוּ לְכֹל נָחוֹתֵי יַמָּא [שאלתי את כל יורדי הים], **וַאֲמַרוּ לִי שׁוּנָאגָא שְׁמֵהּ** [שקוראים לדבר זה 'שונאה'], **וּמִשְׁתְּכַח בְּנֶקְבָּא דְּמַרְגָּנִיתָא** [והוא נמצא בנקב של מרגלית], **וּמַפְּקִי לֵהּ בְּרִמְצָא דְּפַרְזְלָא** [ומוציאים אותו במסמר ברזל].

משנה

דברים ששיעור הוצאתם כל שהוא

פִּלְפֶּלֶת [אינו פלפל שלנו], שיעור חיוב על הוצאתו: **כָּל שֶׁהוּא.**

וְעִטְרָן [שמן מפסולת הנפט], שיעור חיוב על הוצאתו: **כָּל שֶׁהוּא.**

מִינֵי בְשָׂמִים, וּמִינֵי מַתְּכוֹת, כָּל שֶׁהֵן, מפני ש'כל שהוא' בשמים ראוי לריח טוב. ו'כל שהוא' מיני מתכות כל שהוא ראוי **לעשות ממנו מחט קטנה.**

מֵאַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, וּמֵעֲפַר הַמִּזְבֵּחַ, מְקַק סְפָרִים [רקבון מספרים (שתולעת אכלתם ונרקבו)], **וּמְקַק מִטְפְּחוֹתֵיהֶם** [רקב מהבגדים שמניחים על הספרים], שיעורו החיוב על הוצאתו: **כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לְגָנְזָן** [שכל דבר קדש טעון גניזה].

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא מְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה, שיעורו: **כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם',** הרי שהתורה החשיבה את האיסור, שאפילו 'מאומה' ממנו אסור.

[ומה ששנינו לעיל (דף עה:) כל שאינו כשר להצניע, כעצי אשירה, אין חייבים עליו, הוא דעה החולקת על דברי רבי יהודה במשנתינו].

גמרא

שנינו במשנה: **פִּלְפֶּלֶת, כָּל שֶׁהוּא.**

מבררת הגמרא: **לְמַאי חַזְיָא?**

מבארת הגמרא: **לְרֵיחַ הַפֶּה.**

◆◆◆

שנינו במשנה: **עִטְרָן, כָּל שֶׁהוּא.**

מבררת הגמרא: **לְמַאי חֲזֵי?**

מבארת הגמרא: **לְצִילְחָתָא** [שמרפאים בו מי שיש לו כאב בחצי הראש].

◆◆◆

שנינו במשנה: **מִינֵי בְּשָׂמִים, כָּל שֶׁהֵן.**

תָּנוּ רַבָּנַן, הַמּוֹצִיא רֵיחַ רַע [שמעשנים אותם במקום שנמצאים חולים ותינוקות, כדי להבריח מהם מזיקים], שיעורם **כָּל שֶׁהוּא.**

שֶׁמֶן טוֹב, כָּל שֶׁהוּא.

אַרְגָּמָן [צבע שצובעין בו ארגמן], שיעורו: **כָּל שֶׁהוּא** [שצבע זה ראוי גם לריח].

וּבְתוּלַת הַוֶּרֶד אַחַת [עלה אחד של וורד בחור].

◆◆◆

שנינו במשנה: **מִינֵי מַתְּכוֹת, כָּל שֶׁהֵן.**

שואלת הגמרא: **לְמַאי חָזוּ?**

מבארת הגמרא: **תַּנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: שֶׁכֵּן רָאוּי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה דָּרְבָן קָטָן** [שמחברים מחט קטנה מברזל במקל שמוליכים עמו את השוורים לחרישה, ובמחט זו מנקים את המחרישה].

האומר 'הרי עלי ברזל' לבדק הבית, כמה ברזל צריך להביא

תָּנוּ רַבָּנַן, הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי בַּרְזֶל [לבדק הבית], **אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא יִפְחֹת מֵאַמָּה עַל אַמָּה.**

מבררת הגמרא: **לְמַאי חַזְיָא** [למה הוא ראוי]?

מבארת הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף: לְכָלְיָא עוֹרֵב** [טבלאות של ברזל בגודל אמה על אמה היו עושים, שקצה הברזלים חד כסכין, והיו מחברים בהם מסמרים חדים, והיו מכסים בהם גגו של היכל כדי למנוע את העורבים מלישב שם].

וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא יִפְחֹת מִכָּלְיָא עוֹרֵב. וְכַמָּה שיעורו: **אָמַר רַב יוֹסֵף: אַמָּה עַל אַמָּה.**

האומר הרי עלי **נְחֹשֶׁת, לֹא יִפְחֹת מִמָּעָה כֶּסֶף** [נחשת שוה מעה כסף].

תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יִפְחֹת מִצִּנּוֹרָא קְטַנָּה [מזלג קטן] **שֶׁל נְחֹשֶׁת.**

מבררת הגמרא: **לְמַאי חַזְיָא** [למה הוא ראוי לבדק הבית]?

אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁמְּחַטְּטִין בָּהּ אֶת הַפְּתִילוֹת [ומנקבין ראשיהן של הפתילות להוריד את הפחם מהם] **וּמְקַנְּחִין הַנֵּרוֹת.**

◆◆◆

שנינו במשנה: **מְקַק סְפָרִים וּמְקַק מִטְפָּחוֹת,** שיעורם כל שהוא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מְקָק דְּסִפְרֵי [התולעת של הספרים שנקראת 'מקק'], **תְּכָךְ דְּשִׁירְאֵי** [התולעת של בגדי המשי שנקראת 'תכך'], **וְאַיְלָא דְּעִנְבֵי** [התולעת של ענבים שנקראת 'אילא'], **וּפָה דִּתְאֵנֵי** [התולעת של התאנים שנקראת 'פה'], **וְהָה דְּרִמּוֹנֵי** [התולעת של הרמונים שנקראת 'הה'], **כֻּלְּהוּ סַכַּנְתָּא** [כולם סכנה לאוכלם].

מספרת הגמרא: **הָהוּא תַּלְמִידָא דַּהֲוָה יָתֵיב קַמֵּהּ דְּרַבִּי** [היה תלמיד שישב לפני רבי] **יוֹחָנָן, הֲוָה קָאָכֵיל תְּאֵינֵי** [היה התלמיד אוכל תאנים], **אָמַר לֵהּ** [אמר התלמיד לרבי יוחנן], **רַבִּי, קוֹצִין יֵשׁ בַּתְּאֵנִים** [שהיה תולעת יושבת ונוקבת בגרונו, והיה נדמה לו שהוא קוץ].

אֲמַר (לֵהּ) קַטְלֵהּ פָּהּ לְדֵן [אמר לו רבי יוחנן: תולעת זו שנקראת 'פה', הרגה אדם זה].

משנה

כמה חטאות חייבים על הוצאת קופה שיש בה הרבה מינים

הַמּוֹצִיא קֻפַּת הָרוֹכְלִין [מוכרי בשמים לקישוטי נשים, ויש להן קופות קטנות לצרורות בשמים], **אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הַרְבֵּה, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת** [שהכל נחשב להוצאה אחת].

שיעור חיוב בהוצאת זרעונים

[דעה א':] **זֶרְעוֹנֵי גִנָּה, פָּחוֹת מִכְּגַרְגֶּרֶת** [אף שכל האוכלין שיעורן כגרוגרת, מכל מקום זרעוני גינה כיון שהם מיועדים לזריעה, יש להם חשיבות גם בפחות מגרוגרת, שהם ראויים וחשובים לזריעה].

[דעה ב':] **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה** זרעונים. [עמוד ב]

זֶרַע קִשּׁוּאִין: שְׁנַיִם, כיון שחשוב הוא, חייב עליו בשני גרגרין.

זֶרַע דְּלוּעִין, שְׁנַיִם.

זֶרַע פּוֹל הַמִּצְרִי, שְׁנַיִם.

חגבים שונים

[דעה א': על שיעור הוצאת חגב:] המוציא **חָגָב חַי טָהוֹר,** שיעורו **כָּל שֶׁהוּא** [שמצניעין אותו לקטן לשחק בו, כמפורש בסוף המשנה]. אבל בטמא אין שיעורו בכל שהוא, שאין מצניעין אותו לקטן.

חגב **מֵת,** שיעורו **כְּגַרְגֶּרֶת** [כשאר אוכלין].

צִפֹּרֶת כְּרָמִים, בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה, שיעורו: **כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָהּ לִרְפוּאָה.**

[דעה ב׳: על שיעור הוצאת חגב:] **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא חָגָב חַי טָמֵא,** שיעורו: **כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ לְקָטָן לִשְׁחוֹק בּוֹ,** שלשיט רבי יהודה גם חגב מת מצניעים.

גמרא

שואלת הגמרא: במשנה מבואר שזרעוני גינה שיעורם בפחות מגרוגרת, או חמשה זרעונין, **וּרְמִינְהִי** [וקשה על כך מהמבואר בברייתא:], **זֶבֶל וָחוֹל הַדַּק** שיעורם: **כְּדֵי לְזַבֵּל קֶלַח שֶׁל כְּרוּב, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כְּדֵי לְזַבֵּל כְּרֵשָׁא** (כרתי). הרי מוכח משיטת רבי עקיבא וחכמים, שזרע הבא מגרעין אחד חשוב, ולכן חייבים על הוצאת זבל לצורכו.

אָמַר רַב פָּפָּא: הָא [מה שמבואר שזרע אחד חשוב], מדובר: **דִּזְרִיעַ** [כשכבר זרע את הגרעין, ואזי הוא חשוב, ואדם טורח להוציא זבל כדי לזבל גרעין אחד]. **הָא** [מה שמבואר שזרע אחד אינו חשוב], מדובר: **דְּלָא זְרִיעַ** [בגרעינים שעדיין לא זרעם, שבזה אינו חייב אלא בגרוגרת או בחמשה זרעונים כמבואר במשנה], **לְפִי שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לְהוֹצִיא נִימָא אַחַת לִזְרִיעָה.**

◆◆◆

שנינו במשנה **זֶרַע קִשּׁוּאִין,** שנים.

שיעור הוצאת גרעיני תמרים

תָּנוּ רַבָּנַן, הַמּוֹצִיא גַּרְעִינִין [גרעיני תמרים], שיעורם כדלהלן:

אִם לִנְטִיעָה, שְׁתַּיִם.

אִם לַאֲכִילָה, כִּמְלֹא פִּי חֲזִיר. וְכַמָּה מְלֹא פִּי חֲזִיר? אַחַת.

אִם מוציאם **לְהַסִּיק,** שיעורם: **כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה.**

אִם לְחֶשְׁבּוֹן [שסופר דינרים, וכל כל מאה מטבעות מניח גרעין אחד], שיעורו: **שְׁתַּיִם. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: חָמֵשׁ,** שעד ארבע אדם לא שוכח ואין צריך לתת סימן, אבל חמש אדם שוכח ומניח סימן.

◆◆◆

שיעורים של ׳חוטים׳ ונצרים שונים

תָּנוּ רַבָּנַן, הַמּוֹצִיא שְׁנֵי נִימִין מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה, חַיָּב. שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לִנְשְׁבִּין [לעשות מהם רשת לצוד עופות].

מִקְשֶׁה שֶׁל חֲזִיר [נימין קשין שבשדרה של חזיר], **אַחַת,** [שראוי לסנדלרים לתת בראש חוט של תפירה].

צוּרֵי דֶקֶל [נצרים קלופים שעושים מהם סלים], **שְׁתַּיִם** [לשתי בתי נירין].

תּוֹרֵי דֶקֶל [העשויים מהסיב הגדל סביבות הדקל], **אַחַת.**

◆◆◆

צִפֹּרֶת כְּרָמִים בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה, כָּל שֶׁהוּא.

מבררת הגמרא: **מַאי צִפֹּרֶת כְּרָמִים?**

אָמַר רַב: מין חגב (או עוף) הקרוי: **פַּלְיָא בִּיאָרִי.**

'סגולה' שעושים בציפורת כרמים

אָמַר אַבָּיֵי: וּמִשְׁתַּכְּחָא בְּדִקְלָא דְּחַד נְבָארָא [מין זה מצוי בדקל צעיר שלא נכרך עדיין אלא בסיב אחד],

וְעָבְדִי לַהּ לְחֻכְּמָא [ולחכמה כדי לפתוח את הלב, עושים כך:], **אָכֵל לַהּ לְפַלְיָא דִּימִינַהּ** [אוכלים את החצי הימני של צפורת הכרמים].

וּפַלְיָא דִּשְׂמָאלַהּ [ואת החצי השמאלי של הצפורת], **רָמֵי לַהּ בְּגַבְתָּא דִּנְחָשָׁא** [מניחים בקנה של נחושת], **וְחָתֵם לַהּ בְּשִׁתִּין גֻּשְׁפַּנְקֵי** [וחותמים את הקנה בשישים חותמות, ואין הכונה דוקא לשישים, אלא שמכסהו בכיסויים רבים זה על גבי זה, כגון זפת ושעוה על גבה, ועל גבה אדמה], **וְתָלֵי לַהּ בְּאִבְּרָא דִּשְׂמָאלָא** [ותולה את הקנה בזרועו השמאלית],

וְסִימָנָךְ 'לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ', כגון זה, שצריך לפקח את הלב, תולה את הקנה לשמאלו.

וְחָכֵם כַּמָּה דְּבָעֵי וְגָמַר כַּמָּה דְּבָעֵי [ויהיה חכם כמה שרוצה, וילמד כמה שרוצה].

וְאָכֵל לַהּ לְאִדַּךְ פַּלְיָא [ולאחר שיחכם יאכל את החצי השני] **דְּאִי לָא מִעֲקַר תַּלְמוּדַהּ** [שאם יזרוק את החצי השני ולא יאכל אותו, החכמה שלמד על ידי 'סגולה' זו תעקר ותשכח ממנו].

◆◆◆

ביאור מחלוקת תנא קמא ורבי יהודה על שיעור הוצאת חגב טמא

שנינו במשנה: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף הַמּוֹצִיא כּוּ'** [חגב טמא, שיעורו בכל שהוא, שכן מצניעים אותו לתינוק לשחק בו].

מבררת המשנה: **וְתַנָּא קַמָּא סָבַר לָא** [שלא חייבים על חגב טמא בכל שהוא], **מַאי טַעְמָא?**

מבארת הגמרא: **דִּילְמָא אָכֵל לַהּ** [שמא הקטן יאכל אותו].

(ואפילו לשיטת הסוברים שלא מצווין להפריש קטן מאיסורים, מכל מקום אין נותנים לו איסור בידים שנאמר 'לא תאכלום', ודורשים: לא תאכילום, להזהיר גדולים על הקטנים, שלא להאכיל קטן איסור בידים).

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי טָהוֹר נָמֵי** [אם כך, שיש חשש בחגב חי טמא שהקטן יאכלו אותו, וחשש זה נאמר גם כשהחגב חי, אם כן גם בחגב חי טהור - יהיה אסור ליתנו לקטן], **דְּהָא רַב כָּהֲנָא הֲוָה קָאֵים קַמֵּהּ דְּרַב** [שהרי רב כהנא היה עומד לפני רב] **וַהֲוָה קָמְעַבַּר שׁוֹשִׁיבָא אַפַּמֵּיהּ** [והעביר שם מין חגב טהור (שקרוי שושיבא) על פיו]. **אֲמַר לֵהּ** רב: **שִׁקְלֵהּ** [תקח את החגב] **דְּלָא לֵימְרוּ מֵכַל קָאֲכֵל לֵהּ** [שלא יאמרו שאתה אוכל אותו] **וְקָעָבַר** [ועובר בזה] **מִשּׁוּם בַּל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם,** הרי שגם בחגב חי טהור יש איסור אכילה.

אֶלָּא, אין החשש בחגב חי טמא שמא יאכלו אותו הקטן בעודו חי, אלא החשש הוא:

דִּילְמָא מָיֵת וְאָכֵיל לֵהּ, ואז יעבור על איסור אכילת חגב טמא. אבל בחגב טהור כיון שאין חשש שיאכל חגב חי, אלא כשהוא ימות, ואזי אין בו איסור.

וְרַבִּי יְהוּדָה לא חשש שהקטן יאכל את החגב הטמא לאחר שהוא ימות, שהרי: **אִי מָיֵת, קָטָן מִסְפַּד סָפֵד לֵהּ** [אם החגב ימות, הקטן יעשה לו 'הספד', שכן דרך הקטנים לעשות 'לוויה' ו'הספד' לחגב שמת, ואין חשש שיבואו לאוכלו].

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

משנה

שיעור הוצאה בדבר שהצניעו אותו

[המצניע:] **הַמַּצְנִיעַ לְזֶרַע, וּלְדָגְמָא, וְלִרְפוּאָה, וְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת, חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא** [שהרי החשיבו].

[אנשים אחרים:] **וְכָל אָדָם אֵין חַיָּב עָלָיו אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ** [בכל אחד שיעור המפורש לו במשניות לעיל].

[חזר בו המצניע:] **חָזַר** זה שהצניעו, **וְהִכְנִיסוֹ** [כגון שהצניע זרע אחד לזורעו, ונמלך שלא לזורעו], **אֵינוֹ חַיָּב** [בהכנסה זו] **אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ,** שכיון דנמלך עליו שלא לזורעו ביטל מחשבתו, והרי הוא ככל אדם.

גמרא

שואלת הגמרא: **לְמָה לֵהּ לְמִתְנֵי הַמַּצְנִיעַ, לִתְנֵי הַמּוֹצִיא לְזֶרַע וּלְדָגְמָא וְלִרְפוּאָה חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא,** ואף על גב שלא הצניעו, שהרי הטעם שצריך שיעור בהוצאה, הוא מפני שאין לו חשיבות, וכגון בזרעים שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה, הלכך מוציא סתם פטור, עד שיהא בו שיעור, אבל זה שהוציא נימא אחת במפורש לצורך זריעה, הרי גילה שהוא חשוב אצלו, והוא טורח להוציאו, וחייב על כך.

ביאור: המשנה עוסקת באופן שהצניע ושכח לשם מה הצניע

עונה הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי:** מי שמוציא לזריעה פחות מכשיעור ודאי שהוא חייב על כך, אף על גב דלא אצנעיה מעיקרא, והמשנה לא היתה צריכה לחדש זאת. וכמו כן אם הצניע דבר שאין בו שיעור, והחשיבו, חייב על הוצאתו, אף שכעת אינו מוציאו לצורך מטרה זו, כמו ששנינו (לעיל עה:), **וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** [וכאן במשנה אנו עסוקים], **כְּגוֹן שֶׁהִצְנִיעוֹ וְשָׁכַח לָמָה הִצְנִיעוֹ, וְהַשְׁתָּא קָא מַפֵּק לֵהּ סְתָמָא** [וכעת מוציאו בסתם, כגון לטלטלו מבית לבית], (דף צא)

מַהוּ דְּתֵימָא [הייתי אומר כיון ששכח בשעת הוצאה מהצורך שלשם כך הצניעו] **בַּטּוּלֵי בַּטְלֵהּ לְמַחְשַׁבְתּוֹ** [מתבטלת בה מחשבת הוצאתו, ואין כאן לא חשיבות מחשבת הצנעה, ולא מחשבת הוצאה, ולא התחייב עליו אלא בשיעורו],

קָא מַשְׁמַע לַן [לכן השמיע המשנה שחייב על כך], וטעם הדבר: **כָּל הָעוֹשֶׂה, עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה,** וכיון שהחשיבו בתחילה בהצנעתו, עדיין הוא נשאר בחשיבותו הראשונה.

מתקיף לה רב יצחק, פירש בקונטרס דפריך אתכייא[א] וקשה דאמאי נטר ליה עד הכא [ב]ומאחר הרב פור"ת בשם רבינו שמואל דאדרב יהודה פריך דס"ל [ג]כיון דאמרת דמודיע מטה אחת לזריעה חייב אע"פ שאין רגילות משום דבתר מחשבתו אזלינן ה"נ כשמיבר להודיע כל ביתו נחלו בתר מחשבתו ולא נחיינינו בפחות כיון דפחות מיכן אינו חשוב בעיניו ומעתי שהם בטלה דעתו אצל כל אדם [ד]דאין אדם שלא יהא חשוב בעיניו פחות מכן אצל בכל יום בני אדם שמשובח להם מטה אחת לזריעה: **אי דילמא בתר השתא אזלינן.** מאמע דאי [ה]בתר השתא אזלינן ליכא למיבעיא מידי מדקתמר אח"ל בתר השתא אזלינן הויא גרוגרת לאכילה ולמקה ומזרה ותפחה מהו ולא מיבעיא ליה לאקמייתא ואמאי אכתי מיבעיי ליה אי הוה ליתוי אינו אלא שבת אז לא כדכתיב בקמוון דהא מיד שבת אז לא כדכתיב ויא"ל דדוקא הויא דבסמוקה נדמיא דיתוי אבדמים בין משיעור לאסון בין משיעור אחרון אבל הכא דמשיעור אחרון מיבעיא ליה אי לענין טומאה בכביצה דיתוי: **אי לענין טומאה בכביצה אוכלין.** [ו]אור"י דלהכי נקט זרק דהשתא בהדי הדדי קא אתיין דלא מחייב לענין שבת עד דעבר כדאמר בפרק המוציא אכילה אחת חייב לכביצה. מאי, דמדמצטרף לענין טומאה קא מחייב עליה נמי דאי לאו דקא מצטרף לענין טומאה ומחייב עליה, לא איחייב עליה לענין שבת, ומשום דקא מחשב לה מחייב, כי האי דסוף הזורק יש אוכל אכילה אחת חייב עליה ארבע חטאות ואשם, טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין בחי"ב, ר"מ אומר אם היתה שבת הוציא חייב, אמרו לו אינו [מן] השם, ואמרינן עליה אמאי הא אין דרך הוצאה בכך, ומהדרינן כיון דאתשבה מחייב, הכא נמי הכין אי דלמא כל לענין שבת כגרוגרת בענין. א"ל ר"נ תנינא אבא שאול אומר שתי הלחם ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת.

מסו דשמה. כיון דשכח בשעת הוצאה שלא היה זכור בהכנעתו: **בטלה לו מחשבתו.** ואין כאן לא מציאות מחשבת הנעשה ולא מחשבת הוצאה: **קמ"ל.** כל העושה פחם על דעת הראשונה עושה ובמחשבותיה קמא קאי: **כל שהוא מנן.** ופחם משנה רבי מאיר:

לאפוקי מגרוגרת. דשלר אוכלין: **אלא מעפה.** דמתני' דבעיתה תלינן בדקתמרת משום דעל דעת הראשונה מחשבת ליה שיעורא: **חיצה לזוגיא כל ביתו.** בהוצאה אחת דלא מחשבה אלא שלא אם כן הוציא כולה כאחד: **הכי נמי.** דכי אפקא פורתא פורתא לא מיקייב: **בטלה דעתיה.** ושיעורא דחשיב לאינשי חשיב: **וכל אדם אין חייבין אלא בשיעורו.** ואע"פ שהוכשר לזה ולהצניעו: **לגרוגרת.** אילא שיעורא לאכילה ולהוצאה וכ"ש לזריעה דשיעורא בכל שהוא: **ופפחה.** ועמדה על גרוגרת קודם הנחה: **ונמלך עליה ולאולה.** והניחה מהו: **אם"ל.** בההיא מע"ג דבעקירה והנחה לאו בחלא מחשבה הוא שעושה אבל בשעת הנחה: **פסס הוא דזיל הכא כו'.** בשעת מחשבה לאשוה לה בו כשיעור לממחשבתו ושיעור (א) למחשבה שניה הלכך מלעולמי עקירה והנחה: **אבל הכא בעינדא דאפקה לא סוה כה שיעור.** למחשבה שניה של הנחה ולא מעקירה הנחה לעקירה: **כיון דאיגו אפשיף.** כהך שניה אית בה שיעור לזריעה ומיחייב: **הכא נמי מיחייב.** הוא"ל ויש שיעור למחשבה אחרונה ובשיעור זה אינה שיעור למחשבה לאשוה ויותר: **לא מיחייב.** דהא בשעת הנחה ליכא שיעור למחשבה קמייתא: **בתר הכא.** בתר מחשבה דהשתא אזלינן לענין הנחה: **יש דיחוי.** מה שחקרה ביניהם אינו אינו חייב עליו אלא בשיעור אע"פ שהצניעו [הראשון] ואינו מחחייב במחשבה הראשון, ומתניתין דלא כרבי שמעון בן אלעזר. אבל אם הוציאו השני מדעת המצניע הראשון חייב. **ואם** הוציא כגרוגרת שהוא כשיעור הוצאה [לאכילה], ומעיקרא היתה מחשבתו לאכילה ונמלך עליה לזריעה, או לזריעה ונמלך עליה לאכילה חייב, ולא אמרינן צריך שתהא עקירה והנחה בחדא מחשבה. דבעיי דרבא לא איפשיטו, הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה והויא כגרוגרת ונמלך עליה לאכילה, בעינדא דעקירה הוה מחייב אמחשבתו ושיעור למחשבתו הואי, ובעינדא הנחה נמי שיעורא היא למחשבתו שבאותה שעה, ואילו איפשיף ולא חשיב עליה מחייב אמחשבה דזריעה, השתא נמי מחייב. הוציא כגרוגרת לאכילה והיתה כשיעור בשעת עקירה, וכשנעקרה וחסרה נמלך עליה לזריעה דמחייב עליה בשעת הנחה, ובתר השתא אזלינן ומחייב. אבל אם הוציא כגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה ולאכילה, ובשעת עקירה היה כשיעור לאכילה ונמלך עליה לזריעה דמחייב עליה בשעת הנחה, ובתר השתא אזלינן ומחייב. אבל אם הוציאה כגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה ולאכילה, ובשעת עקירה היה כשיעור לזריעה ונמלך עליה לאכילה, בעינדא דעקירה הוה מחייב אמחשבתו ושיעור למחשבתו הואי, ובעינדא הנחה נמי שבאותה שעה, ואילו איפשיף ולא חשיב עליה מחייב אמחשבה דזריעה, השתא נמי מחייב. הוציא כגרוגרת לאכילה והיתה כשיעור בשעת עקירה, ונמלך עליה לזריעה ולאכילה ובשעת הנחה, ובתר השתא אזלינן ומחייב. אבל אם הוציאה כגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה ולאכילה, ובשעת עקירה היה כשיעור לזריעה ולאכילה, ובשעת הנחה נמלך עליה לזריעה ולאכיל

צא: המצניע פרק עשירי שבת

ז א ב מיי׳ פ״ד מהל׳ שבת הלכה יד:
ח ג ד מיי׳ פ״ב מהל׳ שבת הלכה יח:
ט ה מיי׳ פ״ג מהל׳ נדרים הל׳ ב ופ״ד מ״ט מי׳ שבת:
י ו מיי׳ פ״ג מהל׳ שבת הלכה יח:

מוסף תוספות

א. לא״ל שייך למיסר מגו המצערך לענין טומאה מצערך נמי לענין שבת. תוס׳ הרא״ש. ג. לכיוון דה לחשלים לכבישה למיהל עליה טומאה. רי״מ. ד. ואינו נתוסף להם שום טומאה בצירוף זה. ריטב״ל. ד. ואינו אלא בחיה דעומד לעצמו שאינו מקבל טומאה. רכ״ל.

רב נסים גאון

התם מדאפקיה חוץ לחומת העזרה **איפסל ליה ביוצא.** עיקר זה בהוחת כתנים שכל היוצא מן הקדשים חוץ לחומתו נפסל ושרף באש. כמו שנאמר בפרידש פסוק (ויקרא ז) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף. אין לי טעון שריפה אלא הטמא והנותר, המנין לשחוטה בלילה, ושנשפך דמה חוץ לקלעים, הלן, היוצא, ת״ל לא יאכל כי קודש הוא כל שהוא קודש (פסול) שיש שריפה. הבשר לרבות בשר הפגולי שהוא מותר. והלא דין הוא הואיל והטמא פסול היוצא לחומת העזרה פסול, ת״ל והבשר לרבות בשר הפגולי שהוא מותר. מיכן אמרו אבר שיצא מקצתו חוץ לחומה בפסחים חוזקי עד שמגיע לעצם ולקלע עד לפרק ומותרו בם הפרק, ובמקדשין גורה כל מקום שהוא יוצא שאין בהם [משום] הנאה העצם. הבפרק כיצד צולין את הפסח (פסחים דף פב) שנינו הפסח שיצא אי שנימטא שרף מהר, ואמרו בתלמוד בשלמא נמטא דכתב והבשר אשר יגע בכל טמא, אלא יוצא בקודש אלא לכתוב לכתחלה נמרוי לה.

רבינו חננאל

וקא דייק מינה רב נחמן, דהא מאן דמפיק מן המקדש בשבת שתי הלחם ולחם הפנים, אע״ג דמפסיל ליעבוד יוצא בכותח, לא קא מחייב לענין שבת בשבת עד דהוי כגרוגרת, ואם איתא דכיון דאחשביה מיחייב ואע״ג דפחות משיעור, הוה מחייב בשבת על כזית בהוצאת שתי הלחם ולחם הפנים, ואמרי ליה דאם הכי אמאי לא מצינו מדאפקיה חוץ לחומת עזרה איפסיל ליה ביוצא, ועדיין לא מחייב ליה לענין שבת לא מיבעי לה עיקר, עד דמפיק ליה להדיר. אבל הכא לענין האי בציא דהוא זרק כזית הרומה לבית טמא להשלים אוכל לכבישה, שבת וטומאה בהדי הדדי קא אתיין, ולא איפשיט. **חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעור.** מידעם אראחשביה דהצניעו דאפקיה לצורך. ואע״ג דלית ביה כשיעור הוצאה מחייב ליה אלא כד מפיק ליה בשבת לא אלא איכולן לה כשיעור בזרוכה, וחזר והכניסו בחול. אם חזר אח״כ לשבת אחרת והוציאו מהם לא מחייב עליה עד דהוי יה שיעור הוצאה, אא״כ הא שחזר והכניסו בחורת מצנעיב. אבל אם הכניסו מהם כגון שזרקו לאדוב אע״פ שישנו (בו) [מקומם] ניכר הוא, לא אמרינן כיון שהוא מכור אם מקומו בטלתיה קאי החיבור על הוצאתו, אלא בטולתיה בטלה לההיא הצנעה קמייהו דזיבוה בכל מידעם דלא מחייב עליה אלא בשיעורו.

[מתני׳] המוציא אוכלין תוכן על האפקופה. אם האפקופה שנתן עליה רה״ר [חייב] (אם רשות היחיד [פטור], הא אם חזר והוציאן ממנה לרה״ר חייב. אבל אם האפקופה כרמלית הוא רה״ר עומדת לפניה, אם נתן האוכלין בכרמלית וחזר ועקרן מכרמלית והוציאן לרה״ר נתן שבא לא נתן בכרמלית אע״פ שעברו מרה״ר [לרה״ר] חייב. אשמעינן מתניתן דלא כבן עזאי, דתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פטור. [פירשון במנחת דיצאות השבת, היכי דהוא רה״ר, והיכי דהוא רה״ר. נ״א: דקמנא באפקופה שהוא כרמלית, ואם הוציא רשות היחיד הנינה בכרמלית ועקרה בן האפקופה זו שהיא רשות הרבים פטור. אם עקר מרשות היחיד לא הנינה באפקופה לעבר מרשות הרבים חייב. דלא כבן עזאי דתניא המוציא מחנות לפלטיה דרך סטיו חייב, ובן עזאי פוטר. דחזקי האפקופה מפורשן במנחת דיצאות השבת, היכי דהוא רה״ר, והיכי דהוא רה״ר. נ״א: דקמנא באפקופה שהוא כרמלית, ואם הוציא רשות היחיד הנינה בכרמלית ועקרה בן האפקופה זו שהיא רשות הרבים פטור. אם עקר מרשות היחיד לא הנינה באפקופה לעבר מרשות הרבים חייב. דלא כבן עזאי דתניא המוציא מחנות לפלטיה דרך סטיו חייב, ובן עזאי פוטר. דחזקי האפקופה מפורשן במנחת דיצאות השבת

יום שישי יג סיון תש"פ שבת דף צא

מַהוּ דְּתֵימָא בַּטּוּלֵי בַּטְּלַהּ לְמַחְשַׁבְתּוֹ קָא מַשְׁמַע לַן כָּל הָעוֹשֶׂה עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה [התבאר בדף הקודם].

◆◆◆

חייב הוצאה במוציא 'כל שהוא' שהצניע לצורך

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר (שהוא התנא של משנתינו) **אַף בְּמוֹצִיא חִטָּה אַחַת לִזְרִיעָה.**

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא, כָּל שֶׁהוּא תְּנַן,** הרי מבואר במשנה שאם הצניע לזריעה, חייב אפילו על הוצאת כל שהוא.

עונה הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** [הייתי אומר, שמה שאמרה המשנה] **'כָּל שֶׁהוּא', לְאַפּוֹקֵי** [היינו להוציא] **מִגְּרוֹגֶרֶת** [שאינו כשאר אוכלים, ששיעורם בגרוגרת], **וּלְעוֹלָם** אינו חייב **עַד דְּאִיכָּא כְּזַיִת.**

קָא מַשְׁמַע לַן, שחייב אפילו בחיטה אחת.

◆◆◆

מַתְקִיף לַהּ רַב יִצְחָק בְּרֵהּ דְּרַב יְהוּדָה, אֶלָּא מֵעַתָּה [שהמשנה תולה את דין הוצאה בדעתו, שכיון שהוא מחשיב את החפץ חייב על הוצאתו אפילו בשיעור קטן], אם כן: **חִשֵּׁב לְהוֹצִיא כָּל בֵּיתוֹ** [בהוצאה אחת, שנמצא שאצלו ההוצאה חשובה רק אם תתקיים מחשבתו, שרוצה להוציא את כל הבית יחד], **הָכִי נָמֵי דְּלָא מְחַיַּיב עַד דְּמַפֵּיק לְכוּלֵּהּ** [וכי גם כאן לא התחייב עד שיוציא את כל ביתו].

עונה הגמרא: **הָתָם** [שם בחושב להוציא כל ביתו], **בָּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם,** וכיון שהוציא שיעור שחשוב אצל אנשים, חייב על כך. אף שחשב להוציא כל ביתו. לעומת זאת במשנתינו כיון שיש אנשים שמחשיבים כמויות קטנות למטרות שונות, הרי חייב עליהם בשיעור קטן כשהצניעם.

◆◆◆

אדם אחר הוציא 'פחות משיעור' שחבירו הצניע

שנינו במשנה: **וְכָל אָדָם אֵין חַיָּבִין עָלָיו אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ,** ואף על פי שדם אחד מחשיבו וחייב עליו גם בשיעור קטן, אין אחר חייב עליו בשיעור זה, אלא כפי שיעורי ההוצאה הרגילים.

הגמרא מביאה דעת תנא החולק על משנתינו: **מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר,**

דְּתַנְיָא, כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצְנִיעַ [שהוציא סוג חפץ שרוב בני אדם לא מוציאים, שאין רגילים להשתמש בו], **וְאֵין מַצְנִיעִין כָּמוֹהוּ** [או שהוציא בשיעור

קטן, שרוב בני אדם אינם מוציאים בשיעור זה], **וְהַכְשֵׁר לָזֶה, וְהִצְנִיעוֹ, וּבָא אַחֵר וְהוֹצִיאוֹ, נִתְחַיֵּב זֶה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל זֶה.**

◆◆◆

הוציא גרוגרת לאכילה ונמלך לזריעה

אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: הוֹצִיא כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לִזְרִיעָה. אִי נָמֵי [וכן גם אם הוציא], **לִזְרִיעָה וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לַאֲכִילָה, חַיָּיב,** שהרי הוציא גרוגרת שהוא שיעור הוצאה, לאכילה, וכל שכן לזריעה].

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא, זִיל הָכָא אִיכָּא שִׁעוּרָא** [לך לכאן, יש שיעור, שלאכילה יש שיעור], **וְזִיל הָכָא אִיכָּא שִׁעוּרָא** [ולך לכאן יש שיעור, שגם לזריעה יש שיעור].

עונה הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** [הייתי אומר] **בָּעֵינַן** [שצריך] **עֲקִירָה וְהַנָּחָה בַּחֲדָא מַחְשָׁבָה** [במחשבה אחת], **וְהָא לֵיכָּא** [והרי אין כאן מחשבה אחת, שבתחילה חשב להוציאו לצורך אכילה, ולבסוף לצורך זריעה (או להיפך)].

קָא מַשְׁמַע לַן [לכן השמיענו רבא בשם רב נחמן שחייב על כך, אף שבתחילה חשב להוציאו למטרה אחת, ואחר כך שינה את דעתו].

◆◆◆

ספק א': הוציא, חצי גרוגרת לזריעה, ותפחה לגרוגרת, ונמלך להשתמש בה לצורך אכילה

בָּעֵי רָבָא, הוֹצִיא חֲצִי גְרוֹגֶרֶת לִזְרִיעָה, וְתָפְחָה [ועמדה על גרוגרת קודם הנחה], **וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לַאֲכִילָה** והניחה, **מַהוּ.**

[ביאור הספק:] **אִם תִּמְצֵי לוֹמַר הָתָם** [שם (באופן הנ"ל), שהוציא כגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה] **הוּא דְּמִחַיַּיב, דְּזִיל הָכָא אִיכָּא שִׁעוּרָא וְזִיל הָכָא אִיכָּא שִׁעוּרָא** [שבין אם תלך למחשבתו הראשונה לצורך זריעה, ובין אם תלך למחשבתו השניה לצורך אכילה, היה בו שיעור, שהרי הוא הוציא גרוגרת, ולכן מצטרפים העקירה וההנחה אף שנמלך ושינה את דעתו במטרת ההוצאה].

אבל **הָכָא** [כאן, שהוציא חצי גרוגרת], **כֵּיוָן דִּבְעִדָּנָא דְּאַפְּקֵיהּ לָא הֲוָה בֵּהּ שִׁעוּר אֲכִילָה** [כיון שכאשר הוציאו לא היה בו גרוגרת, ואם היה חושב להוציאו לאכילה, לא היה חייב על כך], כיון שלבסוף חשב להוציאו לאכילה, **לָא מִיחַיַּיב,** [שכאמור בתחילת ההוצאה, לא היה בו שיעור הוצאה לאכילה].

אוֹ דִּילְמָא, אף שבעקירה לא היה שיעור 'עקירה' לצורך אכילה. מכל מקום, **כֵּיוָן דְּאִלּוּ אִשְׁתִּיק וְלָא חֵישֵׁב עָלֵהּ מִחַיַּיב אַמַּחְשָׁבָה דִּזְרִיעָה** [כיון שאם היה שותק, כלומר: לא היה חושב ומשנה את דעתו, היה חייב על מחשבת זריעה. שהרי עד לשינוי דעתו - היה במעשהו שיעור חיוב, שהרי בתחילה חשב לזריעה, והיה בו שיעור לזריעה. ואם היה ממשיך לחשוב להניחו לזריעה, הרי יש בו שיעור לזריעה, והיה חייב על כך], **הַשְׁתָּא נָמֵי מִחַיַּיב** [כעת גם,

אף ששינה את דעתו, וחושב מכאן ואילך להניחו לאכילה - יש בו שיעור חיוב, שהרי היא תפחה לגרוגרת, וחייב].

◆◆◆

ספק ב': הוציא גרוגרת לאכילה, וצמקה, ונמלך עליה לזריעה

וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר, כֵּיוָן דְּאִילּוּ אִשְׁתִּיק וְלָא חַשֵּׁב עֲלֵהּ, מִחַיַּיב אַמַּחְשָׁבָה דְּזְרִיעָה, הַשְׁתָּא נָמֵי מִחַיַּיב,

עדיין יש להסתפק באופן נוסף: **הוֹצִיא כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְצָמְקָה, וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לִזְרִיעָה, מַהוּ,**

[ביאור הספק:] **הָכָא וַדַּאי כִּי אִשְׁתִּיק אַמַּחְשָׁבָה קַמַּיְתָא לָא מִיחַיַּיב** [כאן ודאי אם לא היה משנה את מחשבתו, הרי לא היה חייב, כי הרי מחשבתו הראשונה היתה להוציאו לצורך אכילה, ואם היה ממשיך במחשבתו הראשונה להוציאו לצורך אכילה לא היה חייב, שהרי בשעת הנחתו לא היה בו שיעור גרוגרת].

אוֹ דִּילְמָא, בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן וּמִיחַיַּיב [או שמא, הולכים אחרי מחשבתו עכשיו, שחושב לזריעה, וכעת יש שיעור לזריעה, וחייב].

◆◆◆

ספק ג': הוציא גרוגרת לאכילה, וצמקה, וחזרה ותפחה

וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן וּמִיחַיַּיב,

עדיין יש להסתפק באופן נוסף, **הוֹצִיא כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְצָמְקָה, וְחָזְרָה וְתָפְחָה, מַהוּ,**

[ביאור הספק:] **יֵשׁ דִּחוּי לְעִנְיַן שַׁבָּת,** [היות ואם היה מניחה בזמן שהיא צמקה, הרי היה פטור, והספק הוא אם אומרים שיש 'תורת דיחוי', שנדחה לו מחיוב חטאת ובטלה לה עקירה, וכאשר היא תפחה לאחר מכן, ומניחה, הרי זה הנחה בלא עקירה]. **אוֹ אֵין דִּחוּי לְעִנְיַן שַׁבָּת.**

הגמרא לא פושטת את הספק, ומסיימת ב**תֵּיקוּ.**

◆◆◆

ספק נוסף: זרק 'כזית תרומה' לבית טמא

בְּעָא מִנֵּהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן, זָרַק כְּזַיִת תְּרוּמָה לְבַיִת טָמֵא, מַהוּ,

מבררת הגמרא: **לְמַאי** [לעניין מה הספק]?

אִי לְעִנְיַן שַׁבָּת [לשיעור הוצאה], הרי **כִּגְרוֹגֶרֶת בָּעֵינַן** [צריך כגרוגרת כשיעור הוצאת אוכלים].

אִי לְעִנְיַן טָמְאָה [שהספק הוא אם התרומה מטמאת אחרים], הרי **כְּבֵיצָה אֲכָלִין בָּעֵינַן** [צריך כביצה, כשיעור טומאת אוכלים, שהם מטמאים אחרים רק כשיש בהם שיעור כביצה].

ביאור הספק, הוציא מאכל בשיעור 'כזית' שיש לה חשיבות לענין אחד, אם יהיה לזה חשיבות גם לעניין שיעוד הוצאה

מבארת הגמרא: **לְעוֹלָם** הספק הוא **לְעִנְיַן שַׁבָּת, וּכְגוֹן דְּאִכָּא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אֲכָלִין** [שמדובר באופן שזרק את ה'כזית תרומה' בסמוך למאכלים אחרים (בשיעור פחות מכביצה)

שנמצאים שם], **וְהַאי מַשְׁלִימוֹ לִכְבֵיצָה** [וכאשר 'נחה' ה'כזית תרומה' ליד המאכלים אחרים, נמצא שיעורם יחד כביצה, ועל ידי הנחה זו, המאכלים מטמאים אחרים],

[צדדי הספק:] ובזה יש להסתפק **מַאי** [מה דינו לגבי שבת:] האם אנחנו אומרים: **מִדְּמִצְטָרֵף לְעִנְיַן טֻמְאָה** [שכיון שזריקה זו יש לה חשיבות לענין טומאה, שהרי היא גורמת שיהיה על המאכלים טומאת אוכלים לטמא אחרים], **מִחַיַּיב נָמֵי לְעִנְיַן שַׁבָּת** [הרי יש 'חשיבות' בזריקה זו, וגם לגבי שבת הוא חייב על כך, כאילו הוציא גרוגרת].

אוֹ דִילְמָא כָּל לְעִנְיַן שַׁבָּת כִּגְרוֹגֶרֶת בָּעֵינַן, וכיון שלא הוציא גרוגרת, פטור על כך.

הצעת פשיטת הספק: מכך ש'שתי הלחם' ו'לחם הפנים', שיעור הוצאתם בגרוגרת, אף שלענין אחר יש להם חשיבות ב'כזית'

אֲמַר לֵהּ רב נחמן: **תְּנִיתוּהָ, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, שִׁעוּרָן כִּגְרוֹגֶרֶת** [אם הוציאן לרשות הרבים בשבת].

ולפי הספק הנ"ל, קשה: **וְאַמַּאי** [מדוע אינו חייב עליה בכזית], והרי **לֵימָא** [נאמר] **מִדְּלְעִנְיַן** [עמוד ב] **יוֹצֵא, בִּכְזַיִת** [כיון ששתי הלחם ולחם הפנים יש להם חשיבות ב'כזית' לענין 'יוצא', שאם הוציאו מהמקדש 'כזית' לחם הפנים, או 'כזית' שתי הלחם, ואחר כך אדם אכלם, עובר על כך בלאו, וכיון שלענין זה יש להם חשיבות בכזית], **לְעִנְיַן שַׁבָּת נָמֵי** [גם כן יהיה להם חשיבות, שיהיה השיעור לחייבם על הוצאתם] **בִּכְזַיִת.**

דחיית ההצעה: בשתי הלחם ולחם הפנים חשיבותם בכזית, אינה בשעת הוצאתם לרשות הרבים

דוחה הגמרא: **הָכִי הַשְׁתָּא** [נתבונן כעת, הרי יש לחלק בין האופנים], **הָתָם** [שם לגבי 'לחם הפנים' ו'שתי הלחם' שהוציאו אותם] **מִדְּאַפְּקָהּ** [כאשר הוציאם] **חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה** [אף שהוא עדיין בתוך הר הבית, כיון שהוציאם מהעזרה] **אִפְּסִיל לֵהּ בְּיוֹצֵא** [כיון שהוציאו מהעזרה], **אַשַּׁבָּת לָא מִחַיַּיב עַד דְּמַפֵּק לֵהּ** [ולעומת זאת על הוצאה בשבת אינו חייב עד שמוציאו מהר הבית] **לִרְשׁוּת הָרַבִּים,** וממילא אי אפשר לומר, שכיון שיש לו חשיבות בהוצאה אחת, יש לו חשיבות בהוצאה אחרת, שכן הם שתי הוצאות ומעשים נפרדים. אבל **הָכָא** [כאן בזורק כזית תרומה ובזריקה זו השלים שיעור 'כביצה' לטומאת אוכלים], **שַׁבָּת וְטֻמְאָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתְיָין** [שבת וטומאה מגיעים יחד, שבאותה 'הנחה' שהמאכלים מצרפים זה לזה, שהרי כאשר הם מונחים זה אצל זה יש בהם שיעור שיוכלו לטמא אחרים - באותה 'הנחה' מתחייב על הוצאה בשבת, וכיון ששני הענינים הם במעשה אחד, כיון שיש בו חשיבות לענין טומאה, יש צד לומר שיש לו חשיבות לענין שבת].

✦✦✦

שנינו במשנה: **חָזַר וְהִכְנִיסוֹ** [אם נמלך ממחשבת הצנעתו] **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ.**

מה החידוש במשנה שאם נמלך ממחשבת הצנעתו, אינו חייב אלא בשיעורו

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא** כיון שנמלך ואינו משתמש בו לזריעה, בטלה מחשבתו הראשונה, והרי הוא ככל אדם, שאינו חייב אלא כשיעורו.

עונה הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** [כאן במשנה במה מדובר, שלא נמלך עליו

בפירוש, אלא] **כְּגוֹן שֶׁזְּרָקוֹ לְאוֹצָר** [למחסן, עם שאר פירותיו, וזהו 'ביטול מחשבה', שלא הצניעו בנפרד], **וּמְקוֹמוֹ נִכָּר** [שלא נתערב יפה עם השאר, והרי הוא ניכר ביניהם],

מַהוּ דְּתֵימָא [הייתי אומר] **כֵּיוָן דִּמְקוֹמוֹ נִכָּר, בְּמִלְּתֵהּ קַמָּיְיתָא קָאֵי** [שהוא נשאר בעניינו הראשון, והרי זה כמי שהצניעו בנפרד].

קָא מַשְׁמַע לַן [ואת זה באה המשנה להשמיע ולחדש:] **מִדְּזָרְקֵהּ לְאוֹצָר** [כיון שזרק למחסן פירותיו, והניחה עם שאר הפירות, אף שמקומו ניכר] **בַּטּוֹלֵי בַּטְּלֵהּ** [הרי הוא ביטל בזה את החשיבות שנתן לו במחשבתו הראשונה].

משנה

הוציא והניח על איסקופת (כרמלית) וחזר והוציאו פטור

הַמּוֹצִיא אֶכְלִין מרשות היחיד **וּנְתָנָן עַל הָאַסְקֻפָּה** [(מפתן), כעין מדריגה גבוהה מעט מהקרקע, שנמצאת (בדרך כלל) בין הבית לרחוב], **בֵּין שֶׁחָזַר וְהוֹצִיאָן** לרשות הרבים, **בֵּין שֶׁהוֹצִיאָן** אדם **אַחֵר** לרשות הרבים, **פָּטוּר. מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה מְלַאכְתּוֹ בְּבַת אַחַת.**

לדוגמא: עקר מרשות היחיד, הניח בכרמלית, ושוב עקר מהכרמלית והניח ברשות הרבים, נמצא שעקר חפץ מרשות היחיד, והניח במקום פטור (כרמלית, שאין חייבים על הנחת חפץ בה). ושוב עקר ממקום פטור (מהכרמלית), והניח ברשות הרבים, הרי לא עשה עקירה והנחה 'במקום חיוב' בבת אחת.

הניח קופסא מליאה פירות על איסקופה, וחלק מהקופסא בתוך רשות היחיד, ורוב הפירות ברשות הרבים

קֻפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת, וּנְתָנָהּ עַל אַסְקֻפָּה הַחִיצוֹנָה [הפונה לרשות הרבים], **אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב פֵּרוֹת מִבַּחוּץ, פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקֻּפָּה.**

גמרא

בירור על איזה איסקופה מדברת (תחילת ה)משנה

מבררת הגמרא: **הַאי אַסְקֻפָּה מַאי?**

הצעת ביאור א': איסקופת רשות הרבים

אִילֵימָא [אם תאמר שהמשנה מדברת על] **אַסְקֻפָּה לִרְשׁוּת הָרַבִּים,** כגון שטח ברשות הרבים, שגובהו תשעה טפחים, מקרקע רשות הרבים, ורוחבו ארבעה טפחים, [כעין 'עמוד' גבוה ורחב קצת באמצע הרחוב], שטח זה נחשב לרשות הרבים, היות והעוברים ושבים ברשות הרבים משתמשים בו, כאשר יש עליהם משאות, הם מניחים על עמוד זה את משאם, כדי לחזור ולסדרו על כתפם.

דחיית ההצעה: אם כן נמצא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים

והרי אי אפשר לבאר כך, שאם כן מדוע המשנה אומרת שהמוציא מרשות היחיד ומניח על האיסקופה **פָּטוּר, הָא קָא מַפֵּיק** [הרי אם האיסקופה רשות הרבים, נמצא שהוציא] **מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים.**

הצעת ביאור ב': איסקופת רשות היחיד

אֶלָּא המשנה מדברת על: **אַסְקֻפָּה רְשׁוּת הַיָּחִיד,** שטח גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים, [שטח בגודל זה, הוא רשות היחיד].

דחיית ההצעה: אם כן נמצא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים

והרי אי אפשר לבאר כך, שאם כן מדוע המשנה אומרת: **בֵּין שֶׁחָזַר וְהוֹצִיאָן, בֵּין שֶׁהוֹצִיאָן אַחֵר, פָּטוּר, הָא קָא מַפֵּק** [הרי אם האיסקופה רשות היחיד, נמצא שהמציא משם לרשות הרבים, מוציא] **מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים.**

ביאור: מדובר באיסקופת כרמלית, וחידוש המשנה הוא שהמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית, אם הניחו בכרמלית, פטור. אם רק עבר דרך כרמלית, חייב, שמהלך לאו כעומד דמי

אֶלָּא המשנה מדברת על: **אַסְקֻפָּה כַּרְמְלִית** [שטח שגובה בין שלשה טפחים עד תשעה טפחים, (שטח בגובה זה אינו נוח לבני רשות הרבים להניח עליו משאותיהם, ולכן אינו נחשב רשות הרבים. ובגלל שהוא גבוה שלשה טפחים, אינו מתבטל לרשות הרבים). והוא רחב ארבעה טפחים (שבפחות מרוחב כזה אינו נחשב 'רשות' אלא 'מקום פטור']

וְהָא קָא מַשְׁמַע לַן [והמשנה אומרת שהמעביר מרשות היחיד ומניח בכרמלית, וממשיך ומוציא לרשות הרבים פטור, כדי שנדייק מכך:] **טַעְמָא דְּנָח בְּכַרְמְלִית** [רק בגלל שהחפץ הונח בכרמלית, לכן פטור עליו], **הָא לָא נָח** [אבל אם לא היה מניחו] **בְּכַרְמְלִית** [אלא רק היה עובר בדרכו דרך הכרמלית] **מִחַיַּיב,** מפני שאיננו אומרים, 'מהלך כעומד', שמי שהולך הרי זה כאילו הוא נח ועוצר בכל מקום שהולך, וממילא הרי זה כאילו החפץ הונח בדרך בכרמלית. אלא כיון שלא הניחו בפועל, אינו נחשב כמונח, וחייב על הוצאתו מרשות היחיד לרשות הרבים אף שעבר דרך כרמלית.

בן עזאי, חולק על הדין הנ"ל, וסובר שמהלך כעומד, ואם הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ועבר דך כרמלית, פטור

מַתְנִיתִין דְּלָא כְּבֶן עַזַּאי, דְּתַנְיָא: הַמּוֹצִיא מֵחֲנוּת [רשות היחיד] **לִפְלָטְיָא** [לרחוב, שהוא רשות הרבים] **דֶּרֶךְ סְטָיוּ** [מקום מוקף אבנים לשבת עליהם, והוא כרמלית, שלא נוח לרבים לעבור שם, בגלל האבנים] **חַיָּיב,** שהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ורק עבר בכרמלית, ולא הניח את החפץ בכרמלית, ומהלך לאו כעומד דמי.

וּבֶן עַזַּאי פּוֹטֵר, כיון שמהלך כעומד דמי, והרי זה נחשב שהוציא את החפץ מרשות היחיד, הניחו בכרמלית, ושוב חזר ועקרו מכרמלית, והניחו ברשות הרבים.

◆◆◆

שנינו במשנה: **קַפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה כּוּ׳** [פירות, ונתנה על אסקופה החיצונה, אף על פי שרוב פירות מבחוץ, פטור, עד שיוציא את כל הקופה].

דעה א׳: אם יש בקופסא חרדל, אף שחלק מהקופסא בפנים, חייב שאגד כלי, לא שמיה אגד

אָמַר חִזְקִיָּה: לֹא שָׁנוּ [שפטור] **אֶלָּא בְּקַפָּה מְלֵאָה קִשּׁוּאִין וְדִלּוּעִין** [שהן ארוכין, ועדיין יש מכל קישוא וקישוא, ומכל דלעת ודלעת, חלק בפנים], ולכן פטור, שהכלל הוא שכל חפץ שמוציא, אם לא הוציא את כל החפץ לבחוץ, אף אם רק משהו מהחפץ בפנים, פטור עליו.

אֲבָל אם הקופה **מְלֵאָה חַרְדָּל, חַיָּיב,** שהרי החרדל הוא גרעינים קטנים, וכשחלק מהקופסא בחוץ וחלק בפנים, יש הרבה גרעיני חרדל שנמצאים לגמרי בחוץ, ואף שהם אגודים בכלי, וחלק מהכלי בפנים, ׳אגד כלי, לאו שמיה אגד׳, ואין זה נחשב שהם אגודים עדיין בתוך רשות היחיד, וכל החרדלים הם ׳אחד׳, וכיון שחלק מהקופסא בפנים פטור, אלא כל חרדל נידון בפני עצמו [כאילו אינו בתוך קופסא], וכיון שיש גרעיני חרדל, שהם לגמרי בחוץ, חייב עליהם.

אַלְמָא קָסָבַר, אֶגֶד כְּלִי לָא שְׁמֵהּ אֶגֶד.

דעה ב׳: אף אם יש בקופסא חרדל, כיון שחלק מהקופסא בפנים, פטור שאגד כלי, שמיה אגד

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִלּוּ מְלֵאָה חַרְדָּל, פָּטוּר. אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי שְׁמֵהּ אֶגֶד.

בירור: במשנה יש משמעות כדעה א׳, ומשמעות כדעה ב׳

אָמַר רַבִּי זֵירָא: מַתְנִיתִין דְּלָא כְּחִזְקִיָּה דַּיְקָא. וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן דַּיְקָא.

כְּחִזְקִיָּה לָא דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקַּפָּה, ומשמע מלשון זה: **טַעְמָא דְּכָל הַקַּפָּה** [רק בגלל שיוציא את כל הקופה חייב], **הָא** [אבל אם יוציא את] **כָּל הַפֵּרוֹת** [כגון שיש בקופסא גרגירי חרדל, שיש גרגירים שלימים בחוץ], **פָּטוּר** [כל שלא הוציא את כל הקופסא]. **אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי שְׁמֵהּ אֶגֶד.**

כְּרַבִּי יוֹחָנָן לָא דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי אַף עַל פִּי שֶׁרֹב פֵּרוֹת בַּחוּץ, ומשמע מלשון זה: **טַעְמָא דְּרֹב פֵּרוֹת** [רק בגלל שהוציא את רוב הפירות, ולא את כל הפירות, לכן פטור], **הָא** [אבל אם יוציא את] **כָּל הַפֵּרוֹת, אַף עַל גַּב דַּאֲגִידָא קַפָּה מִגַּוַּאי** [אף שהפירות אגודים בתוך הקופסא, והקופסא ׳מחוברת׳ עדיין לפנים, כלומר: שלא הוציא את כל הקופסא], **חַיָּיב,** כיון שיש פירות שלמים שהוציאם בחוץ. **אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי לָא שְׁמֵהּ אֶגֶד.**

[שאלה:] **וְאֶלָּא קַשְׁיָא** [אם כך הרי זו קושיא במשנה, שיש בה דיוקים סותרים בדין זה]?

[תשובה:] **חִזְקִיָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ, וְרַבִּי יוֹחָנָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ,** כדלהלן:

ביאור המשנה לפי חזקיה, שאגד כלי לאו שמיה אגד

חִזְקִיָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ: עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקַּפָּה, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים [שאינו חייב אלא עד שיוציא את כל הקופה], **בְּקַפָּה מְלֵאָה קִשּׁוּאִין וְדִלּוּעִין** [שהן ממלאין בארכן את כל רוחב הקופסא, וכל שלא הוציא את כל הקופסא, לא הוציא את כל הקשואין, ולכן אינו חייב עליהם, עד שיוציא את כל הקופסא], **אֲבָל מְלֵאָה חַרְדָּל** כיון שיש גרגירים בתוך הקופסא שהוציאם לחוץ, אף שחלק מהקופסא בפנים: **נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהוֹצִיא אֶת כָּל הַקַּפָּה, וְחַיָּיב.**

ביאור המשנה לפי רבי יוחנן, שאגד כלי שמיה אגד

רַבִּי יוֹחָנָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ: אַף עַל פִּי שֶׁרֹב פֵּרוֹת בַּחוּץ, אינו חייב שהרי לא אלא רוב פירות, **וְלֹא רֹב פֵּרוֹת בִּלְבַד** [לא רק באופן זה פטור], **אֶלָּא אֲפִלּוּ** אם הוציא את **כָּל הַפֵּרוֹת פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקֻּפָּה,** שכל שחלק מהקופסא בפנים, אינו חייב, מפני שאגד כלי שמיה אגד.

◆◆◆

שאלה על חזקיה: מהמשנה משמע שאגד כלי שמיה אגד

מֵתִיבִי, הַמּוֹצִיא קֻפַּת הָרוֹכְלִין וּנְתָנָהּ עַל אַסְקֻפָּה הַחִיצוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁרֹב מִינִין בַּחוּץ, פָּטוּר עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקֻּפָּה, קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ [אנו מעלים על דעתינו שהמשנה מדברת] **בִּצְרָרֵי** [שהקופסא מלאה בצרורות קטנים של בשמים, ואעפ"כ פטור, כל שלא הוציא את כל הקופסא, אף שהוציא חצי קופסא, ונמצא שיש בשמים שהוציאם לגמרי], **קַשְׁיָא לְחִזְקִיָּה,** שהרי משמע ממשנה זו, שאגד כלי שמיה אגד.

תשובה

עונה הגמרא: **אָמַר לָךְ חִזְקִיָּה, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּאָרְנָסֵי** - חזקיה יבאר שמשנה זו עוסקת באופן שיש בקופסא אגודות של עצי או עשבי בשמים שלמים, שכל שלא הוציא את כל הקופסא, לא הוציא את כל הבשמים, ולכן פטור עד שיוציא את כל הקופסא.

שאלה על רבי יוחנן: מהברייתא משמע שאגד כלי לאו שמיה אגד

מֵתִיב רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: הַגּוֹנֵב כִּיס בְּשַׁבָּת, חַיָּיב [בתשלומין, ואף על פי שנדון בנפשו], **שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בִּגְנֵבָה** [בשעה שהגביה הכיס בבית הבעלים], **קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִסּוּר שַׁבָּת,** שלא עבר על איסור שבת, אלא בשעה שהוציאו מבית הבעלים לרשות הרבים.

הָיָה מְגָרֵר וְיוֹצֵא, [שלא קנאה בהגבהה, אלא בהוצאה מבית הבעלים] **פָּטוּר** [מתשלומין], **שֶׁהֲרֵי אִסּוּר גְּנֵבָה וְאִסּוּר שַׁבָּת בָּאִין כְּאֶחָד,** וקם ליה בדרבה מיניה [שמקבל את העונש הגדול יותר].

[ביאור הקושיא:] **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** [ואם עולה על דעתך לומר:] **אֶגֶד כְּלִי שְׁמֵהּ אֶגֶד, קֹדֶם לֵהּ אִסּוּר גְּנֵבָה לְאִסּוּר שַׁבָּת,** שכיון שהוציאו מקצתו, קנה כל המעות שמבחוץ, שהרי אם מוציא את הארנק, כשפתחו כלפי מעלה, הרי יכול להוציא מעות מתוך הארנק, וכיון שכן כבר מתחייב ברגע שחלק מהארנק בחוץ, שיכול ליטול את המעות שבחוץ, וממילא מועיל בהם מעשה הקניין. ולענין שבת אינו חייב על ההוצאה, שהרי המעות אגודים בארנק בתוך הבית, וכיון שחלק מהארנק בפנים, אינו חייב על ההוצאה.

וממילא לא יהיה בזה 'קם ליה בדרבה מיניה' שהרי חיוב גניבה קדם לאיסור שבת, ומכך שלא אומרים כך, מוכח שאגד כלי לאו שמיה אגד, וגם כאשר חלק מהארנק בפנים, מתחייב על ההוצאה.

תשובה

עונה הגמרא: **אִי דְּאַפְּקֵהּ דֶּרֶךְ פִּיו הָכִי נָמֵי** [אם מדובר באופן שהוציא את הארנק כשפיו למעלה, אכן כך שהוא מתחייב תחילה על איסור שבת, ולאחר מכן על איסור ההוצאה], **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** [אבל כאן בברייתא, במה מדובר:] **דְּאַפְּקֵהּ דֶּרֶךְ שׁוּלָיו** [שהוציא את הארנק

הפוך, שפתחו כלפי הקרקע, וכיון שגררו כך, לא יכל להוציא ממנו מעות, וממילא אין הקניין מועיל בהם, ואינו עובר על איסור גניבה, לפני שעובר על איסור הוצאה.

שואלת הגמרא: **וְהָאִכָּא מְקוֹם חֲלָמָה** - מקום התפירה, (דף צב) **דְּאִי בָּעֵי מְפַקַּע לֵהּ וְשָׁקֵל** [שאם רוצה יכול לקרוע את מקום התפר ולהוציא משם מעות].

עונה הגמרא: לא מדובר שיש בארנק מטבעות, אלא מדובר **בְּנִסְכָּא** [שיש בארנק חתיכות כסף וכדומה שהן חתיכות ארוכות, וכל זמן שמקצתן בפנים לא קנה].

שואלת הגמרא: **וְכֵיוָן דְּאִכָּא שְׁנָצִין** [והלא כיון שיש לארנק רצועות, וחוטים הנמשכים מהארנק] **מַפֵּק לֵהּ עַד פֻּמֵּהּ וְשָׁרֵי וְשָׁקֵל** [הרי לגבי גניבה, הוא מתחייב כשהוציא את כל הארנק, ללא הרצועות, וכיון שמוציאו עד שפתח הארנק כולו בחוץ, ונמצא שכל ה'נסכא' בחוץ, ויכול להוציא את ה'נסכא' שהרי כל שטח תכולתו של הארנק בחוץ], **וּשְׁנָצִין אֲגִידִי מִגַּוַּאי** [ולגבי שבת, אינו חייב כיון שהרצועות והחוטים של הארנק עדיין 'אגודים' בפנים, ונמצא שלא כולו בחוץ, ומתחייב תחילה באיסור גניבה, ואחר כך באיסור שבת].

עונה הגמרא: מדובר **דְּלֵיכָּא שְׁנָצִין** [שאין רצועות לארנק, ונמצא שכשמוציא את הארנק, מתחייב בבת אחת על הגניבה ועל שבת, ולכן יש בזה קם ליה בדרבה מיניה]

וְאִיבָּעֵית אֵימָא, דְּאִית לֵהּ וּמְכָרְכֵי עִלְּוֵיהּ [מדובר שיש לארנק רצועות, אבל הם כרוכים על הארנק, באופן שאינו יכול להוציא את הארנק (שכל תכולתו יהיה בחוץ) בלא להוציא גם כן את הרצועות, ונמצא שמוציא יחד את כל הארנק עם רצועותיו ומתחייב בבת אחת על הוצאה ועל הגניבה, ולכן יש בזה קם ליה בדרבה מיניה.

ג) לעיל מ"ב, כ) פיר בין לגלי ידיו, ל) קנה: דעתוך ואחפוק, מ) לקמן ל"ג, נ) נזמים נט:, נ) נדרים נח, ס) נזמים מה:, ע) עיינינו ד' מוסס דף ס"ו: [מסדסדין ל"ג], פ) נדה ס"ז, צ) נדרים נא, ק) ע"פ סיגוי ומנוה לישבו, ר) לקמן קמד: [ביריחון כח. כט:], ש) [בכתב דב"ן], ת) ובמ"ש, א) קוד"ש אלא"ל מ"ל מוריי ומשיל"ה בלא"ל מקבלין"ל ורי"ל תחת הכתוב שכתוב בית הפרוכת ופר' בגמרות מנח. ב) מוס' שם, ג) וע"פ תוס' מנחות מנ:, ד"ה קיבוטא ותוס' חולין קו: ד"ה מאי כב דמוס' עכין יוס' ד"ה מדפיקו ותוס' נדה נ.: ד"ה מנין), ד) ונס עיינינו מה, ד"ה נגוז ותוס' ספחים קט: ד"ה כרוס).

הגהות הב"ח

(א) כמ' דמסיק אשר על המשקן: (ב) רש"י ד"ה ומכלכי וכו' לאוליפו. ג"ב פי' לקמן: (ג) תוס' ד"ה ממנפתן הוא קוקיון קוד"ש. ג"ב לקמן כמ"ם כנוסה קד ד"ל ע"ג פיכ"ו נופיס מדפסן מלגלי ידיו ש"ב: (ד) בא"ד ואחד מזוגם דר' בכתם: (ה) ד"ה לשמקם וכו' דראשונים סיו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ורבי דאבי וכו' קיב לי. ס"ק ז' כמוס' לעיל מ' ע"ב ד"ה כל לן וס"ק:

לעיני רש"י

אשטולד"ין [אישטולדיי"ן]. חבלים. שרוכים. אישיטיא. בית-שמי.

מוסף רש"י

מה משכן ר' אמות. לרוח קלעים כתב מפיני מוקף נוקה ר' אמות, כמה הכא הכי הוי נוקה כמפיני (שמות כז) עשר אמות אורך הקלע (שם לח:ט). אף מזבח. לגרון לחיות מוקף קלעים נוקה עפר מזבח (שם). ארון השעה. לרון נוקה הקפה עפחים כמפיני (שמות כה) ומה ולמי קומטו (עכרכין ד) סוכה ד:). ומתיר כם מפיס עפחים (סוכה שם).

מוסף תוספות

א. דקם מר בשיטתיה דמר. תוס' ה"ה"ס. ב. ואריכוכה היינו ראש השנה. ג"ב"ה. ג. דלמעלה הוי צואר ואיך סוגרו שם. תוס' חולין קו: ד"ה אמר כב ד. שדרך העולם לחגור. תוס' מנח ל:: ד"ה שני. ה. כי עד השתי ליכא מאן דקרי ליה יד אלא זרוע. ו"ע"ג. ו. פי' כשלא הוציאו בדרך שהוא אוכל ר"ע"ג. ז. ונשתיירו עד הקרקע י"א עפחים ושליש אבל אם אדם עד ראשו רק י"ח עפחים יציע הארון עד למטה מי. תוס' עיתוס מנח. ד"ה נוקו. ח. ומוריי בשהכלי נבוה מג' אמות דאם לא כן כשיכנס יפלו המים למטה ויחסר השיעור. תוס' ספחים קנ: ד"ה כרוס. ט. דאדם עומד על אצבעות רגליו ומסחכל מעבר למעקה. תוס' ה"ה"ס.

רבינו חננאל

דאי נחוא ליה מפקע ליה דחדיק, אי דפחת דוכתא מן חלאמא דרך שוליו של כיס שקיל מינה. **ופריק** ר' יוחנן שאם מעות יש בכיס המצי למעבד לומר דאי איסור שבת, ולא בהכין עסיק, בהא מתניתא אילא הא בריתא בכי הא דאית בה שבא ולא מצי למשקל מינה מקצת עד פפיק ליה לכתלית, ולא מחייב בנעבה קדם שיבא לידי איסור שבת. **הדר** מקשון **דהוה** אמינא דלילה. ואי [בעיתן] אימא לעולם דאיכא דמכרכי עילויתה. **ואוהא** קושיא איכא דמרחיי בה ומרבו בה מולי כגון פירוש ומטוי לה לעניין מי שהוציא את הכיס דרך שוליו. דרך החוקה הוא אלא סליק עעמיהו. דגמרא דיקא דקון דוא' הא'כיב שנאצי. בחליכה. הכיון פירשוהו דבוחנו (וכו אתא דילמא) לענין מאי דקאמרן] אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי, דאלמא מחייבים מטפוה דאי בעי שקיל ומנמא בא לידי איסור שבת. ועלה קא מקשי הכא דאי אלמא דהכי מצי לה למשקל מדרך פיו קמה דנפקיה לשוליה. **דאיכא** שנצי דאיגן דולאות דידיגן] בגרי אל כרישה לא' כראשה [דיגרי' (ואגרדי' ד' שולוי בהני הדדי. והכין הנה (מנהא) [כיסי דההוא דמן. **דאיכא** שנצי שניכל שבאצוי מטנא, נפשט שהוי. וכי האי לא מצי למשרייה (לגרשיה) [לילישיה] אלא בכלפי שוליי דאלמא צריך להוציאא בולי. **דהוינן** איכא כיסי דלית לה' שנצי. אי נמי דאית לה' שנצי ומכרכי על פומיהו דאינן עקודין כלפי שוליי. **(ורבה)** [ורבא] סברה בחקיקה דאגד כלי לאו שמיה אגד, ואביי סברה כר' יוחנן דאגד כלי שמיה אגד. **קם** אביי בשיטתיה דרבא, פי' קם בשיטתיה דהדר בן מיפרא דשפיכא דמי דהיא דחיכי אלמא בנעבה קודם שיבא לידי איסור שבת, ולא בהכין עסיק, בהא מתניתא אילא הא בריתא בכי הא דאית בה שבא ולא מצי למשקל מינה מקצת עד פפיק ליה לכתלית, ולא מחייב בנעבה קודם שיבא לידי איסור שבת. **הדר** מקשון **דהוה** אמינא דלילה. ואי [בעיתן] אימא לעולם דאיכא דמכרכי עילויתה. **ואוהא** קושיא איכא דמרחיי בה ומרבו בה מולי כגון פירוש ומטוי לה לעניין מי שהוציא את הכיס דרך שוליו. דרך החוקה הוא אלא סליק עעמיהו. דגמרא דיקא דקון דוא' הא'כיב שנאצי. בחליכה. הכיון פירשוהו דבוחנו (וכו אתא דילמא) לענין מאי דקאמרן] אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי, דאלמא מחייבים מטפוה דאי בעי שקיל ומנמא בא לידי איסור שבת. ועלה קא מקשי הכא דאי אלמא דהכי מצי לה למשקל מדרך פיו קמה דנפקיה לשוליה. **דאיכא** שנצי דאיגן דולאות דידיגן] בגרי אל כרישה לא' כראשה [דיגרי' (ואגרדי' ד' שולוי בהני הדדי. והכין הנה (מנהא) [כיסי דההוא דמן. **דאיכא** שנצי שניכל שבאצוי מטנא, נפשט שהוי. וכי האי לא מצי למשרייה (לגרשיה) [לילישיה] אלא בכלפי שוליי דאלמא צריך להוציאא בולי. **דהוינן** איכא כיסי דלית לה' שנצי. אי נמי דאית לה' שנצי ומכרכי על פומיהו דאינן עקודין כלפי שוליי. **(ורבה)** [ורבא] סברה בחקיקה דאגד כלי לאו שמיה אגד, ואביי סברה כר' יוחנן דאגד כלי שמיה אגד. **קם** אביי בשיטתיה דרבא, פי' קם בשיטתיה דהדר בן מיפרא דשפיכא דמי

דאי בעי מפקע ליה ושקיל בנסכא וכיון דאיכא שנצין מפיק ליה עד פומיה ושרי ושקיל ושנצין אגידי מגואי דליכא שנצין ואיבעית אימא דאית ליה ומכרכי עילויתה וכן אמר רבא לא שנו אלא בקופה מלאה קשיאין ודלוינן אבל מלאה חרדל חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד אבי אמר אפילו מלאה חרדל פטור אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד קם אבי בשיטתיה דקם רבא בשיטתיה דאביי ורמי דאביי אדאביי ורמי דרבא אדרבא דאיתמר המוציא פירות לרה"ר אבי אמר ביד חייב בכלי פטור ורבא אמר ביד פטור בכלי חייב איפוך אביך חייב והתנן פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה את שנתן לתוכה והכנים שניהן פטורין התם למעלה מג' הכא למטה מג' מתני' המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו או על כתיפו חייב כשם משא בני קהת כלאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובפנדרתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין גמ' אמר ר"א המוציא משאני למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת ומשא בני קהת מנלן דכתיב על המשכן ועל המזבח סביב מקיש מזבח למשכן מה משכן ו' אמות אף מזבח ו' אמות ומשכן גופיה מנלן דכתיב עשר אמות אורך הקרש וכתיב ויפרוש את האהל על המשכן ואמר רב משה רבינו פרשו מכאן אתה למד גובהן של ליים עשר אמות וגמירי דכל טונא דמידלי במטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתחת אישתכח דהוה מידלי טובא ואיבעית אימא מארון מר ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן ו' וגמירי דכל טונא דמידלי במטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלרע אישתכח דמלמעלה מי' הוה קאי ולינמר ממשה דילמא משה שאני דאמר מר אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה אמר רב משום רבי חייא המוציא משאני בשבת על ראשו חייב חטאת שכן אנשי הוצל עושין כן ואנשי הוצל רובא דעלמא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב משום רבי חייא אחד מבני הוצל שהוציא משוי על ראשו בשבת חייב שכן בני עירו עושין כן ותיבטל דעתו אצל כל אדם אלא אי איתמר הכי איתמר המוציא משוי על ראשו פטור

ואת"ל

מפקע. קורט: **נסכא.** שהן תמיכות לרוחות וכל זמן שמקפלן בפיסים לא קנה: **וכרכיון וכיון דאיכא שנצין שפיוליג"ן:** **מפיק ליה עד פומיה ושקיל.** וכיון דמלי דמלקליגהו קני ולענין שבת לא מיקייב עד דמסיק להו לשנצין דעל ידו הוא אגוד לרש"י שהרי לא יצאו:

ומכרכי עילויתה. שאין יכול לאוליפו (ב) בלא שנצין: **קס אביי בשיטתיה דו'.** שמיהם חזרו בדבריהם והתליפוס: **ביד חייב.** משילהו דאיכא ואמ"ש שגופו כרשות היחיד ולא אמרינן אגד גופו שמיה אגד: **כלי פטור.** כל זמן שיש מקצת שלה בצינתו: **ביד פטור.** לאגד גופו שמיה אגד לידו מתר גופו גרירה בכלי חייב וקשיא אתרוייהו לתנא שהתליפו שיטתן: **הפס למעלה מג.** ועעמא משום דלא גו ולא משום אגד גופו: **והכא למטה מג.** לליכא למיפטיריה משום הגמה דכמוהא דמי: **מתני' אין משא בני קהת.** בכתף ישאו (במדבר ז) ויתיון ומטלל ומיזן אורא לרעא. ובסם רבינו ליפתן בכ שהתליפו. ג"ב פי' לקמן: (ג) תוס' ד"ה ממנפתן הוא קוקיון קוד"ש. ג"ב לקמן כמ"ם כנוסה קד ד"ל ע"ג פיכ"ו נופיס מדפסן מלגלי ידיו ש"ב: (ד) בא"ד ואחד מזוגם דר' בכתם: (ה) ד"ה לשמקם וכו' דראשונים סיו: **ד' אמות.** ד' אמות אגד אגד כל אגד אגד בגד מבגד אגד אגד א

מז א ב מיי׳ פ״ט מהל׳ שבת הל׳ יב סמג לאוין סה:
מח ג מיי׳ שם הל׳ יא:
יד ד מיי׳ שם הל׳ טו:
יח ה ו סה״מ הל׳ מז:

ואת״ל אנשי הוצל עושין כן בטבלה דעתן אצל כל אדם. משמע דעל [a]אחבת נמי אמר דבטבלה דעתן [b]כגון בריש בכל מערבין (עיתוס׳ דף כח.) פריך ובכל הוי רוצה דעלמא והתניא כו׳ וכן בתר הכי (a) פריך ופרסקוי הוי רוצה דעלמא וקשה דבפ׳ חבית (לקמן קמד:) גבי של בית מנשיא הוי סותמיה ברגמוניה (ד) ופריך בית מנשיא הוי רוצה דעלמא ומשני אין דתמן המקריב קוליס בכרס כו׳ שכן בערביה מקיימינן קוליס לגמליהן ופריך מי דמי ערביה אחבת הוא הכא בעלה דעתו אגל כל אדם [c]וי״ל דהתם משוי מנהג ערביה [f]דלכל בעולם אם היה לוס רוב גמלים הוו גמלים בית מנשיא דחד גבוהה בעלה דעתו אע״ג דלכל בעולם אם היה לוס לרוביה הכא היו סותמין:

רבי יהודה אומר אף מקבלי פיתקין. מפרש רבינו שמואל שיש אדם ממונה למלך שנושא פיתקין של מלך לידע מיני גבוהיו ותיילין וכיש אלוקותיו ושאלין אותן בכסיסין התנויין בפתוחין [d]ואותן כיסין מחוין פעמים לפניהן ופעמים לאחוריהן וכזו ממש דומיא דסיבר לעניל שהוא מחזר מ״ק דר׳ יהודה לא מהיב לוס אחוז ולא דמייתי בגמרא תנא שכן לגדלי מלכות עושין כן כלומר שחזר [e]דבעוין [g] מייתי ריש (דבריים״ה) [דמתני׳]: **תברא** מי ששנה זו בו׳. ת״ק

ת״ל למיקנט לאחיו ובא לפניו פטור ולאחר בתרא בתרא דמתיב הוה לו לפניו ובא לו לאחיו דהוי רבותא טפי אלא דהשתא לא ידע ״ שיש בזה שום חילוק:

הא לאחריו ובא לאחריו פטור.

לעיל (דף נא:) גבי חזקיה מפני עגשה וכפ״ק דקדושין (דף ה.) גבי נתנה היא ואמרה לבעלה דוכתי לו מפני: **זה אינו יכול** וזה אינו יכול ר״מ ורבי יהודה מחייבין. [i]מה שהקשה ריב״ל אמלא לא אמרינן מטלת אחד אמר רחמנא ולא שנים ולשנה כדאמר גבי כופר דפרק ד׳ וה׳ (ב״ק דף מ. ד״ה כופר): תלמא

מתני׳ המקבלין רבוליה לפניו. כגון שלבר מעות בקלבינו כדי שיהיו מלוין לפניו ובא לו לאחריו: **פטור. דלא נתקיימה מתשבתו** וה״ל כמעמקה ולא מתכוין: **לאחריו ובא לו לפניו חייב.** בגמ׳ מפרש טעמא: **סיבר.** כעין המנהגים קטנים ותוגרים אותו לגמיעות ואם תלמה בו סוס דבר דלהוליה ובא לו לגד אחר מחיבת: **שכן יהודי אחר לו חוזר.** דדכו לזהיה מחזר בסיבותיה ומתמלהה יודעה שמוחו לתהפך: **ר׳ יהודה אומר אף מקבלי פתקין.** שלא מלך לתוקרה לרגיס אף הם חייבים בהלאתן אפילו לא מגמת לתמן לרך זה ומתנו לזה כך לזון רמוחי ולבי מגמגמה: **גמ׳ מי ששנה זו לא שנה זו.** ת״ק פטור בתרוייהו ומתני׳ בתרא מחייב בתרוייהו: **ועלעה בידו שמיכה פתוחה.** ומתן שהדי דלא ניחא ליה מאיר מיפיא כל שכן דניחא ליה: **דיוקא דמתני׳ קשיא.** דיוקא (ה) דמתניתן לעיל ממתני׳: **לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב.** דעלמה בידו שמיכה פעולה: **וחכמים פטורין.** שאין דלך הוצאה בכך: **אני אומרים דבר אחד.** לא אמרם מודיע כו׳: **ופסק אמרו דבר לי.** אי אתה מודה כו׳: **מגלן דמתייב רבי יהודה.** בתמיה הא ודאי דבני הכל פטור דלא מפקי אינשי הכי: **לאחריו ובא לו לאחריו דבני הכל חייב.** דיש מוציאין כן בתמיה פתוחה: **לאחר יהו דבני הכל פטור.** דאין מוציאין כן: **מר מדמי לה לאחריו.** בתמיה פתוחה היא ומר מדמי לה לאחריו דהתם משתמרים הן הגנבים אבל אלו נופלין מאליהן ואין מוציאין כן: **שכן בגנבי מלכות עושין כן.** בדעתו למוסרן לזה ואין מוצאו ולבר המלך נתון ומוצא אחר ומוסרו לו: **מתני׳ שוליאו** (ו) **פניס פטורין.** כדאליפינן בעשותה (ז) יחיד ולא פניס: **חייבים.** וטעמא מפרש בגמרא: **גמ׳ זה יכול** דהוליאו לבדו וזה יכול דהוליאו לבדו והוליאו שניהם: **ר״מ מחייב.** דלא דיים בעשותה בהסי אלא לפטור יחיד שעשה בהולאה ב״ד בלדקמן (ח): **זה יכול זה אינו יכול.** דהוליאו לבדו: **דבני חבל חייב ולקמן** (ח): מפרש הי מחייבינו חייב: ה״ג **הוליאוהו שניס ר׳ מאיר מחייב.** וא״נ פטור: **ר׳ יהודה אומר אף שניהם.** דלא מקרי בהולאה אלא בשנים: **מאיר מחייבים ורבי שמעון פוטר** יזה יכול זה אינו יכול דברי הכל חייב תניא נמי הכי המוציא ככר לרשות הרבים חייב דהוציאו שנים פטורין ר׳ יהודה אומר ורבי שמעון פוטר ורבי יהודה אומר אף שניהם פטורים ורבי שמעון פוטר מנא הני מילי [j]דתנו רבנן [k]בשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה כיצד שנים שהיו אוחזין [l]במלגז ולוגנין בכרכר ושובטין בקולמוס וכותבין בקנה והוציאו לרשות הרבים יכול יהו חייבין תלמוד לומר בעשותה העושה את כולה ולא העושה מקצתה בעיגול

ואת״ל אנשי הוצל עושין כן בטבלה דעתן אצל כל אדם: **מתני׳** [a]המתבוקן להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור לאחריו ובא לו לפניו חייב באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה ובין מלאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין: **גמ׳** מאי שנא לפניו ובא לו לאחריו דפטור דלא אתעביד מחשבתו לאחריו ובא לו לפניו נמי הא לא אתעביד מחשבתו א״ר אלעזר [b]תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רבא ומאי קושיא דילמא לפניו ובא לו לאחריו היינו טעמא דפטור [c]דנתכוון לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה לאחריו ובא לו לפניו היינו טעמא דחייב דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה אלא מאי קושיא דיוקא דמתני׳ קשיא המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור הא לאחריו ובא לו לאחריו חייב אימא סיפא לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב הא לאחריו ובא לו לאחריו פטור א״ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רב אשי מאי קושיא דילמא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לאחריו ובא לו לאחריו דחייב דאיתעביד מחשבתו אלא אפילו לאחריו ובא לו לפניו איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ולא אתעביד מחשבתו לא לחייב קמ״ל דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה דחייב [d]ולאחריו ובא לו לאחריו היא דתניא [a] המוציא מעות בפונדתו ופיה למעלה חייב פיה למטה רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר להן ר׳ יהודה מי אתם מודים בלאחריו ובא לו לאחריו שהוא חייב ואמרו לו ואי אתה מודה כלאחר ידו ורגלו שהוא פטור אמר ר׳ יהודה אני אמרתי דבר אחד והן אמרו דבר אחד אני לא מצאתי תשובה לדבריהם והן לא מצאו תשובה לדברי מדקאמר להו אי אתם מודין לאו מכלל דפטור רבנן וליטעמיך דקאמרי ליה אי אתה מודה מכלל דמחייב רבי יהודה והתניא לאחר ידו ורגלו ד״ה פטור אלא לאחריו ובא לו לאחריו ד״ה חייב לאחר ידו ורגלו דברי הכל פטור כי פליגי בפונדתו ופיה למטה מר מדמי ליה לאחריו ובא לו לאחריו ומר מדמי ליה לאחר ידו ורגלו: [e]באמת אמרו האשה כו׳: [תנא [f]כל באמת הלכה היא: רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין: תנא[g]] שכן לבלרי מלכות עושין כן: **מתני׳** המוציא ככר לרשות הרבים חייב [h]הוציאוהו שנים פטורין ר״א יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ר׳ שמעון פוטר: **גמ׳** אמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר אביי ואמרי לה במתניתא תנא זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב ור׳ יהודה ור׳ שמעון פוטרים זה אינו יכול ורבי יהודה ור׳ מאיר מחייבים ורבי שמעון פוטר יזה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב תניא נמי הכי המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאו שנים רבי מאיר מחייב ורבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין ואם לאו פטורים ורבי שמעון פוטר מנא הני מילי [i]דתנו רבנן [j]בשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה כיצד שנים שהיו אוחזין ולוגנין בכרכר ושובטין בקולמוס וכותבין בקנה והוציאו לרשות הרבים יכול יהו חייבין תלמוד לומר בעשותה העושה את כולה ולא העושה מקצתה בעיגול

דקא אשתכח דקא מידלי טוכא. **ואי [בעיתא] אימא מאתון,** דאמר מר ארון ס׳ וכפרח שמה דברים לכתם, משליש העליון נשתייר כמה אמות, אפשר כגון עומד ע״ג מזבח ועבודה בידו וכל הנעשה דאין אותו מבחוץ. א״ל ר׳ יוסי ואתה אי אתה אומר כן בשלמא הלכא כבר נאמר אשר שם עבודה אמר אמר אף מזבח עשר אמות ואמר קלעים חמש עשרה אמה לכתף, זמה ת״ל וחמש אמות קומתו משפת מזבח למעלה, זמה ת״ל שלש אמות קומתו משפת סובב למעלה. ור׳ יהודה בן בתירא ר״ש ברוחבה. לר׳ יהודה נמי קא מיתחיא כהן, נחי דכהן מיתחיי עבודה בידו מי מתחיא. וכיון שקומת הלוים עשר אמות (וראה) [ראהן] שאפילו המזבח שנבחר עשר אמות הוא נשתי למעלה בעשרה טפחים, משום דטבעת שבין בתים לבדים קבועות בסוף שליש העליון של מזבח. ונמדיר דכל שנעגא דמידלי במטות הוא מלעיל ותרי תלתא מלתתא, ומשכחת תלתא עילאה לעיל מן כתפיהו דהוא ג׳ אמות שליש מכתף לזר, ולמטה הויא קומתם (כתשע) [עשר] אמות, צא מהם שש אמות ושני שליש אמה הוא שבר המזבח נשתייר ג׳ אמות ומשהו אמה שבעבוא עשר טפחים, והיינו

מסורת הש״ס

ה) [ומסת עה. כתוסת עה: ב״ק ד׳ ע״ב] ו) [ב״ק ד׳ ע״ב, ו) [ומוספתא ש״ב ע״ב], ז) [ב״מ ט. ומ״ש רש״י], ח) [ומנחר שבן לנגר פירש לגלר מקומי מלגלת מוגרן בכרכר וחולין מתקין בתמיהין מעמים שבאין לפנים ומעמים שבאין לאחור], ט) [ע״ל ג.], י) [ר״ה ומגא מיתיבי דמתני׳ ע״ל מלוקי מאמרות כמו ס״ב כסב מוסף ערוך], יא) [ויקרא ד׳], יב) [ב״ק נב.], יג) [ב״מ], יד) [ב״מ], טו) [ע״ל ע.].

תורה אור השלם

ו) וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִצְוֹת הַשֶּׁמֶר אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה אַחַת מִכֹּלֶּנָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם: ויקרא ד׳ כז

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה דיוקא דמתניתין קשיא דמצינו בגמרא מעם הארץ בעשותה אחת ומצמות יי אשר לא תעשינה ואשם: ויקרא ד׳ כז

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה תברא וכו׳ שיש בזה שום חילוק. עי׳ תוס׳ מגמות דף קב ע״ב ד״ה מי שפנה וכיכמות דף י ע״ב ד״ה ולמאני׳

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ דתנא דמתניתין מעות דמתנתו דמתניתין דמעלה מ״ה. ג״כ מוסקפתא שביר המתכוון לזהיה דמתנתו ופיה למעלה דמתנתו ופיה למטה דמתנתו ופיה למטה מתמטין לו״ה: **[ב] פניס פטורין.** מחיוי וחכמים פוטרין ומה מוגן תשונת ר״ש פ״ק מעדי׳ בלאחריו ובא לו לאחריו:

רבינו חננאל

(המשך)

חמש אמות, אפשר כגון עומד ע״ג מזבח ועבודה בידו וכל הנעשה דאין אותו מבחוץ. א״ל ר׳ יוסי ואתה אי אתה אומר כן בשלמא הלכא כבר נאמר אשר שם עבודה אמר אמר אף מזבח עשר אמות ואמר קלעים חמש עשרה אמה לכתף, זמה ת״ל וחמש אמות קומתו משפת מזבח למעלה. ור׳ יהודה בן בתירא ר״ש ברוחבה. לר׳ יהודה נמי קא מיתחיא כהן, נחי דכהן מיתחיי עבודה בידו מי מתחיא. וכיון שקומת הלוים עשר אמות (וראה) [ראהן] שאפילו המזבח שנבחר עשר אמות הוא נשתי למעלה בעשרה טפחים, משום דטבעת שבין בתים לבדים קבועות בסוף שליש העליון של מזבח. ונמדיר דכל שנעגא דמידלי במטות הוא מלעיל ותרי תלתא מלתתא, ומשכחת תלתא עילאה לעיל מן כתפיהו דהוא ג׳ אמות שליש מכתף לזר, ולמטה הויא קומתם (כתשע) [עשר] אמות, צא מהם שש אמות ושני שליש אמה הוא שבר המזבח נשתייר ג׳ אמות ומשהו אמה שבעבוא עשר טפחים, והיינו דאשתכח דקא מידלי טוכא. **ואי [בעיתא] אימא מאתון,** דאמר מר ארון ס׳ וכפרח שמה דברים לכתם, משליש העליון נשתייר כמה אמות, אפשר כגון עומד ע״ג מזבח ועבודה בידו וכל הנעשה דאין אותו מבחוץ. א״ל ר׳ יוסי ואתה אי אתה אומר כן בשלמא הלכא כבר נאמר אשר שם עבודה אמר אמר אף מזבח עשר אמות ואמר קלעים חמש עשרה אמה לכתף, זמה ת״ל וחמש אמות קומתו משפת מזבח למעלה. ור׳ יהודה בן בתירא ר״ש ברוחבה. לר׳ יהודה נמי קא מיתחיא כהן, נחי דכהן מיתחיי עבודה בידו מי מתחיא. וכיון שקומת הלוים עשר אמות (וראה) [ראהן] שאפילו המזבח שנבחר עשר אמות הוא נשתי למעלה בעשרה טפחים, משום דטבעת שבין בתים לבדים קבועות בסוף שליש העליון של מזבח. ונמדיר דכל שנעגא דמידלי במטות הוא מלעיל ותרי תלתא מלתתא, ומשכחת תלתא עילאה לעיל מן כתפיהו דהוא ג׳ אמות שליש מכתף לזר, ולמטה הויא קומתם (כתשע) [עשר] אמות, צא מהם שש אמות ושני שליש אמה הוא שבר המזבח נשתייר ג׳ אמות ומשהו אמה שבעבוא עשר טפחים, והיינו דאשתכח דקא מידלי טוכא. **ואי [בעיתא] אימא מאתון,** דאמר מר ארון ס׳ וכפרח שמה דברים לכתם, משליש העליון נשתייר כמה אמות, אפשר כגון עומד ע״ג מזבח ועבודה בידו וכל הנעשה דאין אותו מבחוץ. א״ל ר׳ יוסי ואתה אי אתה אומר כן בשלמא הלכא כבר נאמר אשר שם עבודה אמר אמר אף מזבח עשר אמות ואמר קלעים חמש עשרה אמה לכתף, זמה ת״ל וחמש אמות קומתו משפת מזבח למעלה. ור׳ יהודה בן בתירא ר״ש ברוחבה. לר׳ יהודה נמי קא מיתחיא כהן, נחי דכהן מיתחיי עבודה בידו מי מתחיא. וכיון שקומת הלוים עשר אמות (וראה) [ראהן] שאפילו המזבח שנבחר עשר אמות הוא נשתי למעלה בעשרה טפחים, משום דטבעת שבין בתים לבדים קבועות בסוף שליש העליון של מזבח. ונמדיר דכל שנעגא דמידלי במטות הוא מלעיל ותרי תלתא מלתתא, ומשכחת תלתא עילאה לעיל מן כתפיהו דהוא ג׳ אמות שליש מכתף לזר, ולמטה הויא קומתם (כתשע) [עשר] אמות, צא מהם שש אמות ושני שליש אמה הוא שבר המזבח נשתייר ג׳ אמות ומשהו אמה שבעבוא עשר טפחים, והיינו

לעילוי נשמת
פורקש״א. קלשון.

מוסף רש״י

תברא. קפיין סתדלי (רבנוות ג. ב״מ מז:) קפיין רישא לגופא (בתוספות מה: וב״מ שם), אבל באמת הלכה היא. ולפן לאסס ולגמגם כלבר (ב״מ ס.), לעשותה. גבי מטלת מתיב (לעיל ג.).

מוסף תוספות

א. (ד)מילתא דלא נהגינו אלא בחד. תוס׳ ה״ס.ב. דמנהגא דהוצל אפי׳ לדידהו לא מהני. ריטב״ש. ג. אלמא דלא מרכינן ערבא הוי רובא דעלמא. תוס׳ ה״ס.ד. דבערביא הוו גמלים טובא. תוס׳ ה״ס.ה. המראים אותם למלך שטהוא צריך מהם. תוס׳ ה״ס.ו. דעמים לפניהם ופעמים לאחריהם. מי׳ ה״ס.ז. ומסתמא בה׳ דחד חייב חטאת. תוס׳ ב״ק מ״ד ד״ה סופר ה״ס.ח. כופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה כופרים. תוס׳ ה״ס.ט.

רבינו חננאל

לענין קם אבוי בשטיתה דרבא דפרשינא הדר מן מיפריה ואמר כמכרינא דרבא והוו תרוייהו שיטה, אית לה דרוכא בכמה דוכתי בגמרא. בלולב ובערבה אמרינן לוי אמר אתרוג בשמיני נמי אסורה, אבוה דשמואל אמר אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת. ר׳ זירא בשטיתה דאבוה דשמואל, קם אבוה דשמואל בשטיתה דלוי, דא״ר זירא אתרוג שנפסלה אסור לאכילה כל שבעה. פירושיה ברור דא״ר זירא כמיכרא דאבוה דשמואל קמא שאסורה כל שבעה בשמיני מותרת, והדר אבוה דשמואל כמיכרא דלוי, ובהא מסכתא דשבתא בפרק ר״א אלילין אתמר, תחדל שלשו מע״ש אמר רב כמחו בכלי ואין מכחו בכלי. ופפרש אלא אמר שמואל כמחו בידי ואין מכחו בכלי. איתמר רבי אלעזר אמר אחד זה ואחד זה אסור, ר׳ יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר. אביי ורבא דאמרי תרוייהו אין הלכה כר׳ יוחנן. קם ר׳ אלעזר בשטיתה דשמואל, פי׳ הדר מן מאי דאמר זה וזה אסור ואמר דאמר זה וזה אסור דאמר כמחו בידי ואין מכחו בכלי. קם ר׳ יוחנן בשטיתא דר׳ אלעזר, הדר ביה ר׳ יוחנן מן מאי דאמר זה וזה מותר ואמר זה וזה אסור כי היכי דהוה א״ר אלעזר מעיקרא. אביי ורבא דאמרי תרוייהו הלכה כר׳ יוחנן מן מאי דהכי קאמר הלכתא לא שרוף אלא יערב בשרף מי שמת. (זה עוקר) א״ר עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן. ואמרינן שלא בחזקת מי, ר׳ אילא אמר בחזקת יורשי האם, רבי חייא אמר בחזקת יורשי הבן. כי סליק ר׳ יוחנן קם בשטיתה דר׳ אילא, קם רבא בשטיתא דר׳ חייא, א״ר זירא שמע מינה אוירא דא״י מחכים, פי׳ משום דהוה הדר לאמירה דר׳ אילא דהכי אמר ר׳ יוחנן דאמר אוירא דא״י מחכים ועל כתפו. הגה ארבע דתנן דתנו שכן מעשה בר קתה. הוה אמרינן דבואתן הסמים ומנחת המוקד בתמיד שבין הערבים ומנחת המשכה. ואשכחן בתלמוד א״י (נ״א) אלו הד׳ פירשי בתלמוד ארץ ישראל שכן הוה משא אלעזר בן אהרן הכהן) שכן המאור בימינו, וקטורת הסמים בשמאלו, ומנחת התמיד חלויה בזרועו, ושכן המשחה, ר׳ אבין בשם ר׳ אלעזר כמין צלוחית קטנה היתה חלויה בזרועו. א״ר אלעזר המוציא משאר לתעלה מעשרה טפחים **חייב שכן מעשה בני קתה.** ומכלן דמשא בני קתה לתעלה מעשרה טפחים, דאשכחנן דמוכח שעד אמות היה גובהו וקא מיתי לזה מדרב אין פריסא עליה הכי, ופרשו עליו כסוי עור תחש. ומיכן אם לכד דלדים שקיבתן שעד אמות, יכלין למפרס פרסא אמבוהה, ומנא לן דמוכח גובהו שעד אמות, דאיתקש למשכן דכתיב ואת שנו אשר בתוך הבית ולמזבח סביב, מקיש מוכח לסביב, מקיש מוכח שעד אמות אורך הקרש שעד מוכח עשר אמות, דאשכחנן במטה רבינו שחיתה עמוד עשר אמות דכתיב ויפרוש אמות קומתו, בפרשה בתורת הקרבנות ומנחת המוקד בתמיד שבין הערבים ומנחת המשכה. ואשכחנן בתלמוד א״ר (נ״א) אלו הד׳ פירשי בתלמוד ארץ ישראל

שבת קודש יד סיון תש"פ שבת דף צב

דְּאִי בָּעֵי מְפַקַּע לֵהּ וְשָׁקֵל בְּנִסְכָּא, וְכֵיוָן דְּאִכָּא שְׁנָצִין מַפֵּק לֵהּ עַד פֻּמֵּהּ וְשָׁרֵי וְשָׁקֵל וּשְׁנָצִין אֲגִידִי מִגַּוַּאי. דְּלֵיכָּא שְׁנָצִין. וְאִיבְּעֵית אֵימָא דְּאִית לֵהּ וּמְכָרְכֵי עִלָּוֵיהּ [התבאר בעמוד הקודם].

✦✦✦

דעת רבא: אגד כלי לאו שמיה אגד, דעת אביי: אגד כלי שמיה אגד

וְכֵן אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּקָפָה מְלֵאָה קִשּׁוּאִין וְדִלּוּעִין, אֲבָל מְלֵאָה חַרְדָּל חַיָּיב, אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי לָא שְׁמֵהּ אֶגֶד.

אַבָּיֵי אֲמַר: אֲפִלּוּ מְלֵאָה חַרְדָּל, פָּטוּר. אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי שְׁמֵהּ אֶגֶד.

אביי ורבא חזרו בהם, וכל אחד סבר כשיטת השני

קָם [עמד] **אַבָּיֵי בְּשִׁיטְתֵּהּ דְּרָבָא** [שאגד כלי לאו שמיה אגד], **קָם** [עמד] **רָבָא בְּשִׁיטְתֵּהּ דְּאַבָּיֵי** [שאגד כלי שמיה אגד], ששניהם חזרו בדבריהם ונמצא שהחליפו שיטתם.

סתירה בשיטת אביי ורבא

וְרָמֵי דְּאַבָּיֵי אַדְּאַבָּיֵי, וְרָמֵי דְּרָבָא אַדְּרָבָא,

דְּאִתְּמַר, הַמּוֹצִיא פֵּרוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אַבָּיֵי אָמַר: [אם הוציא את הפירות] **בַּיָּד חַיָּיב** [משיצאו הפירות, ואף על פי שגופו ברשות היחיד, ולא אמרינן אגד גופו שמיה אגד].

אם הוציא את הפירות **בִּכְלִי פָּטוּר** [כל זמן שיש מקצת מהכלי בביתו, שאגד כלי שמיה אגד].

וְרָבָא אָמַר: בַּיָּד פָּטוּר [שאגד גופו שמיה אגד, שידו נגררת אחרי גופו, וכל שלא הוציא את גופו, אף שהוציא את ידו, אין זה נחשב להוצאה].

אם הוציא את הפירות **בִּכְלִי, חַיָּיב** [שאגד כלי לאו שמיה אגד].

וקשה שהרי לעיל אמרנו שלאביי אגד כלי לאו שמיה אגד. ולרבא אגד כלי שמיה אגד.

עונה הגמרא: **אֵיפוּךְ** - יש להפוך את השיטות במאמר האחרון, ואכן אביי מחייב בכלי, שאגד כלי לאו שמיה אגד. ורבא פוטר בכלי, שאגד כלי שמיה אגד.

✦✦✦

בירור: כיצד שנינו שהמוציא חפץ בידו חייב, הרי לא הניחו

במאמר הנ"ל שנינו, שאם הוציא פירות **בַּיָּד, חַיָּיב.**

שואלת הגמרא: **וְהָתְנַן, פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ לַחוּץ** [לרשות הרבים, ופירות בתוך ידו] **וְנָטַל הֶעָנִי מִתּוֹכָהּ. אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ וְהִכְנִיס** [שהעשיר הוציא יד ריקה, והעני נתן לתוכה פירות והעשיר הכניסו לרשות היחיד] **שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין,** הרי מפורש שהמוציא פירות בידו לרשות הרבים, פטור, כיון שלא עשה הנחה.

ביאור: מדובר שידו למטה משלשה טפחים והוא נחשב כמונח

עונה הגמרא: **הָתָם** [שם במשנה, בתחילת המסכת, מדובר שידו של בעל הבית נמצאת] **לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה** [טפחים] מהקרקע, ולכן פטור, מפני שלא עשה הנחה, ולא בגלל שאגד גוף שמיה אגד.

אבל **הָכָא** [כאן מה ששנינו שהמוציא פירות ביד חייב], מדובר, שהוציא את ידו **לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה** [טפחים, שהרי זה נחשב מונח, וכיון שאגד גוף לאו שמיה אגד, חייב על כך].

משנה

הוצאה כדרכה

הַמּוֹצִיא בֵּין בִּימִינוֹ, בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ, בְּתוֹךְ חֵיקוֹ, אוֹ עַל כְּתֵפָיו, חַיָּיב, שכל אלו הם כדרך הוצאה, ועל כתפיו, מפני **שֶׁכֵּן מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת,** כמו שנאמר 'בכתף ישאו'.

הוצאה בשינוי

המוציא **כִּלְאַחַר יָדוֹ** [על גב היד], **בְּרַגְלוֹ, בְּפִיו, וּבְמַרְפְּקוֹ, בְּאָזְנוֹ, וּבִשְׂעָרוֹ, וּבְפַנְדָּתוֹ** [חגורה רחבה (שלובשים על החלוק) שיש בו תא להנחת חפצים] **וּפִיהָ לְמַטָּה** [פתח התא כלפי מטה], **בֵּין פַּנְדָּתוֹ לַחֲלוּקוֹ, וּבִשְׂפַת חֲלוּקוֹ** [שפה התחתונה של הבגד, שקצה הבגד מסתיים בקיפול, ומניח בתוך הקפל] **בְּמִנְעָלוֹ, בְּסַנְדָּלוֹ, פָּטוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין.**

גמרא

המעביר משאוי למעלה מי' טפחים

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹי לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, מעבירו באויר בידו, ואינו על כתפו, וגבוה מן הארץ עשרה טפחים, **חַיָּיב. שֶׁכֵּן מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת.**

[ומה ששנינו (להלן ק.) שהזורק ארבע אמות למעלה מעשרה פטור, שהוא 'מקום פטור', מפני שרשות הרבים מגיעה עד עשרה טפחים, אין זה אלא בזורק, אבל מי שמעביר, חייב].

מבררת הגמרא: **וּמַשָּׂא בְּנֵי קְהָת מְנָלַן** שהוא היה למעלה מעשרה?

מקור א, מנשיאת המזבח מעל עשרה טפחים מהקרקע

[גובהו של מזבח, עשר אמות] **דִּכְתִיב** [בקלעי החצר] **'עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', מַקִּישׁ מִזְבֵּחַ לְמִשְׁכָּן, מָה מִשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת, אַף מִזְבֵּחַ עֶשֶׂר אַמּוֹת.**

וּמִשְׁכָּן גּוּפֵהּ מְנָלַן שהיה גבוה עשרה? **דִּכְתִיב 'עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ',**

[גובה הלוים, עשר אמות] **וּכְתִיב 'וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן'. וְאָמַר רַב: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ פְּרָשׂוֹ,** הרי שמשה רבינו היה גבוה עשר אמות, ולכן יכל לפרוש את האהל על המשכן. **מִכָּאן אַתָּה לָמֵד גָּבְהָן שֶׁל לְוִיִּים עֶשֶׂר אַמּוֹת,** שכשם שמשה רבינו היה גבוה, כך היו גבוהים שאר הלוים.

[נשאו את המזבח, כשתחתיתו גבוה מהקרקע יותר מעשרה טפחים:] **וּגְמִירִי דְּכֹל טוּנָא**

דְּמִדְּלֵי בְּמוֹטוֹת, תִּלְתָּא מִלְּעֵיל, וּתְרֵי תִּלְתֵּי מִלְּתַחַת, אִשְׁתְּכַח דַּהֲוָה מִדְּלֵי טוּבָא - וקיבלנו שכל משא שנושאים במוטות, שליש ממנו נמצא למעלה, ושתי שליש למטה, וכיון שהמזבח גובהו עשר אמות, והם נשאוהו בכתף, נמצא שכשנשאוהו היה שליש מזבח (שלש אמות ושליש) למעלה מעשרה אמות, ושתי שליש של המזבח (6 אמות ושליש) למטה מעשר אמות, נמצא שמתחתית המזבח עד הקרקע היה רווח - שליש (שלש אמות ושליש = 20 טפחים), שהוא יותר מעשרה טפחים.

מקור ב, מנשיאת הארון מעל עשרה טפחים מהקרקע

[גובה הארון, עשרה טפחים] **וְאִיבָּעֵית אֵימָא,** אין לומדים זאת מהלוים שיתכן שהלוים לא היו גבוהים עשר אמות אלא שבע אמות, וכשנשאו את המזבח הוא לא היה גבוה מעל הקרקע אלא שנים או שלשה טפחים, אלא לומדים זאת **מֵאָרוֹן, דְּאָמַר מָר: אָרוֹן תִּשְׁעָה** טפחים, **וְכַפֹּרֶת טֶפַח. הֲרֵי כָּאן עֲשָׂרָה** טפחים.

[נשאו את הארון, כשתחתיתו גבוה מהקרקע יותר מעשרה טפחים:] **וּגְמִירִי, דְּכֹל טוּנָא דְּמִדְּלֵי בְּמוֹטוֹת, תִּלְתָּא מִלְּעֵיל, וּתְרֵי תִּלְתֵּי מִלְּרַע, אִשְׁתְּכַח דְּמִלְּמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה הֲוָה קָאֵי,** כיון שכל משא שנושאים במוטות, שליש נמצא מלמעלה, ושליש מלמטה, נמצא שאפילו אם אין הלוים גבוהים אלא שלש אמות [כמונו], הרי הם שלש הם 18 טפחים, ושליש מהארון (שלש טפחים ושליש) היה למעלה. ושתי שליש מהארון (6 טפחים ושתי שליש למטה), נמצא שמתחתית הארון עד הקרקע היה רווח יותר מעשרה טפחים.

שואלת הגמרא: **וְלִגְמַר מִמֹּשֶׁה** [מדוע לא נלמד ממקור א', מנושאי המזבח, ונאמר שהלוים היו גבוהים עשר אמות, כמו שהיה משה רבינו].

עונה הגמרא: אין ללמוד ממשה רבינו, שהרי **דִּילְמָא מֹשֶׁה שָׁאנֵי, דְּאָמַר מָר: אֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא עַל חָכָם גִּבּוֹר וְעָשִׁיר וּבַעַל קוֹמָה,** והוא היה יותר גבוה משאר הלוים.

◆ ◆ ◆

המוציא משאוי בשבת על ראש

[הצעת מאמר א', חייב] **אָמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּא: הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹי בְּשַׁבָּת עַל רֹאשׁוֹ, חַיָּיב חַטָּאת, שֶׁכֵּן אַנְשֵׁי הוּצָל עוֹשִׂין כֵּן** [שהם היו נושאין כדי מים ויין על ראשיהן, ואין אוחזין אותם בידים].

[דחיית ההצעה] שואלת הגמרא: **וְאַנְשֵׁי הוּצָל רַבָּא דְּעָלְמָא?**

[הצעת מאמר ב', בן הוצל חייב] מבארת הגמרא: **אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּא: אֶחָד מִבְּנֵי הוּצָל שֶׁהוֹצִיא מַשּׂוֹי עַל רֹאשׁוֹ בְּשַׁבָּת, חַיָּיב, שֶׁכֵּן בְּנֵי עִירוֹ עוֹשִׂין כֵּן.**

[דחיית ההצעה] שואלת הגמרא: **וְתִבְטַל דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם?**

[מאמר חדש: פטור] מבארת הגמרא: **אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר: הַמּוֹצִיא מַשּׂוֹי עַל רֹאשׁוֹ, פָּטוּר.** [עמוד ב] **וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר אַנְשֵׁי הוּצָל עוֹשִׂין כֵּן, בָּטְלָה דַּעְתָּן אֵצֶל כָּל אָדָם.**

משנה

הַמִּתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא לְפָנָיו [כגון שצרר מעות בסדינו כדי שיהיו תלוין לפניו], **וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו** [ובגדו הסתובב לאחוריו] **פָּטוּר,** דלא נתקיימה מחשבתו, והוה ליה כמתעסק ולא מתכוין.

המתכוין להוציא **לְאַחֲרָיו, וּבָא לוֹ לְפָנָיו, חַיָּיב.**

בְּאֶמֶת אָמְרוּ הָאִשָּׁה הַחוֹגֶרֶת בְּסִינָר [שחוגרת לצניעות, ואם תלתה בו שום דבר להוציא, ובא לו לצד אחר], **בֵּין מִלְּפָנֶיהָ, וּבֵין מִלְּאַחֲרֶיהָ, חַיֶּבֶת שֶׁכֵּן רָאוּי לִהְיוֹת חוֹזֵר,** שדרכו להיות חוזר סביבותיה, ומתחילתה ידעה שסופו להתהפך.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מְקַבְּלֵי פִּתְקִין [של מלך למוסרם לשליחים, אף הם חייבים בהוצאתן, אפילו לא נתקיימה מחשבתן, כגון הוציאן על מנת לתתן לרץ זה ונתנו לזה].

גמרא

הצעת קושיא א: מדוע 'לאחריו ובא לו לפניו' חייב

מקשה הגמרא: **מַאי שְׁנָא לְפָנָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו דְּפָטוּר, דְּלָא אִתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ** [שלא נעשתה מחשבתו], אם כן באופן שמתכוין להוציא **לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו נָמֵי** [גם כן יהיה פטור] **הָא לָא אִתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ** [שהרי לא נעשתה מחשבתו].

ביאור א: לתנא קמא 'לפניו ובא לו לאחריו' גם חייב

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תַּבְרֵהּ מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ ['תשבור' ותחלק את הרישא מהסיפא, שהם שתי תנאים, תנא קמא שפטר בלפניו ובא לו לאחריו, סובר שגם בלאחריו ובא לו לפניו פטור. והתנא של הסיפא שמחייב בלאחריו ובא לו לפניו, סובר שגם בלפניו ובא לו לאחריו חייב].

ביאור ב: לפניו ובא לו לאחריו, פטור, שאנן סהדי שלא נוח לו בזה

אָמַר רָבָא: וּמַאי קָשְׁיָא, דִּילְמָא 'לְפָנָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו', הַיְינוּ טַעְמָא דְּפָטוּר, דְּנִתְכַּוֵּן לִשְׁמִירָה מְעֻלָּה וְעָלְתָה בְּיָדוֹ שְׁמִירָה פְּחוּתָה [וברור לכל ('אנן סהדי' - אנחנו עדים) שלא נוח לו, שיבוא לאחריו, שהוא פחות נשמר באופן זה, ולכן הוא פטור. אבל באופן שהיה **לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו, הַיְינוּ טַעְמָא דְּחַיָּיב, דְּנִתְכַּוֵּן לִשְׁמִירָה פְּחוּתָה וְעָלְתָה בְּיָדוֹ שְׁמִירָה מְעֻלָּה,** וניחא ליה שיבוא לפניו, שכך הוא נשמר יותר].

הצעת קושיא ב: סתירה בדין 'לאחריו ובא לו לאחריו'

אֶלָּא מַאי קָשְׁיָא [מה קשה במשנה שלכן אמר רבי אלעזר שהיא שנויה כדעת שתי תנאים].

דִּיוּקָא דְּמַתְנִיתִין קַשְׁיָא [סתירה בדינים העולים מדיוק בדברי המשנה, כדלהלן:]

שהרי ברישא שנינו: **הַמִּתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא לְפָנָיו, וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו, פָּטוּר,** שלא נתקיימה מחשבתו. ומשמע מכך: **הָא** [אבל אם התכוין להוציא] **לְאַחֲרָיו, וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו, חַיָּיב,** שכן נתקיימה מחשבתו.

אֵימָא סֵיפָא: נתכוין להוציא **לְאַחֲרָיו, וּבָא לוֹ לְפָנָיו** חייב. ומשמע שרק באופן זה **הוּא דְּחַיָּיב,** שכאשר הוא 'לפניו', הרי עלתה בידו שמירה מעולה, **הָא** [אבל אם נתכוין להוציא] **לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו, פָּטוּר,** שלא עלתה בידו שמירה מעולה.

ביאור א: אכן נחלקו בזה התנא של הרישא והתנא של הסיפא

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תַּבְרֵהּ מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ ['תשבור' ותחלק את הרישא מהסיפא, שהם שתי תנאים, תנא אחד סבר שחייב באופן זה, ותנא אחד סבר שפטור באופן זה].

ביאור ב: גם לתנא של הרישא, לאחריו ובא לו לאחריו, חייב

אָמַר רַב אָשֵׁי: מַאי קַשְׁיָא, דִּילְמָא לָא מִבַּעְיָא קָאָמַר [אולי המשנה נשנתה בדרך 'לא מבעיא']: וכך אמרה המשנה: **לָא מִבַּעְיָא** [לא צריך לומר שאם נתכוין להוציא] **לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו דְּחַיָּיב דְּאִתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ** [שנעשתה מחשבתו], **אֶלָּא אֲפִלּוּ לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו אִצְטְרִיכָא לֵהּ** [היה צריך התנא של המשנה לומר שחייב], **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא** [שהיה עולה על דעתך לומר] **הוֹאִיל וְלָא אִתְעֲבִידָא** [נעשתה] **מַחְשַׁבְתּוֹ** [שהרי התכוין להוציא לאחריו ובא לו לפניו] **לָא לְחַיָּיב.**

קָא מַשְׁמַע לַן [לכן השמיעה לנו המשנה, שחייב באופן זה] **דְּנִתְכַּוֵּן לִשְׁמִירָה פְּחוּתָה וְעָלְתָה בְּיָדוֹ שְׁמִירָה מְעֻלָּה, דְּחַיָּיב** [מפני שנוח לו שהחפץ בא לפניו שכך הוא נשמר יותר].

◆◆◆

הצעה: 'לאחריו ובא לו לאחריו' הוא מחלוקת תנאים

וּלְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו, תַּנָּאֵי הִיא, כפי שמוכח בברייתא דלהלן:

דְּתַנְיָא, הַמּוֹצִיא מָעוֹת בְּפַנְדְּתוֹ וּפִיהָ לְמַעְלָה, חַיָּיב.

פִּיהָ לְמַטָּה, רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין, [שאין דרך הוצאה בכך].

אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוּדָה: אִי אַתֶּם מוֹדִים בִּלְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו שֶׁהוּא חַיָּיב, אף שהוא שמירה פחותה, ואם כך גם ב'פיה למטה' - אף שהוא שמירה פחותה, חייב.

וְאָמְרוּ לוֹ חכמים: **וְאִי אַתָּה מוֹדֶה** שהמוציא **כִּלְאַחַר יָדוֹ וְרַגְלוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר** מפני שהוא שינוי, וגם המוציא בפונדתו כשפיה למטה, הרי זה שינוי ופטור.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֲנִי אָמַרְתִּי דָּבָר אֶחָד [שהרי זה כלאחריו ובא לו לאחריו, שהוא שמירה פחותה, ולכן יש לחייבו], **וְהֵן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד** [שהרי זה כלאחר ידו, שהוא שינוי, ולכן יש לפוטרו], **אֲנִי לֹא מָצָאתִי תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵיהֶם. וְהֵן לֹא מָצְאוּ תְּשׁוּבָה לִדְבָרַי.**

[ביאור הראיה:] **מִדְּקָאָמַר לְהוּ** [מכך שאמר רבי יהודה לחכמים]: **אִי אַתֶּם מוֹדִין** שהמוציא לאחריו ובא לו לאחריו שהוא פטור, **לָאו מִכְּלָל דְּפָטְרִי רַבָּנַן** [וכי אין משמע מכך שגם חכמים פוטרים באופן זה],

דחיית ההצעה: לאחריו ובא לו לאחריו לכולי עלמא 'חייב' [כמו ש'כלאחר יד' – לכולי עלמא, פטור]

הגמרא דוחה את הראיה: **וְלִיטַעְמָךְ** [ולשיטתך שכך מדייקים, אם כן נדייק כך גם בהמשך

הברייתא], **דְּקָאָמְרִי לֵהּ** [שחכמים אמרו לרבי יהודה:] **אִי אַתָּה מוֹדֶה** שהמוציא כלאחר ידו ורגלו שהוא פטור, **מִכְּלָל דְּמְחַיֵּב רַבִּי יְהוּדָה** [וכי נדייק מכך שרבי יהודה סובר שחייב באופן זה], והרי אפשר לומר כך, שהרי הוא שינוי, ובודאי לדברי הכל פטור באופן זה.

וְהָתַנְיָא [וראיה לכך שבאופן שמוציא בשינוי לכולי עלמא פטור, שהרי מפורש במשנה:] **לְאַחַר יָדוֹ וְרַגְלוֹ דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר.**

[ואם כן גם בתחילת הברייתא, שרבי יהודה אמר לחכמים 'אי אתם מודים בלאחריו ובא לו לאחריו שהוא חייב', אין חכמים חולקים בזה, וטעם הדבר מפני שיש מוציאין כן בשמירה פחותה].

ביאור חדש: בלאחריו ובא לו לאחריו לכולי עלמא חייב. ומחלוקת רבי יהודה וחכמים בפונדתו ופיה למטה, אם הוא שינוי

אֶלָּא, המתכוין להוציא **לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו, דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב,** כיון שנתקיימה מחשבתו, ואין זה שינוי מדרך הוצאה, שיש שמוציאים כך.

לְאַחַר יָדוֹ וְרַגְלוֹ, דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר, כיון שהוא שינוי מדרך הוצאה.

כִּי פְּלִיגִי [ולא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במוציא] **בְּפָנְדָּתוֹ וּפִיהָ לְמַטָּה, מָר** [רבי יהודה] **מְדַמֵּי לֵהּ לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו** [שהוא 'שמירה פחותה', ואעפ"כ חייבים על כך כיון שאינו שינוי, שיש אנשים שמוציאים כך].

וּמָר [וחכמים] **מְדַמֵּי לֵהּ, לְאַחַר יָדוֹ וְרַגְלוֹ** [שהוא שינוי, שאין אנשים מוציאים כך, ולכן פטור באופן זה].

◆◆◆

שנינו במשנה: **בֶּאֱמֶת אָמְרוּ הָאִשָּׁה כּוּ'.**

תָּנָא, כָּל 'בֶּאֱמֶת' הֲלָכָה הִיא.

◆◆◆

שנינו במשנה: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מְקַבְּלֵי פִּתְקִין.**

תָּנָא שֶׁכֵּן לַבְּלָרֵי מַלְכוּת עוֹשִׂין כֵּן [בדעתו למוסרן לזה, ואין מוצאו, ודבר המלך נחוץ, ומצא אחר ומוסרו לו].

משנה

שניים שהוציאו

הַמּוֹצִיא כִּכָּר לִרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּיב. אבל אם **הוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם, פְּטוּרִין** [כנלמד מלשון הפסוק 'בעשותה' שהוא לשון יחיד, ששנים שעשו פטורים].

שניים שהוציאו, בדבר שאחד לבד לא יכול להוציא

[דעה א:] **לֹא יָכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיאוֹ, וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם, חַיָּיבִין.**

[דעה ב:] **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר.**

גמרא

כל אחד יכול להוציא לבד, והוציאו שנים

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: וְאָמְרִי לַהּ אָמַר אַבָּיֵי: וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תְּנָא: זֶה יָכוֹל להוציאו לבדו, **וְזֶה יָכוֹל** להוציאו לבדו, והוציאו שניהם, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב,** שאינו דורש מהפסוק 'בעשותה' לפטור שנים שעשו.

וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטְרִים, שאין הדרך להוציא דבר כזה בשנים, ועל כך נאמר הלימוד 'בעשותה' שדבר שהרגילות היא שאחד מוציאו [כיון שאחד יכול להוציאו לבדו] והוציאוהו שנים, פטורים על הוצאתו - (ומשנתינו שמבואר בה ששנים שהוציאו פטורים, שנויה כדעת רבי יהודה).

כל אחד לבד לא יכול, והוציאו שנים

זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל [כל אחד לבדו לא יכול להוציאו, אלא שנים יחד],

[דעה א:] **רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר מְחַיְּיבִים,** כיון שהדרך להוציא דבר זה בשנים, לא נאמר על כך הפטור של 'שנים שעשו'

[דעה ב:] **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר,** ולומד זאת מפסוק, כדלהלן.

זה יכול וזה אינו יכול

זֶה יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל, והוציאו שניהן, **דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב,** ולהלן יבואר מי מהם חייב.

ברייתא כמבואר לעיל: אם כל אחד יכול להוציא לבד, והוציאו שנים (רבי מאיר מחייב, ורבי יהודה ורבי שמעון פוטרים). ואם כל אחד לבד לא יכול לבד (רבי מאיר ורבי יהודה מחייבים, ורבי שמעון פוטר)

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, הַמּוֹצִיא כִּכָּר לִרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּיב.

הוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב.

וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לֹא יָכוֹל כל **אֶחָד** ואחד **לְהוֹצִיאוֹ, וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם, חַיָּיבִין. וְאִם לָאו, פְּטוּרִים,** [ונמצא שרבי מאיר שמחייב, היינו כאשר יכול כל אחד להוציאו לבד].

וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר [אפילו באופן שלא יכול כל אחד להוציאו לבד].

מקור לפטור שנים שעשוה

מִנָּא הָנֵי מִלֵּי?

דְּתָנוּ רַבָּנַן, 'בַּעֲשֹׂתָהּ', הָעוֹשֶׂה אֶת כֻּלָּהּ, וְלֹא הָעוֹשֶׂה אֶת מִקְצָתָהּ, והיינו באופן שכל אחד יכול לעשות את המלאכה לבדו.

כֵּיצַד, שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בְּמַלְגֵּז [בת שלש שיניים, ומהפכין בה תבואה בגורן], **וְלוֹגְזִין** [ומאספין עמו את השבלין, והוא מלאכת 'מעמר' שאוסף עמו את התבואה למקום אחד.

או שנים שאוחזים **בְּכַרְכֵּר, וְשׁוֹבְטִין** [כשאורגים בגד מסדרים תחילה חוטי שתי (חוטי אורך) ולוקחים מקל עץ, שראשו חד כעין מחט, (והוא נקרא 'כרכר'), ומשווה עמו את החוטים (כגון שמפריד עמו חוטים שנצמדו זה לזה, שיהיה ביניהם רווח שווה), והוא מלאכת 'מיסך'].

או שנים שאוחזים **בְּקֶלְמוֹס וְכוֹתְבִין.**

או שנים אוחזים **בְּקָנֶה, וְהוֹצִיאוּהוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין?**

תַּלְמוּד לוֹמַר 'בַּעֲשׂתָהּ', הָעוֹשֶׂה אֶת כֻּלָּהּ, וְלֹא הָעוֹשֶׂה מִקְצָתָהּ.

מהדורה זו מתייחדת בהגשת דברי הגמרא באופן שהלומד מקבל באופן ברור את ה"צורתא דשמעתתא", נושאי הסוגיא, השיטות והראיות.

בסיום הלימוד הסוגיא ברורה לפני הלומד, מסוכמת במוחו ובליבו.

הביאור ערוך באופן שהלומד "לומד" את הסוגיא ובכך קונה קנין בדף.

הכותרות לפני כל נושא והקיטוע לכל סוגיא מהווים תוספת בהירות כמאמר חז"ל "ליתן רווח בין פרשה לפרשה".

מעלות אלו יחד עם חדשנות ההגשה והאותיות המאירות הם האבן השואבת ללומדים חדשים גם ישנים לחיבור העמזק עם מהדורה זו.

להנצחת המהדורה, מסכת או חוברת 0533129507

a0533129507@gmail.com

0777554090 מפיקים ע.ג.ל

בס"ד

ניתן לשמוע שיעור 7 דפים [בשיעור אחד]

במס' 036171111 - קול הלשון

ולהקיש * 70 - 700

9771565598004

גמרא ופירושה